

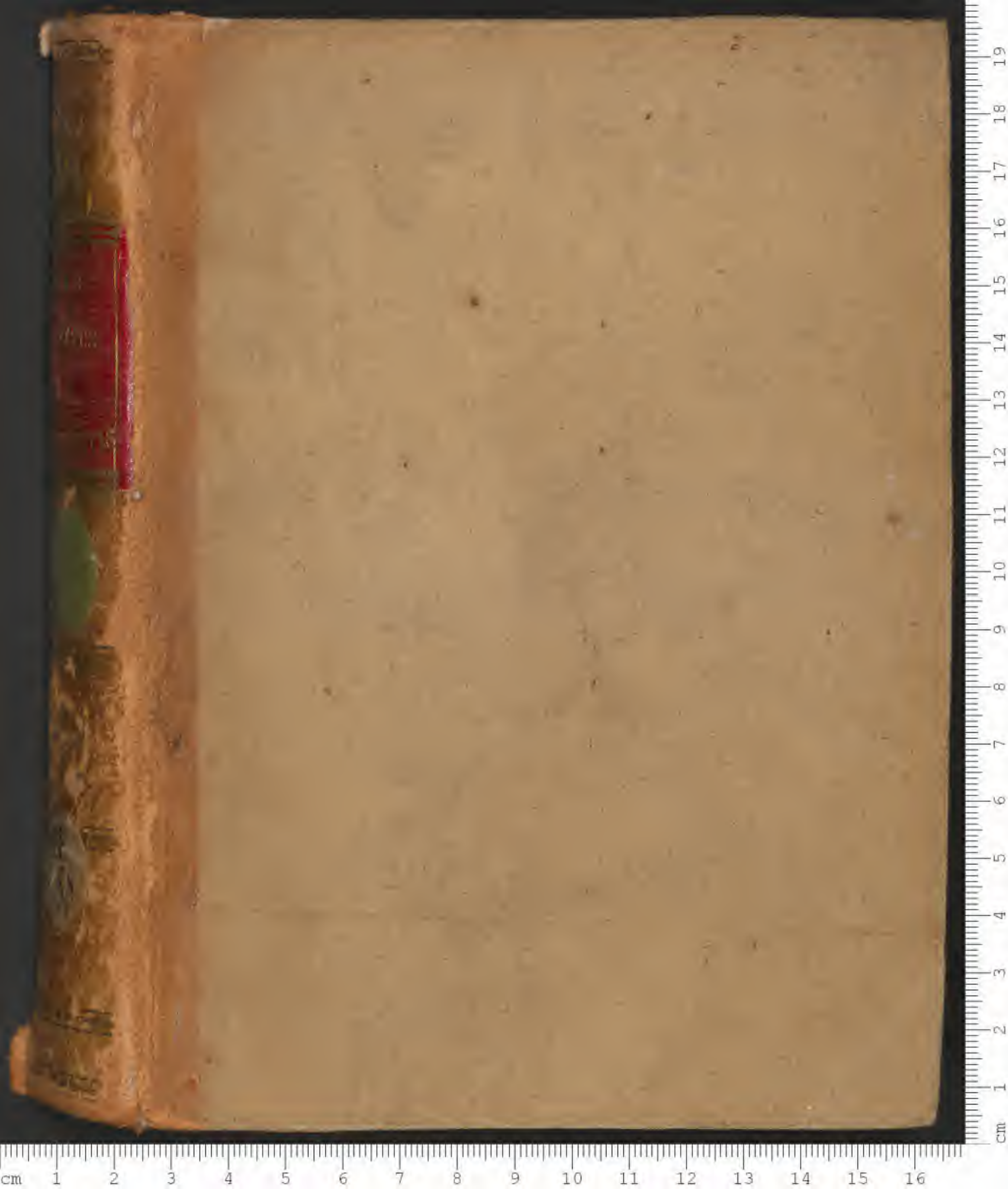
VARI
TRACTATUS
DE
SACRAMENTIS

WCE
788

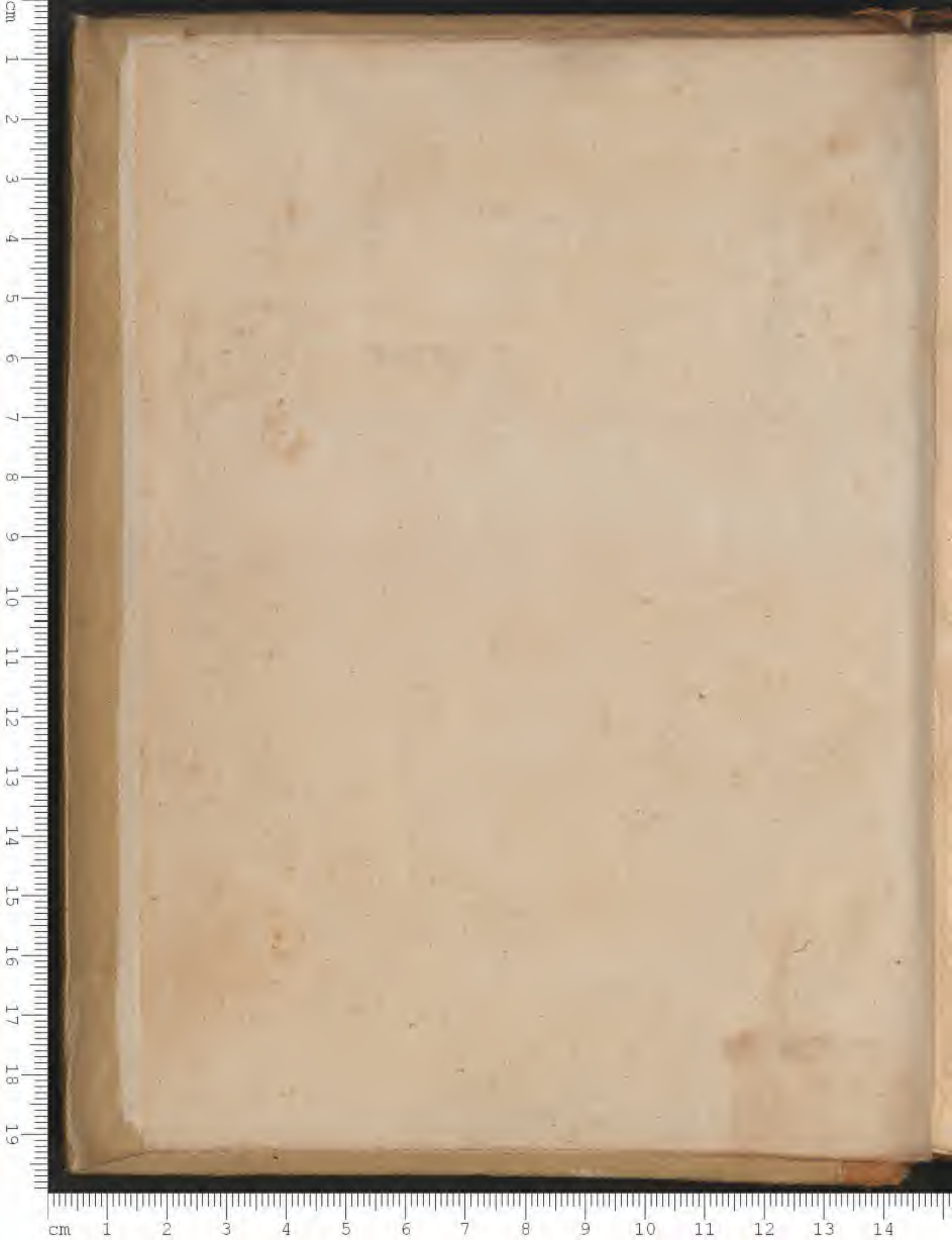

¹⁵
S. E. 788.

Piece	1	Damson	530		
	2	"	600	Parochat	4622
	3	-	981		
	4	-	1189		
	5	-	764	-	964
	6	-	1187	-	4744
	7	-	1044	-	696
	8	-	752	-	4383

7 pieces.

Libellus d. i. gualt. parisiensis epi (N.º I)

De sacramentis ecclesie

Æ. 788.

et plene Summa penitentiarum.
Joanna de balhudi a b. d. de
utilissima oratione p. d. a. t. r. i. b. l. y.

Jac: de Domizate

cm
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19

(1311) ...
...

...
...

...
...

...
...

...
...

...
...

2

cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

Reuerendí in christo patris et dñi. dñi Guillermi
parisiens. epi sacri eloqui doctoris clarissimi. dia-
logus libri sui de sacramentis medulá fūdítus ⁊ cō-
pendiose cōplectens Cuiuslibet sacerdoti q̄utilissi-
m⁹ accurate magnosq̄ cū studio emēdatus Incipit

Prohemium.

QUONIAM me sepius rogasti Petre:
postq̄ sacerdotii sacri ordinē suscepisti:
vt aliqua te de administratiōe sacramē-
torū edocerē. prout cedūt i vsum parro-
chialiū sacerdotum. Quia vero te solli-
citem video: tue consentiā caritati. Pri-
mitus ppones questiones. et quēsdmodū a meis ante-
cessoribz ⁊ scis doctoribz didici: pro meo modulo cum
dei adiutorio respōdebo. Breuibz quoq̄ verbis vtar:
causas dicendorū modicas ponēdo. quas si scire cupias:
ad sacros canones recurras: seu ad doctorū sentētiā at-
q̄ scripta. **P** Aliud non cupio: sed exemplari modo ac-
rudi: et prout spectant ad vulgi doctrinā quero. **S** In
nomie dñi nostri iesu christi: ex quo omnia sacramēta vir-
tutem obtinent pete.

De sacramento baptismi.

Cap. primū.

Petrus. Quia sacramentū baptismi ianua ē oim
alioꝝ sacramentoz: et sine ipso salus testate dño
iesu nō habetur. idō de ipso sermo noster primo
oriatur. **S** Quia de baptismo loqueris: scias triplicē **A**
baptismū fore. Est autē baptismus fluminis. idest spiri-
tuscti quo cōtriti ⁊ cōfitentes christū: in necessitatis artí-
culo baptisantur. Alius est baptismus sanguinis: quo
martires pro christi fide morientes baptisant. Sed ter-
cius est baptismus flumis siue aque: quo fideles quoti-
die ⁊ pueri baptisant ⁊ regenerant. **S** Dic de quo isto
rū vis pponere questionē. Petrus. De baptismo aque
qui a sacerdotibz quotidie infidelibz ⁊ infantibz est mī-
nistrandus. **S** Pete de eo modica et vtilia. **P**etrus.
Quero ex q̄bus cōstituat baptismatis sacramentū quo:

modo quando quibus: et a quibus debeat ministrari.

B *Q*uestio tua quinque particulas continet. Et ideo ad unamquamque illarum prout potero respondebo. Primitus queris ex quibus constituatur baptismus. Respondeo quod ex rebus et verbis: sicut et quodcumque aliud sacramentum.

P Edissere michi que sunt res. et que verba. **R**es dicuntur elementum verba vero invocatio trinitatis. elementum enim est materia. et verba illa sunt forma sacramenti.

L *P* Declara michi quod est elementum illud quod est materia baptismi. et postea que sunt verba que sunt forma eius.

R Quia baptismus est ablutio que habet in aqua fieri. ideo aqua est propria materia huius sacramenti: et non vinum: nec oleum: nec alius liquor unctuosus. sed sola aqua. **P** Bene dixisti quod aqua est materia sacramenti.

D Sed nunquid ex omni aqua potest fieri baptismus. **R** Dico quod non: sed ex sola aqua naturali fit baptismus. Unde ex aqua rosea vel quacumque artificialiter facta non fit baptismus. nec ex vrina. cum talis aqua sit potius humor quam aqua naturalis. Ex balneo tamen luxurioso vel aqua decoctionis carniū depurata. et huiusmodi bene potest fieri baptismus. quia in eis natura aque non mutatur. Similiter ex pluvia et rore collecto fit baptismus. quia licet generentur ex vaporibus et humoribus terre: tamen per virtutem nature que fortior est arte resolvuntur in veram aquam quam ars non potest facere. Et sic omnis aqua uniuersaliter naturalis est propria materia sacramenti baptismi.

E *P* Quare magis ex aqua quam ex alio elemento fit baptismus. **R** Require in quarto sententiarum causas. Nichilominus aliquas tibi dicam: quia per aquam effectus baptismi designatur scilicet quod sicut aqua mutat sordes extrinsecas. sic baptismus purificat hominem virtualiter seu spiritualiter interius. Similiter sicut aqua per eius frigiditatem mitigat calorem. sic baptismus concupiscentie fomitem. Alia causa est propter communitatem aque: et eius abundantiam. ut propter defectum materie nullus possit a baptismi susceptione excusari. Alias causas require in scriptis doctorum super quarto sententiarum.

vt dixi. **P** Sufficit michi ad p̄sens de materia baptis-
 mi. Nūc que sit eius forma michi dicas. **S** forma sacra-
 menti baptismi est hec. Ego baptiso te in nomine patris
 ⁊ filii ⁊ spūs sancti. Amē. **P** Sūt ne omnia hec verba de **f**
 essentia forme. ita q̄ si vnū dimittat̄ baptismus nō fiat.
S Verba q̄ sūt de essentia forme sine quibz baptismus
 nō fieret sūt hec. Baptiso te in nomine patris ⁊ filii ⁊ spi-
 ritus sancti. Unde hec dictio ego cū intelligat̄ in hoc verbo **S**
 prime persone baptiso nō est absolute de essentia forme
 Similiter hec dictio Amen nō est de essentia forme ab-
 solute: sed de institutiōe ecclesie. Quia licet ponat̄ p̄pter
 expressiōem ministri. li ego. Et amen ad certitudinē effe-
 ctus baptismi. Unde cū non sint de essentia forme abso-
 lute. si quis ea dimitteret p̄pter hoc nō impediretur ba-
 ptismus quin fieret. Sed qui hoc dimitteret sciēter pec-
 caret. mandatū ecclesie transgrediēdo. **P** Nūquid pōt **h**
 bene dici baptiso me: sicut dicis baptiso te. **S** Non. q̄a
 sicut nullus pōt seipsū generare: sic nec baptisare. cū ba-
 ptismus sit quedā generatio spūalis. Ideo dicis baptiso
 te: sed nō baptiso me. **P** Nūquid potest bene dici bap- **f**
 tiso in nominibz. sicut dicis i nomine. **S** Non. quia virtus
 diuina que opatur i baptismo p̄tinet ad diuinā essentiā
 que est vna in tribus p̄sonis. Ideo ad denotandū vnita- **l**
 tem essentie dicis in nomine ⁊ nō in nominibz. **P** Nun-
 quid pōt baptisari in nomine genitoris et geniti ⁊ flami-
 nis: sicut in nomine patris ⁊ filii ⁊ spūs sancti: cū idem si-
 gnificent. **S** Non. quia solū ex illis verbis fit baptism⁹
 que significāt p̄prietates relatiuas p̄sonarū. hec autē si-
 gnificant pater ⁊ filius ⁊ spūs sanctus. Genitor autē ⁊ ge-
 nitus ⁊ flamē nō significāt p̄prietates relatiuas perso-
 narū diuinarū: sed dicūtur actus notionales ipsarū per-
 sonarū. et significāt magis ipsos actus q̄ ipas p̄sonas.
 Et ideo solum In nomine patris ⁊ filii ⁊ spūs sancti fit ba-
 ptismus: et nō in aliis verbis. **P** Nūquid fit baptism⁹ **l**
 sic dicendo Baptiso te in nomine patrias et filias ⁊ spūs-
 sanctas. sicut dicunt laici. **S** Attende q̄ mutat̄ forma
 a 3

De Sacramento

baptismi quibus modis. Uno modo variando. et hoc dupliciter: vel circa significationem verborum. sicut dictum est in nomine genitoris. et sic non fit baptismus. Alio modo circa voces solum manente eadem significatione et modo significandi. et sic diversis linguis fit baptismus sicut latino greco et gallico sermone. et sic talis variatio non obest. Similiter variando circa voces manente eadem significatione. et hoc in mera simplicitate. sicut laici faciunt qui nesciunt verba latina proferre: vel formare. ut in nomine patris. et sic vel ponendo nominativum vel dativum pro genitivo. et sic non impeditur baptismus. Secus enim esset si intelligens hoc faceret ex mala intentione et ut novum ritum vellet facere et inducere. quia sic peccaret et baptismum impediret. Secundo mutatur forma corrumpeudo vel diminuendo scilicet subtrahendo aliquid quod sit de essentia forme. ut si dimitatur li baptiso vel li te. vel aliquod trium nominum personarum. et sic non fit baptismus. Veruntamen si necessitate mortis imminente una persona solum nominetur. Et puer decedat antequam alie persone nominentur. ut sic dicendo. Baptiso te in nomine patris. et tunc puer decederet antequam diceretur. et filium et spiritum sanctum. Dicitur credendum est quod sumus sacerdos scilicet deus supplet defectum. Si tamen puer superviveret. ratione dubium sub conditione puer baptisandus esset. Et quod ecclesia in baptisando tres personas exprimit: et non solum unam. Si vero subtrahatur vel diminuatur aliquid quod non est absolute de essentia forme sed solum de institutione ecclesie. sicut li ego. ut li amen. Non impeditur baptismus. peccaret tamen qui hoc scienter faceret. Tercio impeditur baptismus addendo scilicet quando additio corrumpit sensum. et est contra reverentiam personarum. ut si dicatur. Baptiso te in nomine patris maioris et filii minoris. quia persone coequales sunt. Si vero additio non corrumpat sensum nec sit contra reverentiam personarum baptismum non impedit: siue fiat a parte antequam. ut dicendo. Baptiso te in nomine patris omnipotentis et filii unigeniti: et spiritum sanctum paracleti. Siue etiam a parte post. ut dicendo. Baptiso te in nomine patris et filii et spiritum sanctum: et beate marie virginis

z huiusmodi: nō impeditur baptismus. Et hoc tamē intelligitur quādo ille qui hoc addit nō intendit facē nouum ritū. nec hoc faciat ex malicia: sed ex mera simplicitate. Similiter q̄ nō credat z intendat: q̄ baptismus efficacitā habeat ex beate marie iuocatione. vel beati nicolai: sed ex sola iuocatione trinitatis. s̄z solum credat q̄ oratio beate marie virginis vel beati nicolai: prosit baptisato ad sui baptismi conseruationē. Quarto impeditur baptismus trāspōnendo scilz litteras vel sillabas quibus sensus corrūpitur. Si vero transponat dictiones. sicut li baptiso post te: nō impeditur baptismus licet peccet hoc faciens. Quinto corrūpitur baptismus interponēdo. quādo fit tāta interpositio verboꝝ z operū: q̄ corrūpitur intentio z actus baptismi siue baptisantis vel iter miscendo aliquid impertinēs ad sacramentū. vt dicēdo Baptiso te in nomie patris: z tūc aliud opetur per magnū tēpus: vel aliquid dicat in medio. vt baptiso te i nomine patris vade fac ignem z hmōi. Talis discōtinuatio magna corrumpit baptismū. Si vero ppter necessitatem fiat modica interpositio. sicut screando vel sternutando: nō corrumpit baptismus. Igitur ex oibus pmissis collige: q̄ forma baptismi est hec. Ego baptiso te in nomine patris et filii z spūssancti. Amen.

De modo baptisandi.

Cap. ii.

Q Errus. Sufficit michi de prima parte questiois mee. Nūc michi de scōda particula respōdeas scilicet. quomō fiat baptismus **S** Quia de ritu et modo baptisandi queris. Dico q̄ dupliciter datur vel fit baptismus secundū vsū diuersarum ecclesiarū. Quādoq̄ datur vel fit per iersionē: ita q̄ totus puer iergitur in aqua. Quādoq̄ etiā datur vel fit per aspersiōnē: quādo puer aspergitur: z super eū aqua infunditur.

P Nūquid hec iersio vel aspersio semel fiet aut pluries **S** Secundū ritum diuersarū ecclesiarum qñq̄ fit terna iersio: vel aspersio. qñq̄ vnica. Et in his cōsuetudo ecclesiarū est seruanda **P** Utrū i locis vbi cōsuevit

a iiii

- ecclesia trinā immersionē facere si solū vnica fiat nūquid erit puer baptisatus **S** Sic. sed faciens peccat mandatu ecclesie. et consuetudinē nō faciens: sed transgrediens nisi simplicitas eū excuset **P** Que pars corporis debet imergi vel aspergi **S** Caput quia in eo om̄s sensus vigent. et in eo est principiū vite aīalis **P** Et si caput haberi nō possit: nūquid potest alia pars que haberi potest aspergi. vt patet in pueris ex. stētibus i vteris maternis quoz sola manus apparet. et de periclitatione timetur.
- S** In tali casu debet aspergi pars q̄ apparet et pie credendū est q̄ deus supplet defectū. Si tamen post modū viuus habeat debet totus imergi: vel saltē caput aspergi sub cōditione sic dicēdo. Puer nō intendo te baptisare nisi baptisatus nō fueris: sed si baptisatus nō fueris: ego baptiso te. in nomie patris et filii et spūs sancti. et hoc est securius quia aliter nō intelligit̄ baptismus perfici.
- Igitur baptismus per immersionē vel aspersionē vnica et vel ternā habet fieri et fac sicut ecclesia in qua habitas consuevit **P** Petrus. De tertia parte mee questionis michi respondeas. scilicet quando dandus est baptismus: scilz statim vel differēdus **S** In adultis non est statim dādus. s; potius per aliquod tēpus differēdus: q̄a pbandi sūt si ex fide accedūt. Ne resiliant a proposito et cōtumeliā faciant sacramento. Pueris vero ppter periculū mortis est statim dandus: nec est differēdus: quia nō potest eis aliter subueniri.
- P** Quibus vero dādus an oibus indifferēter pueris sit mistrandus edicito. **S** Pueris gentiliū et iudeoz nō est. iuitis parentibz: aut eis ne scientibz baptismus mistrandus: maxime tempore quo carent vsu rōnis. Cū scōm ius naturale i tali tempore sint sub parentū cura: et tutela. qui possent eos inducē ad relinquendū qd̄ ignorātes susceperūt: qd̄ verteretur in fidei vilipendiū. Unde bt̄s augustinus dicit q̄ nō est bonū faciendū vt inde pueniat malū **P** Quid de infātibz quos meretrices relinquūt in foribz ecclesiarū et i biuis. de quibz dubitat̄ an fuerint baptisati **S** De hu-

taliummodi infantibus et pueris quos statim natos comperit:
 et nescitur an fuerint baptisati. Consulit ut sub conditione
 ne baptisent. Sub hac forma. Puer si fueris baptisatus
 te rebaptisare non intendo: sed si non fueris baptisatus ego ba-
 ptiso te in nomine patris et filii et spiritus sancti. amen. Quia in tali casu
 non dicimus baptismum iterari. quia non dicimus iteratum quod
 nescit esse factum. **P** Et quod de his pueris est faciendum quos
 obstetrices ad templum deferunt. et eos in necessitate ab eis
 asserunt baptisatos. **S** Eodem sicut in predictis facias et
 eos sub conditione baptises: nec in mulieribus verbis assentias.
 quia cum ignare sint credit semper eas verba baptismi corrup-
 te protulisse: aut immersionem seu aspersionem modo indebito
 fecisse. Et ideo pueros sic sub conditione baptisatos non est
 rebaptisare: sed potius sue salutis succurrere.

Quis potest baptisare.

Cap. iiii.

Q Etrus. De ultima parte mee questionis michi re-
 spondeas scilicet a quibus baptismus debeat seu pos-
 sit ministrari. **S** Quilibet naturam humanam habentem
 congruit hoc sacramentum ministrare. quia sicut aqua est
 elementum quo baptismi sacramentum efficitur propter eius com-
 munitatem. ut nullus possit propter defectum materie a non
 suscipiendo baptismum excusari. Sic omnis homo siue mas-
 culus siue femina potest baptismum ministrare in necessitate:
 ut nullus etiam possit propter defectum ministri excusari. **P**
S Si omnis homo est minister huius sacramenti. quare sacerdotibus
 ad baptisandum pueri deferunt. **S** Sacramentorum
 sacerdos minister est principalis. ideo prius et principaliter
 ad ipsum pertinet huiusmodi sacramenti ministratio. quia cessante
 necessitate hoc sacramentum cum sollemnitate fieri debet scilicet
 sub benedictione aque et huiusmodi. licet non sint de essentia sa-
 cramenti. sunt tamen de honestate et congruitate. Et quia hec
 ad sacerdotem pertinet: ideo primo nisi necessitas occur-
 rat: debet ad baptisandum ad sacerdotem deferri: et a sacer-
 dote baptisari. Sed necessitate urgente: et sacerdote absente
 possunt pueri a clericis baptisari. et si clerici non fue-
 rint possunt a laicis: et prius a viris. et si viri sint absen-

De Sacramento

- tes: mulieres possunt pueros in tali necessitate baptisare. Et ideo laici tam viri q̄ mulieres sūt a sacerdotibus ad baptisandū pueros instruēdi
- A** **P** Done q̄ matre pariente: nullus fuerit p̄sens nisi pater. Nūquid pater pōt in tali necessitate suū propriū filiū baptisare z ius petendi debitū matrimonii ab vxore nō perdere. **S** In tāta necessitate vbi per aliū q̄ per patrē vel matrē puero nō potest subueniri. licitū est parentibz suos pprios filios baptisare. Nec ppter h^o a iure debiti matrimonii sunt priuati. Aliud tamen esset z est si temerarie alter eoz suum propriū infantem baptisaret. vel ambo. quia si quis hoc faceret iure debiti matrimonii priuaretur. Etiā ambo si vteroz eoz hoc temerarie faceret et propriū infantē baptisaret vnus: z alius eū susciperet
- B** **P** Nūquid possunt duo homies vnū puerū baptisare. quoz vnus verba pferat: et alter imergat vel aspergat. vbi gratia. Duo sunt quoz vnus mancus. quia manus nō habet et loqui pōt et alter mutus. qui loqui nō potest. et manus habet. i necessitate nūquid pōt mancus puero sibi p̄sentato verba proferre. et mutus imergere vel aspergere. vt eoz opere baptisatus sit puer **S** Dico q̄ nō: quia oportet i baptismo q̄ simul concurrāt in actione baptisandi ex eod̄ verbū prolātū cū operatione elemēti. Aliter falsa esset oratio que v̄tutē baptisimi exprimeret. vt dicēdo: baptiso te Oportet q̄ ille qui imergit seu baptisat loquat̄ z q̄ verbum eius accedat ad elementū. Aliter esset falsa orō ei⁹ Unde si mancus qui imergere non potest dicat baptiso te mentit̄. quia nō imergit sed potius mutus. et idō non baptisat. inde necessariū est q̄ ex eodē proferant̄ verba simul cū aque imerstone vel aspersiōe
- C** **P** Quia dixisti q̄ ois homo pōt baptisimū ministrare. Quero an heretici: scismatici: pagani: iudei z infideles possint ministrare sacramentū baptisimi **S** Dico q̄ sic. dū tamē habeāt intentionē vniuersalis ecclesie faciendī qđ facit ipsa ecclesia absolute. Nec obest baptisimū suscipiētibz ignorāter ab eis
- D** **P** Ad quid pdest baptisimus: fecte accedentibus

ad illū **S** Si fictus aliquis accedat ad baptisimū. sicut sepe videmus iudeos nō intendēs ibi aliquid recipere. nisi solū id quod facit ecclia. Sacramentū. i. abluōnē recipit et caracterem. sed rem sacramēti. i. grām spūs sancti nō recipit: sed recedēte fictione nō ppter hoc est rebaptisandus. cū baptismus reiterari nō possit. sed penitere et cōfiteri debet de fictione. et tūc suscipit grām spūs sancti: et virtutē obtinet sacramēti **P** Ad qd pdest illa gratia que in baptismo conferē **S** Homine a pena et culpa totaliter absoluit. eoz pctōz que ante baptismū gesserat. Tamē qā i paruulis solū ē originale pctm et nō actuale cū vsu rōnis careāt ipos a pctō originali tm purgat. et a pena absoluit. q pro eo debet. Adulti vō qā nō solū contraxerat pctm originale: sed etiaz actuale eos ab vtroz absoluit et a pena q pro vtroz debet liberat.

Utrū ad leuandū puerū de baptismo debeāt aliq interesse **E**
Etrus. Nūqd ē necessariū q aliq ad **Cap. iiii.**
Q leuandū puerū accedāt sp. vel nūqd potest idem **f**
 puerū tenere et ipsū baptisare **S** Iustum est vt
 aliqui ad suscipiendū puerū de sacro fonte accedāt. qui
 patrinī dicūtur. Quia sicut baptisans est sicut pater spū
 ritualis. ita suscipiēs ē qsi mater vel nūx spūalis. Ideo
 sicut i gnatione naturali reqrit pater et mat. ita i spūali
 gnatione. Un sicut mat fungit ad puerū officio nūcis.
 sic suscipiēs puerū offi nūcis spūalis et nutrire spūalē
 tenet et ipz erudire In sūma tm necessitate vbi plures ha
 beri nō possēt possz ille idē q imergit puerū vel aspgit i
 baptismo suscipere vtroz officio fūgit. **P** Quot ad su
 scipiendū puerū de sacro fōte sufficiūt **S** Un solus. sed **S**
 qnoz duo ad designandū vnitatē deitatis et hūanitatis i
 xpo. et qnoz tres ad plus admittunt: ppter trinitatē pso
 narū et repntationē. Nec plures q tres recipias: qā mul
 ta cognoui matmonia ppter hmōi cognatiois spūalis
 multiplicationē ipe dirū: sicut declarabo cū de matrimo
 nio dicā **P** Ergo cōsanguinei possunt plures interesse **b**
S Omēs consanguinei in gradu attinētie pueri bapti
 sati et eius parentū pro vnica psona reputant. Et ideo

quādo dicif q̄ solū tres persone recipiant ad leuanduz
puerū: intelligit̄ de illis que nichil attinet̄ puero nec ei⁹
parentibus: et inter quos posset matrimoniu copulari.

J **P** Quot annoz debent esse puerū de sacro fonte susci-
pientes **S** Adulte etatis: ⁊ tot annozū q̄ suoz possunt
esse memozes factor. Et ideo pueros nō admittas ad le-
uandū pueros: quia suos filios docere nescirent. Et etiā
p̄opt̄ eoz labile memoriā post imemozes facti sui: pos-

k sunt ducere filias suas in vxozes **P** Si sacerdos ex im-
prudētia baptisat masculū puerū quē feminā credit esse
nūquid est puer rebaptisandus **S** Non. quia baptism⁹
nuliū propriū sexū sibi appropriat: sed naturā humanā
Unde p̄ma intētio ecclesie ⁊ ministri: est puerū ⁊ homi-
nē baptisare: et per accidens virū vel feminā. Idō si ma-
sculū baptisaret quē credit feminā. vel feminā quā cre-
dit masculū: nō ē rebaptisandus puer. S; nomē appro-
priandū est q̄ suo sexui cōgruit. vt si femina fuerit: ⁊ nō
men ei impositū fuerit in baptismo iohānes: iohāna vo-
cetur. Et si nō fuerit nomē propriū sexui: voce sc̄dm no-
men vnus de patrnis: vel sc̄dm consiliū episcopi. **P**

L Qui si mulier mortua fuerit ⁊ puer credat̄ viuere agen-
dū est **S** Si cōstiterit eaz esse mortuā statim aperiatur:
et puer extrahatur ab ea. et si viuus reperiat̄ baptisetur

P Et si puer reperiat̄ mortuus: nūquid est cū matre se-
peliendus **S** De hoc sunt diuerse opiniones. quidā di-
cūt q̄ sepeliēdus ē cū matre: licet non fuerit baptisatus:
q̄a porcio matris ē. Et huic opinioni videt̄ cōsentire gau-
fridus i summa sua. Alii dicūt quibus magis cōsentio.
q̄ non est cū matre in cimiterio sepeliendus: quia postq̄
formatus perfecte reperitur: dubiū nō est in eo aīaz per-
fuisse distinctam ab anima matris. et etiā corpus eius li-
cet ei coniunctū fuerit ⁊ ab ea sumpsit alimentū. Et idō
idem est iudiciū de eo sicut de pagano. Et he due opi-
niones tangūt̄ in decretis. de cōsecratione distinct. i.

M super illud. ecclesia in qua mortuozum. ⁊c. **P** Multa
sunt que precedunt baptismum et que sequuntur. que

sunt illa michi doceas. **S** Omnia tibi declarare longum
 esset tamen teneas quod eorum quedam dicuntur cathecismus: et alia
 exorcismus. Exorcismus est illa adiuratio que fieri habet
 antequam baptismus ministretur, et ibi sunt plura. scilicet primum
 in fronte signatio ad expellendum virtutem demonis. Secun-
 dum est benedictio cum manus impositione, ad precludendum
 viam diabolo expulso ne redeat. Tertium est aurum sputo li-
 nitio, propter fidei receptionem. Quartum est narium sputo li-
 nitio, propter fidei approbationem. Quintum est salis in ore
 appositio, propter fidei doctrine confessionem. Sextum est olei
 facti ante et retro inunctio: propter aptitudinem eius contra
 demonem ad pugnam. Septimum est aqua benedicta contra dia-
 bolicas impugnationes exteriores. Et hec septem ad exorcis-
 mum pertinent. Ad cathecismum vero pertinet fidei instructio:
 de qua debent instrui ad baptismum venientes, et ideo dicitur
 parvulis. Credis in deum, etc. et patrini respondunt, credo,
 promittendo se opera duros ut credant. Adulti vero de-
 bent per seipsum respondere. Igitur hec duo scilicet cathecismus
 et exorcismus precedere debent baptismum. Illa vero que se-
 quuntur baptismum tria sunt, quorum primum est crismatis un-
 ctio in vertice: que significat descensum spiritus sancti. Secundum
 est alba vestis: que designat innocentie puritatem. Tertium est
 candela que in manu ponitur, que designat lumen cogni-
 tionis: quod debet habere baptisatus in bonis sectandis: et
 malis evitandis. **P** Conuenit ne hec omnia operari in puero **n**
 iam in necessitate a laicis baptisato seu ab aliis. **S** Non
 conuenit quia ut iam dixi, exorcismus ordinatur ad inimi-
 ci expulsionem, et cathecismus ad fidei instructionem. Per
 baptismum autem et diabolus eicitur: et patrini in fide firmi
 sunt: et iam pro eo se sponderunt, ideo non oportet illa
 iterari, sed solum illa que sequuntur baptismum presbiter ope-
 retur, scilicet linitio crismatis, etc. **P** Quis eorum videtur **o**
 precedere exorcismus aut cathecismus. **S** In adultis se-
 per debet precedere cathecismus quam exorcismus, quia in fide
 prius debent informari. In parvulis vero quia nondum
 habent usum rationis, secundum usum ecclesie precedit exorcismus

ad expellendū diaboli potestātē: ne vite eorū insidiet ne recipiant sacramentū. Sufficit autē patrinorū eorū fidelium pro eis fidei confessio. Hec tibi petre de sacramēto baptismi dixi. rogo te vt ad presens tibi sufficiat.

De sacramento cōfirmationis.

Cap. v.

Petrus. De aliis sacramētis me doceas. Et marie de eis que caracterē imprimūt: quē admodū et baptismus. **S** Tria sūt sacramenta que imprimūt caracterē: et ideo nō sunt iterabilia. scilicet baptismus. confirmatio et ordo. de baptismo tibi dixi. de aliis duobus ad te nō pertinet: sed solis ep̄s est eorū admīstratio cōferenda. **P** Aliquātulū de his dicitis. **S** Petre prius de cōfirmatione que sequi debet baptismū. **P** Dic michi quā sit forma. et que materia sacramēti cōfirmationis. et qui debent cōfirmari: et a quibz. et quo loco cōfirmatio conferratur. **S** Materia huius sacramēti est oleum oliuarū et balsamū simul mixtū: et vocatur crisma. quōd a solis ep̄s consecrat. et āno quolibet renouat. et vetus debet igne cōcremari. forma autē huius sacramēti scilicet cōfirmationis est talis. Consigno te signo crucis. et cōfirmo te crisma te salutis. In nomine patris et filii et spūs sancti. Amen. Solis autē ep̄iscopis ptinet hoc sacramentū ministrare eo quod sunt in gradu altiori. et ad eos ptinet ascribere fideles ad pugnā spūalem. ad quā eligunt cōfirmati. Sicut ad reges et duces ptinet ascribere milites ad pugnā temporalē. papa tamen de plenitudine potestatis potest cōmittere sacerdoti. quod sacramentū cōfirmationis et minores ordines cōferat. Ad om̄s autē vtriusq; sexus pertinet hoc sacramentū suscipere. qui vsū rōnis habēt. Quia ad statū militie spūalis om̄s xpiani debēt admitti. et nomen christi cōfidenter: et audacter confiteri. Unde periculosū est hominibz hoc sacramentū nō conferri. Ideo ne eorū ignorantia sit crassa que contēptum generare videatur. bonū est consiliū vt moueantur sepius ad huiusmodi sacramenti susceptionē. Et ad querendū ep̄iscopū

ut illud suscipiant. Debet autē ille qui hoc sacramentū
 suscipit esse ieiunus penitens et cōfessus. In fronte vero
 hoc sacramentū confertur. Eo q̄ est locus euidentior. ut
 confirmatus plenarie et plena fronte confiteat̄ nomen
 christi: et se esse christianū. Et non verecūdetur confiteri
 nomen christi. quia in illo sacramēto spūssanctus datur
 ad robur. Debet autē ille qui cōfirmatur teneri ab alio
 quādo ab episcopo inungit̄. Et spāliter a cōfirmato. nec
 refert siue a viro siue a muliere teneat̄. Dum tamen fue
 rit tenens cōfirmatus. Et hoc est ut instruat̄ ad pugna
 spiritualē et confessionē fidei ab eo a quo tenetur. Debet
 etiam ille qui confirmat̄ per triduū ferre ligaturā qua
 frons eius ligatur p̄pter crismatis confirmationē ⁊ tri
 duane dñice sepulture significationē. Et in tertia die ad
 sacerdotē accedere debet. et sacerdos cū sale ⁊ aqua fron
 tē cōfirmati abluere in piscina: siue in loco sacro: ⁊ se
 creto ligaturā cōburere. et cineres in terrā cūiteri ope
 riri. Nichil āplus tibi dicā de cōfirmatiois sacramēto.

De sacramento ordinis.

Cap. vi.

Petrus. Nūc de sacramēto ordinis aliqua michi
 dicas **S** Luriosus es. sufficiat tibi sacramēta de
 quibz indiges erga plebē **P** Aliqua parua a te
 de illo audire cupio: quia forte michi proderunt prout
 spero **S** Pete **P** Quero a te quid sit sacramentū ordi
 nis. et si materiā et formā habeat. et quot sunt sacri ordi
 nes. **S** Sacramentū ordinis ē quodam signaculū ec
 clesie quo spiritualis potestas traditur ordinato ⁊ quo
 suscipiens cōsecratur. Illa vero que porrigūtur eis qui
 ordinātur sunt materiā sacramēti ordinis. sicut calix cū
 vino. patena cum pane sacerdoti. vnde illa res que per
 tinet ad ordinem qui suscipitur et datur: in illo ordine
 materiā ē illi⁹ sacramēti ordiis qđ suscipit̄. sicut subdia
 cono vacu⁹ calix. Accolito traditio cerei ⁊ cādelabri ex
 orciste liber exorcismoz. lectori liber pphtāz. hostiario
 clauis. forma v̄o hui⁹ sacramenti ē sermo epi: ⁊ v̄bū qđ

episcopus dicit in illa porrectione illarū rerū dirigens ad eos qui ordinātur. Et utitur epūs in illa forma verbo imperatiuo dicendo. Accipe vel age hoc vel illud. vñd ista porrectio rerū ⁊ verbum epī ad illos qui ordinātur sūt de essentia sacramēti ordinis. Sunt autē septē ordines qui ordinant omēs ad sacramentū eucharistie. Quorū quatuor primi ordinant ad disponendū eos q̄ ad eucharistiā accedunt dignos suscipiētes. et indignos repellentes. quozū primus dicit exorcista: qui potestatem demonis repellit ab ergumīs. Scdūs dicit hostiarius qui expellit indignos a cōsortis fidelū: ⁊ introducit dignos. Tercius est lectionarius vel lector. qui per sacrā scripturam intellectū illuminat fidelū. Quartus est acolitus. q̄ deferēdo cereos deuotionē exercitat fidelium. Et isti quatuor ordines dicunt nō sacri non q̄ sc̄titate careant: sed quia nō ordinātur ad tam sacra sicut alii tres. Nec istis quatuor est continētia annexa. Tres autē alii ordines sacri dicunt. quia referūtur ad sacramēti eucharistie consecrationē. Quozū primus dicit subdiaconus: qui vasa dñici corporis ⁊ sanguinis portat. idō subdiaconi accipiūt calicem de manu episcopi: sed vacuū. vñde subdiaconus disponit materiā eucharistie. Scdūs autē est diaconus: qui in oībus dispensat sacerdoti ⁊ mīstrat. Tercius ordo est p̄s biteratus. qui eucharistiā consecrat. Et sic isti tres ordines ad eucharistiā directe referūtur. q̄a subdiaconus materiā ordinat: et offert diacono: ⁊ diaconus p̄s bitero. **P** Quomō pōt ordo esse vnū sacramentum: cū sint septē ordines. **S** Sacramentū ordinis dicitur vnū vnitate p̄fectionis siue finis. sicut domus dicitur vna: ad quā edificandā multa p̄currunt. sicut omēs ordines ad vnū vltimū actum: qui d̄z eucharistia. Tamen nō d̄z vnū vnitate idiuisibilitatis vel continuationis cum vnus ordo possit esse sine alio. **P** Nūquid in quolibet istoz septē ordinū imprimitur character. **S** In singulis ordinibz: etiā singuli characteres imprimūtur ⁊ distinguūtur inter se: sicut ordines distinguunt. Et ad vlti-

mū caracterē. scilz p̄sbiteratus vniūtur. Et imprimif ca-
 racter in quolibet ordine i traditione instrumēti apti ad
 illū ordinem cū recipitur cum debita forma verborū q̄
 ab episcopo proferūtur. Sicut in traditiōe clauū eccle-
 sie caracter hostiarū imprimif. Caracter vero lectoris:
 in traditione libri p̄phetarū. Caracter exorciste: in tradi-
 tione libri exorcismoz. Et caracter acoliti: in traditiōe
 candelabri vel vrceoli. scilicet vasis in quo vinū et aqua
 ponitur p̄pter consecrationē. et illud administrat subdi-
 acono qui ibidem vinū ponit. Caracter vero subdiacono
 ni imprimif in calicis vacui cōsecrati traditione: cū for-
 ma debita verborū episcopi. Et in his quibz ordinibus
 in traditione predictarū rerū cū debitis formis verborū
 ep̄i: caracteres imprimūtur. De duobz aut ordinibz. sci-
 licet diaconatu z p̄sbiteratu: quidā dixerūt q̄ caracteres
 imprimūtur in manuū appositione: sed nō placet aliis:
 eo q̄ caracter imprimif in traditione alicuius rei cōpe-
 tentis ad illud sacramentū vt dictuz est. Unde licet per
 manus impositionē detur plenitudo gratie ad admini-
 strationē sacramentoz sicut sacerdoti tamq̄ principali
 et diacono tamq̄ ministro. Tamē caracter imprimitur
 in traditione rerū ad eos ptinentium. Unde quuis prin-
 cipalis actus diaconi sit portare corp⁹ christi cū patena
 et sanguinē dispensare cum calice. Tamen in sua ordi-
 natione nō potest exprimi per traditionē vasoz tm̄: cū hec
 dentur subdiacono. Nec per traditionē materie. scilz cor-
 poris z sanguinis christi: quia non est decens q̄ eis tra-
 datur sanguis in calice: z corpus christi in patena. Cum
 sacerdoti qui est principalis: solū detur panis in patena
 et vinū in calice: z nō corpus z sanguis. Ideo q̄tum ad
 actum secundariū qui est legere euangeliū: dicitur cara-
 cter imprimi in traditione libri euangeliōz cum debi-
 ta forma verborū ep̄i. Similiter dicit in ordine sacerdo-
 tali caracter imprimi: in traditione panis in patena z et
 vini in calicem cū debita forma verborū ep̄i. Quia prin-
 cipalis potestas sacerdotis: est cōsecrare corpus christi

De Sacramento

verū ⁊ sanguinē. Et hanc potestātē dedit prius xpūs ante passionē suam discipulis suis: cum dixit. Hoc facite in meā cōmemorationē. Sꝫ scdūs actus sacerdotis: est solvere ⁊ ligare fideles: et disponere ad eucharistie sūptionē. Cuius potestātē accipit per manus epī impositionē. cū episcopus dicit. Accipite spm sanctū. et quoz remiseritis pctā. ⁊c. ⁊ hec pertinet ad corpus christi misticū. Et quia hoc sacramentū ordinis respicit prius corpus christi verū q̄ misticū. Ideo dicitur caracter imprimi: in reruz traditione cū forma verborz episcopi: ex quibz sacramentum eucharistie cōficitur. scilz in pane ⁊ patena: ⁊ vino ⁊ calice. Similiter in vnctione manūū sacerdotum. nō imprimitur caracter: sed solū fit vnctio manibus sacerdotum. vt eis tangant corpus christi. Sicut calix inūgitur vt contineat sanguinē: ⁊ patena vt cōtineat corpus xpī. Similiter scias q̄ ex vestimētis caracter nō imprimitur sed solū ex eis significat idoneitas que ī sacerdote ⁊ ministris ecclesie debet esse. **P** Quia de vestibz sacris mentionē fecisti. dic michi quid significāt ⁊ ad quid ministris ecclesie sūt concessē. **S** Ornatus vestimentoz exteriorū significat ornatū interiorē morū quē habere debent q̄ ad diuina tractanda accedūt. Quedā autē vestes requiruntur in superioribus ministris que nō requirūtur in inferioribus et quedā sunt cōmunes oibus: et sūt tres vestes. scilz alba camisia totū corpus cooperiens que significat puritatē vite: et amictus humeros tegens quo significat fortitudo bonoz operū. maxime ad diuina officia exequēda. Et cingulū quod significat rēphensionē carnis. Subdiaconus autē vltra hec habet duo. scilz manipulum quasi sudariū ad tergendū limpidinē oculoꝝ id est omnē negligentia circa diuina misteria: eo q̄ primo ad sacra tractanda subdiaconus admittit. Habet etiam tunicā strictā per quā doctrina apostolica ī legēdo apostoli textū significatur. Diaconus vero sup hoc habz stolum a sinistro humero in dextrū tendentem ad significandū fortitudinē ⁊ tolerantia aduersoz. Habet etiā dalmā

ticam largam ad significandū largitatē in dispēfatiōe
 sacramentoz. Quia diaconus primo dispensator sacra-
 mentoz ponitur: quia sanguinē chasti dispēfat. In dis-
 pensatiōe vero requirit largitas. Sacerdotibz vō i vtro-
 qz humero ponit stola. vt ostendat q̄ plena potestas di-
 spensandi sacramēta sibi datur. vel per hoc significatur
 arma iusticie a dextris ⁊ a sinistris. in successiōe aduer-
 soz et prosperoz. ⁊ idō stola descendit vsqz ad inferiora
 Sup his additur casula rotunda ad significandū cari-
 tatem: que est supna oīm virtutū: quia sacerdos p̄secrat
 sacramētū caritatis. scilz eucharistiā. In episcopis plu-
 ra sup addūtur. scilz calige ad designandū rectitudinem
 gressuū id est affectionū. Sandalia. ad designandū con-
 temptū terrenoz. Subcinctoriū quo stola ligatur cū al-
 ba. significat amorē honestatis. Tunica talaris: perseue-
 rantia in aggressionē arduoz in bonis opibus. Dalma-
 tica: significat largitatē in opibus misericordie respectu
 indigentū. Anulus significat desponsationē ecclie. Per
 cirotecas significat cautela in opere. Per mitrā signifi-
 catur scia ⁊ doctrina vtriusqz testamēti. scilz noui ⁊ vete-
 ris: vnde ⁊ duo cornua habet. Baculus. curā pastozalez
 designat: quia debet colligē vagos: ⁊ hoc significat cur-
 uitas baculi. sustentare debiles ⁊ infirmos: ⁊ hoc signifi-
 cat stipes baculi. ⁊ debet pūgere lentos: ⁊ hoc significat
 stimulus in pede baculi. Und v̄. Collige. sustēta. stimu-
 la. vaga. morbida. lenta. Sed vltorius archiep̄i habent
 palliū: in signū priuilegiatē potestatis. quia archiep̄s
 princeps est ep̄oz subditoz. Und palliū significat tor-
 quē aureā quā solebant legitime certātes accipe. Ecce si-
 gnificationē vestiū audisti. P Nūquid corona est ordo
 Non. sed est signum distinctiuū ministrozū ecclie a
 plebe cōmuni. Similiter per tonsuram clericalē: depu-
 tatur quis ad cultum diuinū: non ad sacra tractāda: sed
 ad laudes diuinas deuotius dicendas et canēdas. Un-
 de tonsura fit in modum corone quia reges sunt. scilicet
 se et alios regentes: et in deum regnum habent: et deo

De Sacramento

seruire regnare est: ad cuius seruitiū sūt deputati. Simi-
liter fit i racione capilloꝝ: ad designandū renūciationē
supfluoꝝ terrenoꝝ. quia deum clericus hereditatis sue
partem cōstituit ⁊ se heredem dei facit. sic etiam in supe-
riori parte capitis fit: ad designandū q̄ semp debemus
habere oculos mētis ad deum eleuatos. ¶ Nūquid epi-
scopatus est ordo. ¶ Scias q̄ dupliciter ordo dicitur. Uno
modo scōm respectū ad corpus christi verum scilz ad cō-
secrationē hostie. et sic ordo est sacramentū pprie: et isto
modo ep̄atus nō est ordo: quia ep̄us nō habet superiorem
potestatem nec maiorem sacerdote: q̄tum ad consecra-
tionē corporis christi. Alio mo° sumitur ordo scōm q̄ ē
quodā officium respectu quarundā actionū sacramento-
rū. et sic cum episcopus habeat potestatem respectu corpo-
ris christi mystici qd̄ est ecclesia in actibz ad sacramen-
toꝝ principatū ptinentibus sicut illo modo ep̄atus est
ordo cōmuniter: nec est sacramentū sed sacramentale.
Unde episcopatus ab ordine sacerdotis dependet: ⁊ epi-
scopalis potestas p̄supponit ordinē sacerdotale. Quia
nullus potest episcopale potestatem recipere: nisi prius fu-
erit ordinatus in sacerdotem: quia potestas episcopalis
nō tantū est potestas iurisdictionis: sed etiam ordinis pro-
ut ordo isto modo dicitur. ¶ Nōne possunt alii sacerdo-
tes ab episcopis ordines cōferre. ¶ Collatio ordinū ali-
cui potest cōuenire dupliciter: aut de iure cōmuni ratio-
ne sue ordinarie potestatis: ⁊ sic soli episcopi possūt quos-
cūq̄ ordines conferre: quia ad eos solum ptinet institue-
re ministros in ecclesia. Unde peccant episcopi qui p̄-
mouent scienter indignos. Alio modo collatio ordinū
alicui cōuenit ex indulgentia generali vel speciali: rōne
cōmissionis dñi pape. ⁊ sic alii sacerdotes nō ep̄i possūt
minores ordines conferre: nō tamē maiores. ¶ Nūquid
nō baptisatus ⁊ nō cōfirmatus potest sacros ordines re-
cipere. ¶ De necessitate sacramentū ordinis p̄supponit
sacramentū baptisimi. unde si aliquis nō baptisatus p̄-
moueretur ad sacerdotiū: sacerdos nō esset. nec hostiam

posset cōsecrare nec absoluere in foro penitētia lī vnde deberet scōm canones baptisari ⁊ iterato ordinari. etiā si ante baptismū in episcopū promoueret epūs nō esset ⁊ si aliquos ordinaret ordines nō reciperēt. Quantū vō ad sacramentū cōfirmationis. scias q̄ de necessitate sacramentū ordinis nō p̄supponit sacramentū confirmationis. nec de necessitate oportet q̄ ille qui suscipit sacros ordines sit cōfirmatus. verūtamen de cōgruitate sacramentū ordinis p̄supponit sacramentū confirmationis: quia congruū est q̄ ille qui accedit ad sacros ordines suscipiēdos: habeat omnē illā perfectionē que requirit̄ ad fidei confirmationē: per quā fit aliquis idoneus ad executionē ordinis. hoc aut̄ fit per sacramentū cōfirmationis. Et sic character sacramēti ordinis p̄supponit de congruitate characterē sacramenti cōfirmationis ⁊ nō de necessitate. Sed de necessitate p̄supponit characterem sacramenti baptismi.

Que impediūt susceptionē ordinū.

La. vii.

Etrus. Quot sūt que impediūt susceptionē ordinū **l2**
Quedā sunt que simpliciter impediūt susceptionē ordinū. ⁊ quedā solū impediunt executionē: ⁊ non ordinis susceptionē. Prīmū qđ impedit susceptionē ordinis simpliciter est sexus femineus simpliciter quia mulier ordines suscipere non pōt. sed solus vir cuius sit primū ymago dei. mulier autē ymago viri. vt di. apo. i. ad cho. iiii. ca. Undē ⁊ licet mulier vocet̄ diaconissa in abbatiā hoc nō ē rōne ordinis: s3 quia habet officiū ad matutias omelias legēdi. Sūt aut̄ plura q̄ nō impediūt susceptionē ordinis: sed magis executionē. Quorū **l**
 primū est defectus cognitionis vel discretionis vt sunt pueri ⁊ amētes q̄ vsu rōnis carēt. Undē licet possint ordinē suscipere: priuanē tamē executionē. Quia ad executionē ordinis requirit̄ discretio. Undē in quibusdā ordinibus requirit̄ etas discretiois ex honestate cōgrua. sicut ī duobus primis minorib3 ordinib3. S3 adulta etas requirit̄ tur ī aliis de necessitate p̄cepti. in nullo tñ de necessitate

b3

De Sacramento

sacramenti quia in sacramento conferre potestas que potest alteri competere quous non sit idoneus executioni. Unde sciendum est quod cum infantia completa usque ad duodecim annos possunt duo primi ordines minores suscipi. A duodecimo anno usque ad vicesimum primum possunt duo minores ordines ultimi suscipi. A vicesimo primo anno potest subdiaconatus suscipi. A vicesimo quinto diaconatus. A tricesimo presbiteratus. A tricesimo completo similiter potest quis in episcopum eligi verumtamen propter necessitatem et idoneitatem persone potest episcopus ordines ex dispensatione anticipare. Etiam eadem die quatuor primi ordines traduntur. Tempus vero episcopatus non potest nisi ex dispensatione domini pape anticipari. Secundo seruitus impedit ordinem sacrum siue sacerdotis quantum ad executionem. quia seruus non potest se altari mancipari sine licentia domini cuius est seruus. et per ordinem homo mancipatur diuino officio. Verumtamen si seruus ordinem characterem recipit et ordinem. Cum libertas non sit de essentia ordinis sed executione caret. unde si seruus ordinem domino nesciente vel non consentiente redigetur in pristinam seruitutem non obstante quod sacrum ordinem recepit. Tercio homicidium impedit sacrum ordinem non de necessitate sacramenti: sed de ratione precepti: quia contrariatur sacramento eucharistie propter horrorem effusionis sanguinis. Unde homicida et consulens homicidium fieri: quocumque modo fiat siue ut iudeus vel alius: irregularis efficitur: licet in iudicando non peccet. Veruntamen si homicida vel consentiens homicidio suscepit ordinem ut post characterem suscipit: sed executione caret. Si vero quis interficit hominem casualiter: dans operam rei licite et adhibens diligentiam omnem: nec homicida iudicatur nec irregularis efficitur: nec prohibetur a susceptione ordinis. Ille tamen qui casualiter occidit hominem: licet operam dederit rei licite: si diligentiam debitam non adhibuerit: siue se defendens siue alio modo: irregularis efficitur et prohibetur a susceptione ordinum. Quarto impedit susceptionem ordinum illegitimitas: non de ratione sacramenti: sed de necessitate precepti. ad quam requiritur claritas fame et ori-

ginis: que vicia ex viciosa origine. Veruntamen si suscipiat
 ordines illegitime natus characterem ordinis suscipit: sed
 executione caret nisi fuerit cum eo dispensatum. Quia vero ut
 dictum est in sacramento ordinis propter honestatem requiritur cla-
 ritas fame: et in quolibet ordine constituitur quis dux aliorum in
 rebus divinis. Ideo de ratione precepti non de necessitate
 sacramenti requiritur in ordinato bonitas vel vite scititas.
 Unde si aliquis cum conscientia peccati mortalis ad ordines acce-
 dat: tamquam presumptuosus mortaliter peccat. Nec propter hoc re-
 quitur quod ille qui ordinatur sit virgo: quia virginitas non requiritur in
 susceptione ordinis: quia in susceptione ordinis non consecratur
 quis in sponsum ecclesie. sed magis in ministrum sponsi ecclesie. scilicet christi.
 In velatione tamen virginum requiritur virginitas: quia pro
 hoc designatur vinculum spiritualis matrimonii ecclesie ad christum.
 quia christus elegit sibi ecclesiam non habentem maculam:
 aut rugam. etc. ut dicit apostolus ad ephesios. vi. ca. Item. ii. ad corinthios.
 vi. Respondi enim vos uni viro virginem castam exhibere christo.
 Unde et licet aliqua sit violata et corrupta per violentiam
 a viro. quibus non consenserit tamen non velatur. quibus non
 perdat quantum ad deum virginitatis gloriam. De hac autem
 materia in scripturis require: quia ad te non pertinet hec
 operatio. sed solis episcopis. **P** Quinto impedit ordinis
 susceptionem matrimonium. non de necessitate sacramenti:
 sed ut prius de ratione precepti. quia si vir etiam cum mu-
 liere matrimonio copulatus ordinem suscipiat caracte-
 rem suscipit. sed caret ordinis executione. quia ordini est
 annera continentia: vir autem sui corporis potestatem non
 habet: sed mulier. ideo semper tenetur reddere debitum
 viro. ipse tamen privatur iure suo petendi. si preter con-
 sensum uxoris ordinem sacrum suscipiat. Si vero vir
 ex consensu mulieris ad ordines accedat et ordinem sus-
 cipiat et executionem ordinis. Mulier tamen tenetur
 perpetuam continentiam vouere. et hoc tenetur in eccle-
 sia occidentali. Secus est tamen in ecclesia orientali a-
 pud grecos. de quo plenius dicetur inferius cum de ma-
 trimonio tractabitur. Capitulo vicesimo septimo.

Q Sexto bigamia impedit ordinis susceptionē: quia per bigamiam significatio christi et ecclesie que est una et unius deletur. Ideo bigamus sacros ordines non potest suscipere: sed est irregularis. Et hoc similiter est de ratione precepti et non de necessitate sacramenti: quia si accedat ad ordines characterem suscipit: sed executione caret. Papa tamen ex plenitudine potestatis potest cum bigamo dispensare.

P Quomodo contrahitur bigamia et quot modis.

S Bigamia contrahitur ex carnis diuisione: ex vinculo matrimonii precedentis: sicut cum quis ducit corruptam ab alio et eam cognoscit. Et inde est quod si aliquis cognoscat plures mulieres fornicatio concubitu: siue in matrimonio siue extra matrimonium non efficitur irregularis. Similiter si ducat in uxorem quam prius cognouerat: dum tamen ab alio non cognita fuerit: non efficitur irregularis. Similiter si cognita fuerit ab alio et eam cognoscat concubitu fornicario: dum eam in uxorem non duxerit non efficitur irregularis. si tamen corruptam duxerit et eam cognouerit: bigamus efficitur et irregularis. Et contrahitur bigamia sex modis. Uno modo quando habet plures uxores legitimas et carnaliter eas cognouerit. si tamen eas duxerit in uxores in diuersis partibus et una decedat antequam cognouerit eam: non propter hoc efficitur irregularis. Similiter si religionem ingrediat antequam secundam cognouerit. Secundus est quando diuersis temporibus habet plures uxores unam de iure: aliam de facto: et ambas cognoscit carnaliter. Tertius quando etiam simul habet plures uxores: unam de iure et aliam de facto: et ambas cognoscit. Quartus quando viduam cognitam a priori viro duxit iterum et cognoscit. Quintus quando ducit in uxorem corruptam ab alio prius et eam cognoscit. Sextus quando propriam uxorem cognoscit postquam adulterata fuerit cum alio. Septimo viciu membrum et defectus impedit susceptionem ordinis ut prius: non ex necessitate sacramenti sed ratione precepti. etiam si talis defectus sit qui maculam notabilem inferat. per quam persone claritas et fama obscuretur: ut abscisio manus nasi et huiusmodi. hoc tamen scias: quia si accedat characterem reci-

pit sed executione caret. Octauo recipe ordines furtiue **T**
 vel plures in vna die: p̄tinet ab executione licet recipiat
 ordinē. vnde eoz pena ē depositio. ⁊ si prius fuerit lata
 excoicatio sup hoc: solus papa cū eo dispensat. Si vero
 nō fuerit lata sententia p̄t ep̄s dispensare: et maxime
 in minoribz ordinibz. vel si claustrū intrauerit. Si vero
 quis promoueat per saltū ad ordines: sicut accipiēdo
 sacerdotiū anteq̄ sit diaconus. vel diaconatū anteq̄ sit
 subdiaconus. si hoc ex malicia fecerit deponi debz: q̄uis
 caracterē suscepit. Si tamē ignorāter hoc fecerit debz
 sibi imponi penitētia ab ep̄scopo: ⁊ interim caret execu-
 tione ordinis quē per saltū accepit quousq̄ ordinē p̄e-
 termissū recipiat. Nono. illi qui ab hereticis ep̄s p̄mo-
 uētur aut simoniacis ⁊ hmōi: q̄uis recipiāt ordines: nō **U**
 tamē executionē ordinis. Undē ep̄i. scismatici. heretici. de-
 gradati ⁊ hmōi. licet ab ecclesia p̄scisi sint: quia tamē
 sc̄dm formā ecclesie catholice cōsecrati sunt vera sacra-
 menta cōferunt: quia in consecratione ep̄scopi datur ei
 potestas que p̄petuo manet in eo: q̄uis nō imprimatur
 caracter qd̄ pater: quia quādo recōciliatur ab ecclia: nō
 iterū consecrat. Et ideo potestatē cōferendi nō amittūt:
 sed eos cōferre possunt. veruntamē grā que confertur i
 illis nō confert eis qui ab eis sacramēta recipiūt: nō p̄-
 pter inefficiā sacramentoz que conferūt. Sed p̄pter
 peccatū recipientiū scienter ab eis sacramēta post ecclie
 prohibitionē. et ideo executionē ordinū nō recipiūt: licet
 recipiāt sacramenta. In oībus igit̄ p̄cedentibz teneas
 q̄ si aliquis impeditus impedimentis p̄dictis: aut eoz al-
 tero ad ordines accedat. sacramētū recipit: s̄z nō ordīs
 executionē. excepto p̄mo impedimēto de sexu femineo
 quia nec mulier caracterē ordinis recipit nec executio-
 nem. Hec ad p̄sens de sacramēto ordinis tibi sufficiant
 Si amplius cupis scire ad canones ⁊ doctoz scripta re-
 curre **P** Dic michi vltorius nūquid peccat aliq̄s mor- **X**
 taliter semp ministrādo in ordine suscepto in pctō moz-
 tali **S** Sic cessante necessitate: quia cōtra legem diuinā

agit: que precipit q̄ illud qđ iustū est iuste exequat̄. Talis aut̄ pctōz iustū ordinē: iniuste exequit̄. ⁊ ideo peccat mortaliter verūtamen in casu necessitatis sicut licet laico in necessitate baptizare: sic licet etiā sacerdoti in necessitate sacramēta ministrare vel aliū ordiāto ordinē susceptū fortue exequi: cū p̄posito emēdatiōis. Et scias q̄ q̄diu minister peccator ab ecclesia sustinet̄ vel tolerat̄ subditus eius potest ab eo sacramēta suscipere: qm̄ ad hoc ē ei obligatus in tēpore necessitatis p̄pter necessitatē tamen sine necessitate nō debent ab eo sacramēta suscipere. nec eū ad ministrandū inducere. quia eū inducerēt ad peccādū

¶ Nūquid ordinatus tenetur dicere horas canonicas et officiū diuinū. **S** Etiā tenet̄: tamē scias q̄ ad horas canonicas et officiū diuinū vel diurnū aliquis duplici rōne tenet̄. Una ratio ē p̄pter ordinē susceptū: cui ē annexū diuinū officiū ad referendū deo grās: cū ordinatū ad suū officiū ordinavit. Scōda est ratio p̄pter beneficiū susceptū: q̄a qui de altari vivit: altari debet seruire. et q̄ ob pigritiā obmittit peccat.

De sacramento eucharistie.

Cap. viii.

¶ Etrus. quia sacramentū eucharistie sequit̄ sacrū ordinē. cū sacer ordo ad ipsū ordinē: de ip̄o mēdoceas **S** Pete **P** Quero qđ dicit̄ eucharistia: ex q̄bus sacramentū eucharistie conficiat̄ **S** Eucharistia d̄ bona grā. ab eu qđ est bonū et charos qđ est grā quasi bona grā. q̄a in eo totius grē plenitudo continet̄. scilz dei filius ī sacramēto altaris. Et sicut alia sacramēta ex materia ⁊ forma constituunt̄: sic ⁊ sacramentū eucharistie **P** Dic m̄ primitus que sit materia eucharistie **S** Panis ⁊ vinū. q̄a virtute verborū q̄ sūt forma hui⁹ sacramēti transubstātiat̄ panis ī corpus xp̄i et vinū ī sanguinē **P** De quo pane fit sacramentū. **S** De pane triticeo vel de pane frumētī solūmodo. eo q̄ xp̄s grano frumētī se cōparavit. Et idō de pane alius grani nō fit hoc sacramentū. scilz de pultra auena ordeo. ⁊ hmōi. Verūtamen si aliq̄tulū de hmōi granis misceat̄ cū frumēto

cū tñ species frumēti nō mutet nō ipedit quin ex illo pa-
ne possit sacramentū celebrari. Aliud tñ esset si tāta esset
mixtio illoꝝ granoꝝ aut alius cū frumēto q̄ specie fru-
mēti mutaret. q̄a sic ex illo pane non celebraret. **P Est D**
ne ille panis de quo celebratur azimus vel fermētatus

S Ex utroꝝ celebrat scdm̄ consuetudinē diuersarū ec-
clesiarū. Ecclia enī romana ex azumo conficit. q̄a ex tali
pane credit cōfecisse xp̄s. q̄a p̄ima die azimoz. Ecclia
vero oriētalīs. scilz grecoꝝ celebrat ex fermēto. ad dete-
stationē heresis nazareoz. qui euāgelia ⁊ legalia misce-
bant. Cōsuetudo nostra latinoꝝ rōnabilior ē. **P Qua- E**
re requirit vinū ad celebrandū hoc sacramentū **S Ad**
designandū effectū huius sacramēti q̄ est leticia spūalis
quia vinū letificat cor homis **P De quo vino conficit**

S Solūmodo de vino vitis. q̄a xp̄s hoc vino consecra-
uit. qd̄ patet cū dicit. amodo nō bibā de genimine vitis.
⁊c. Similiter xp̄s se viti cōparauit cū dicit. Ego sū vi-
tis. ⁊c. Unde ex alio vino nō celebrat nec efficit sacramē-
tū vt puta de vino malagranatoꝝ. pomoz. piroꝝ ⁊ hu-
iusmodi: q̄ nō dicunt p̄prie vinū: sed magis humores.
Similiter nec ex puro aceto: cum sit vinū corruptū. Ex
acetoso tamen aliq̄tulū: et nō totum corruptū: bene pos-
set cōfici. Similiter ex agresta vel veriuto nō cōfici: q̄a
licet sit in via vt fiat vinū: nondū tamē est vinū. Ex mu-
sto tamē in necessitate potest quia specie vini habet. pro-
hibet tamen ne ex musto puro statim exvua in calice ex-
presso celebret p̄pter eius impuritātē. Sic igitur mate-
ria huius sacramēti: est panis de frumēto. ⁊ vinū de vite

P Ad quid admisceat aqua cū vino cū ministrat. S f
Triplici de causa. P̄ima est ad memoriā passionis chri-
sti. quia cum sanguine aqua fluxit de latere christi. Se-
cunda est. quia per hoc designatur vnio populi ad ipsū
christum. quia per aquam populus christianus designa-
tur. Unde in apoc. Aquę multe. i. populi multi. Tercia
causa assignatur etiam propter institutionē sacramenti.
q̄a p̄babiliter creditur q̄ xp̄s hoc sacramentū instituit

in vino aqua mixto scdm moꝛē illi⁹ terre. vñ puerb. ix.
 Bibite vinū qđ miscui vobis: nec sufficit qđ ali⁹ qđ sacer
 dos vel diacon⁹ ex p̄cepto sacerdotis aqua cū vino i ca
 lice ponat: eo qđ sacerdos medius ē iter deū ⁊ pplm̄. Et
 ideo appositio aque i dolio vel i vase a clerico nō sufficit
 S propt̄ sacramenti significationē P Si aqua nō admī
 sceat cū vino nōne impedit̄ celebratio sacramēti S Nō.
 quia aque admixtio cū vino nō ē de essentia sacramēti:
 ⁊ sine illa pōt sacramētū cōfici: peccaret tñ qđ sciēter illā
 apponē dimittet̄ P Nūquid tm̄ de aqua q̄tū de vino ē
 ponendū S Non. s; in mīma q̄titate vt ⁊ statim absor
 beat̄ a vino. ⁊ cōuertat̄ i vinū P Quia per virtutē ver
 boꝝ que sūt forma huius sacramēti: trāsubstantiat̄ pa
 nis ⁊ vinū i corpus ⁊ sanguinē xp̄i. Ostēde m̄ qđ sūt ista
 verba que sūt forma eius S Istius sacramēti due sunt
 forme. vna sup panē ⁊ alia sup vinū. forma v̄o que ē su
 per panē qua trāsubstantiat̄ panis i corpus xp̄i ē hec
 Hoc est enī corpus meū. vñ illa verba. Accipite ⁊ mā
 ducate. ⁊c. nō sunt de essentia forme: sed solū illa verba
 p̄dicta. Et si sacerdos ea diceret super panē cū inten
 tione cōficiendī cōsecraret: q̄uis peccaret transgreden
 do ecclie constitutionē. forma vero super vinū: qua trā
 substantiat̄ in sanguinē hec est. Hic est enī calix sangui
 nis mei: noui ⁊ eterni testamēti mysteriū fidei qui pro vo
 bis ⁊ pro multis effundet̄ in remissionē pctōꝝ. Et scias
 qđ istoz verboꝝ solū illa sunt de essentia forme in q̄bus
 tota v̄tus sacramēti consistit. scilz illa. Hic est calix san
 guis mei. alia verba nō sūt per se de essentia sacramēti
 sed quedā eoz declarāt vsū sacramēti. sicut illa. Accipi
 te ⁊ mā. ⁊c. ⁊ quedā efficacīā sacramenti. sicut illa. Noui
 ⁊ eterni. Similit̄ hec dictio enī nō ē de essentia forme. s;
 de institutiōe ecclie. Unde si quis eā dimitteret cōficēt:
 nec sacramētū ip̄ediret sed peccaret. Nota etiā qđ calix
 ibi ponit̄ metaphozice ⁊ similitudinarie pro passione xp̄i
 Item scias qđ cum corpus humanū non sit sine sanguine
 nec sanguis sine corpore: ideo in cōsecratione primo fit

cōuersio in corpus et ex naturali cōcomitantia in aīam
 ⁊ sanguinē ⁊ hmōi que corpus sequūtur. Similiter etiā
 de sanguine primo fit cōuersio in sanguinē ⁊ ex natura-
 li cōcomitantia in corpus ⁊ alia que humanū sequūtur
 sanguinē. **P** Si sacerdos cōsecraret corpus ⁊ nō conse- **I**
 craret sanguinē: nūquid esset ibi verū corpus christi cō-
 secratum. **S** Verū corpus christi etiam ibi est sub illis
 speciebus virtute verborū que ad consecrationē corpo-
 ris pertinet licet nūq̄ sanguis consecraretur. Unde er-
 rauerunt quidam et in heresim lapsi sunt qui dixerunt
 q̄ vna forma expectat aliam: ⁊ qđ nō est ibi corpus do-
 nec post p̄olationē verborū sanguinis: hoc est enī idola-
 trare: quia sacerdos eleuando hostiā corpus christi non
 indicare populo: sed solū panem qđ est erroneū dicere ⁊
 heresis quia ibi est verū corpus christi. **P** Lū in sacra- **l**
 mēto sit verus corpus christi ⁊ verus sanguis quō ma-
 nēt illa accidentia que videmus et sentimus: sicut albe-
 do dulcedo magnū parū ⁊ huiusmodi. **S** Illa accidē-
 tia que vides ⁊ sentis virtute diuina: per se manent que
 prius erant in substātia panis ⁊ vini: ⁊ sine subiecto sūt
 Et post consecrationē eandē virtutem retinēt virtute di-
 uina quā prius habebant in subiecto. que frangūtur pu-
 trefiūt ⁊ corrumpūtur. Unde fractio illa quā facit sacer- **I**
 dos nō est in corpore christi: sed in accidētibus ⁊ specie-
 bus: ⁊ ex eis vermes possent generari. **P** Quid de ver-
 mibus casu inde gñatis est faciendū. **S** Lomburi debēt
 ⁊ cineres debent in piscinā reponi. Similiter alia aīa-
 lia mures ⁊ musce ibi capte sic sūt comburēde. Et illud
 quod sumi potest de hostia debz sacerdos sumere si pos-
 sit absq̄ periculo. Si vero nō possit: tūc sunt partes ho-
 stie cum omī reuerētia in sacrario seruande. Et eodem^o
 faciendū est de hostia masticata ab infirmo et per vomī-
 tum reiecta: quia q̄diu species manent manet sub ipsis
 corpus christi. Et ideo si possint sumi sine piculo sumē-
 de sūt: et in hoc sacerdos sumens multū meretur. Si vō
 sumi nō possint sine piculo: seruande sunt vt dictum est

Q sacerdos est solus minister huius sacramenti. Ca. ix.

m **P**etrus. De sacramento eucharistie scd̄z se satis in-
dixisti. Nūc de ministro ipsius et dispositione in di-
cas. **S**acerdos est minister huius sacramenti et ad
ipsum solum pertinet celebratio huius sacramenti. **P** Nūquid iei-
unus debet esse sacerdos cum celebrat et confessus. **S** Nec
ieiunium nec alia preparatio requiritur de necessitate ad cele-
brationem huius sacramenti: sed sola ordinis sacerdotalis
susceptio: quia et heretici et schismatici et degradati et excom-
municati et pransi et non confessi possent sacramentum conficere quod
uis peccaret mandatum ecclesie transgrediendo: propter tantam re-
uerentiam sacramenti ecclesia instituit ut sacerdotes ieiunium
ad celebrandum accederent: etiam contriti seu confessi. ne in eorum
damnationem assumerent sacramenta. **P** Nūquid sacerdos
post potationem aliquam aque vel susceptionem alicuius
medicine potest celebrare cum ab ecclesia reputetur ieiunius.
S Ut dictum est quantum est de necessitate sacramenti potest.
quantum tamen ad reuerentiam sacramenti et institutionem eccle-
sie non potest. Scias tamen duplex esse ieiunium. scilicet ieiunium
ecclesie. quod fieri licet propter mortificationem carnis. et illud
non soluitur propter sumptionem aque vel medicine. Et hoc
ieiunium non requiritur in celebrando. Aliud est ieiunium nature:
quod dicitur privationem cuiuscumque rei siue aquae siue medicine.
qua nichil in corpore suscipitur. et tale ieiunium requiritur in ce-
lebrando. et incipit hoc ieiunium in media nocte. quia tunc
dies naturalis incipit. Unde si sacerdos post mediam noctem
aliquid sumpserit siue aquam siue medicinam debet in sequenti
die a celebratione cessare et alius quilibet a comunione. nisi
si causa infirmitatis: quia ab hac regula excipiuntur infir-
mi. Si vero aliquid ante mediam noctem sacerdos aliquid sumpse-
rit. potest sequenti die celebrare et alius coionem recipere. Nec
refert si post illam sumptionem dormierit vel non. quia dor-
mitio solum est propter sedationem perturbationum mentis. nec
requiritur ad consecrationem. **P** Nūquid reliquie ciborum re-
manentes inter dentes in ore solvunt ieiunium nature et con-
secrationem impediunt. **S** Tales reliquie ciborum si casuali

ter et non ex proposito transglutiant non solvunt ieiunium nature. nec celebrationem aut summptionem eucharistie impediunt. Similiter aqua modica vel vinum quibus abluit non impedit. cum omnia talia solum per modum salivae transglutiant quod vitari non potest. Verumtamen in omnibus talibus bonum est abstinere si necessitas non occurrat propter sacramenti reverentiam. et precipue quando aliquid parum extraneum fuerit sumptum vel mixtum cum saliva non in quantitate maiori. Igitur scias quod ieiunium nature requiritur ad celebrationem et summptionem eucharistie ut scilicet nichil sumas nec transglutias quod vitari possit post mediam noctem. aliud a saliva. Nec adhuc valet illa dormitio quam dicunt aliqui: quod postquam dormierunt possunt celebrare: quia ieiunium non reputant ieiunium nature: sed potius ecclesie ieiunio. **Q** Si sacerdos ad celebrandum accedat non confessus nunquam peccat: sicut peccaret non ieiunus. **S** Sacerdos accedens ad celebrationem vel alius ad eucharistie summptionem cum conscientia peccati mortalis: mortaliter peccat et iudicium sibi manducat et bibit. non diiudicatus corpus domini. Ideo debet accedere ieiunus. contritus et confessus si copiam sacerdotis habeat. quam si habere non possit et eum cogat necessitas celebrare: conteras de peccatis et propositum habeat confitendi postmodum dum oportunitatem habuerit et copiam sacerdotis. **R** Si sacerdos se sciuerit in peccato et contritionem habuerit: et ex necessitate ad missam celebrandam accesserit: aut forte in missa peccatum ei prius oblitum occurrerit memorie et de illo non penituerit: nunquam potest celebrationem transire: aut saltim a coitione abstinere. **S** Non. quia sacerdos habet in se quod potest se preparare ad sacramentum conficiendum et sumendum si contritionem et propositum confitendi habeat. Unde licet cum conscientia peccati celebrando peccet mortaliter. gravius tamen peccaret si consecrationem pretermitteret: et se consecrare simularet: quia populum deciperet adorando panem pro corpore christi: et vinum pro sanguine. Ideo nullo modo debet consecrationem simulare. Similiter etiam post consecrationem nullo se debet a perceptioe sacramenti abstinere. Cuius ratio est. quia eucharistia non solum est sa

De Sacramento

cramentū: sed etiā sacrificiū. Quicūq; ergo offert sacrificiū: debet esse particeps sacrificii quod offert. Sacerdos vero quod offert accedēs ad altare: offert sacrificiū pro populo: et se dispensatorē ostēdit sacrificii. et ideo pater debet esse particeps huius sacrificii. Ideo necesse est ut quotienscūq; celebrat ut corpus et sanguinem sumat. Et hoc pceptū ē i decretis de psecratioe distinct. ii. Relatū.

Utrū pollutio nocturna ipediat celebrationē et quot modis prouenit. Cap. x.

S **D** **E**trus. Quia in sacramēto eucharistie ē sanctus sanctorū. Nūquid maculatus sacerdos de nocte per pollutionē seminis in dormiēdo debet a celebratione cessare: cū ipse dñs dicat. Sancti estote quia sanctus sum. **S** Quādoq; nocturna pollutio impedit celebrationē et sumptionē eucharistie ex necessitate: et quādoq; nō ex necessitate: sed ex pgruitate et honestate. propter qd scire debes qd nocturna pollutio ex plurib; causis pcedit. Primo ex causa extrinseca: sicut ex illusione demonū que qñq; puenit ex defectu et negligentia pparationis ad deuotionē et orationē: et talis negligentia qñq; est veniale qñq; mortale pctm: secundū qd maior est et locus datur diabolo: et pro tali defectu seu negligentia quā homo ex suo defectu scit processisse: tenet sacerdos a celebratione et aliis a cōione cessare. Quādoq; autē talis illusio puenit ex demonū nequitia volentiū homines a sumptione eucharistie retrahere: et sacerdotes a celebratione et hoc maxime ptingit circa festiuitates in quibus debet populus pcommunicare: et ppter hoc nō est abstinendū: quia talis illusio quādoq; cessat per sumptionē eucharistie: sicut legitur in vitis patrū de quodā qui temp illudebatur et per psiliū senioꝝ accessit et sic cessauit illusio. Quādoq; talis illusio vel pollutio procedit ex causa intrinseca spūali que quādoq; sine pctō fit: sicut cum aliquis studendo contra vicia carnalia ppter lectionē vel predicationē ad ea reprobanda: vel etiam pfectiones audiendo et hoc sine delectatione carnali: sed sola infirmi

tate carnis: talis pollutio non impedit celebrationē: nec etiā eucharistie sumptionē. Quādoq; etiā prouenit ex causa intrinseca et cū peccato: scilic; quādo prouenit ex cogitatione p̄cedenti ⁊ delectatione carnali: que quādoq; est peccatū mortale: quādo scil; cōsensus habetur in hoc: ⁊ tūc de necessitate est abstinendū. Quādoq; etiā est peccatū veniale. scil; quādo nō habetur cōsensus: et tūc nō est abstinendū de necessitate: sed de cōgruitate et honestate. Quādoq; etiā talis pollutio prouenit ex nimia supfluitate et sumptione cibi aut potus: et quādoq; est mortale peccatū ⁊ quādoq; veniale secundū speciē peccati. ⁊ sic abstinendū est vt dictū est. Quādoq; autē talis pollutio venit ex debilitate nature. sicut etiā patiūtur vigilātes. Similiter etiā ex supfluitate. quia sicut quis patitur fluxū sanguinis sic ⁊ seminis. Et quia hoc nō prouenit ex volūtate. sed potius ex corruptione nature. nō est abstinendū a celebratione nec a sacramenti susceptiōe. In omnibus igitur modis pollutionū supra dictis q̄ ex mortali peccato procedūt. debet sacerdos abstinere a celebratione ⁊ alius a coīone dicta die. Et etiā tot diebz quousq; mens a vagatione cessauerit. In his vero que ex pctō veniali procedūt abstinendū est. nō ex necessitate. sed ex cōgruitate ⁊ honestate. Et hec omnia intelligūtur quādo sacerdos non tenetur ad officandū. quasi de necessitate oporteat sacerdotē pro populo celebrare: debet confiteri si possit. et si nō possit p̄pter absentia sacerdotis cōteratur cū proposito cōfitendi et mutatis indumētis imundis: mūda induat. et sic ad celebrandū accedat. quia si dimitteret celebrationē gentes scandalizaret turpiter. Et sic scādālū est euitandū inq̄tum quisq; potest. quia crederent peius q̄ esset. **P** Nūquid sacerdos absq; indumētis sacerdotalibz potest celebrare **S** Quantū ad virtutē sacramenti potest sacerdos absq; indumētis sacerdotalibz celebrare. quia solū ad cōfitendū hoc sacramētum requirit character ordinis sacerdotalis ⁊ non aliud sed q̄tum ad institutionē ecclesie p̄pter honestatē et re-

uerentiā sacramenti vestes requiruntur. Et si sacerdos absq̄ illis celebraret vel conficeret: mortaliter peccaret mandatū ecclesie transgrediēdo. ⁊ absolutionē ad prelaturam superiorem vtpote episcopū deberet postulare **P** Nūquid potest sacerdos in die plures missas celebrare. **S** Potest de virtute ordinis. sed rōne p̄cepti sufficit ei semel in die celebrare. In necessitate tamen permittit̄ sacerdoti ab ecclia in die duas missas celebrare. sicut vnam pro tēpore et aliā pro defūctis vel pro nuptiis seu etiā alii sacerdoti in necessitate succurrēdo: pro p̄cio tamen nullomō licet bis in die missam celebrare vel etiā pro offertorio reportādo quia hoc esset dānabile. Scias tamen q̄ plures missas q̄ duas nūq̄ p̄missum est sacerdoti vna die pro quacūq̄ necessitate celebrare. p̄ter q̄ in die natalis dñi. In qua die potest sacerdos qui adiutoriū non habet p̄pter officiū diei pro populo tres missas celebrare videlicet illius diei **P** Cū sacerdos ieiun⁹ debeat celebrare vt dictū est. Nūquid post sanguinis p̄ceptionē et abluionē in calice factam de vino p̄cipere ⁊ ieiunus reputari: nec p̄pter hoc ad celebrandū missā secundam impediri **S** Nichil omīno post p̄ceptionē sanguinis sacerdos sumet in prima missa. dū postea aliā voluerit celebrare. sed q̄tuz poterit sanguinē ebibat. ⁊ cū lingua ⁊ labiis tergat calicē: et post aquā effundat ī calice. ⁊ abluto eo aquā in piscinam infundat. et sic terfo calice celebrare poterit in eodē. vel alio modo faciat vt alii dicunt propter sacramēti reuerentiā sumpto sanguine vinū imponat in calice vt illū abluat et abluionē in alio calice ponat: vel in vase mūdissimo. ⁊ reseruet illud vsq̄ ad abluionē secūde misse. ⁊ de illo faciat abluionē in secūda post sumptionē sanguinis ⁊ illud sumat. Caueat tñ sacerdos ne abluionē vini in calice factā siue alius liquoris post p̄ceptionē sanguinis. aut quodcūq̄ aliud sumat dū voluerit missam aliā celebrare. q̄a sic ieiunus nō esset nec celebrare deberet. Et si sic celebraret peccaret. ⁊ pro indulgentia episcopū adire deberet **P** Quia multa pe

ricula in missa possunt occurrere tam circa sacerdotem
 q̄ circa sacramentū. quom̄ sit agendū michi dicas. **S.**
 Etiam multi defectus possunt occurrere tam circa sacer
 dotē q̄ circa species. Circa vero sacerdotē occurrere po
 test defectus. quia forte potest sacerdos mori i missa quā
 doq̄ ante consecrationē q̄q̄ post. Si ante cōsecrationē
 cōtigerit eū mori vel graui infirmitate detineri nō opor
 tet q̄ per aliū sacerdotē suppleatur defectus. Si v̄o post
 consecrationē inceptā vel iam perfectā moriat̄ debz per
 aliū sacerdotē suppleri sc̄dm consiliū toletanū. vt d̄z in
 decretis. ii. q. i. Nichil cōtra ordines. Vel vt dicit inocen
 tius tercius. Melius est hostiā consecratā reseruare: q̄ su
 per aliā hostiā missam a capite inchoare per aliū sacer
 dotē. Si vero nescit̄ vbi infirmus vel moriens sacerdos
 desierit. debet missa per aliū a capite inchoari. Si vero
 cōtigerit q̄ sacerdos post consecrationē recordet̄ se co
 medisse vel bibisse nō debet p̄termittre sacramentū: sed
 eucharistiā debet sumere et missam p̄ficere. Et similiter
 si recordatus fuerit se in excoicatione subiacere cū p̄po
 sito tamē absolutionē petendi debet missam p̄ficere. Et
 etiā si recordatus fuerit se peccatū mortale cōmisisse cū
 proposito emēdandi debet eucharistiā sumere et missā
 p̄ficere. et nullom̄ debet sacramentū imperfectū relin
 quere. vt d̄z in p̄dicto decreto. Nichil. Quia vbi occurrit
 difficultas semper accipiendū est illud in quo minus ē
 de periculo. Maius autem periculū est relinquere illud
 quod p̄tinet ad perfectionē sacramenti q̄ illud quod p̄
 tinet ad dispositionē ministri siue sacerdotis sumentis.
 ideo nullom̄ debet se sacerdos priuare a sumptiōe sa
 cramenti: q̄ imperfectū illud relinquere. Unde dicit̄ i illo
 decreto. Nichil. Nullus absq̄ patentī prouentu molestie
 minister vel sacerdos cum ceperit imperfecta officia p̄
 sumat om̄ino relinquere. Si autē aliquis hoc attētare te
 merarie presūpserit excoicationis sententiā sustinebit.

P. De periculis que circa species sacramenti cadunt.
 Quid agendum sit dicito. **S.** Circa specierum pericula

De Sacramento

Nota q̄ si aranea vel venenū ante consecrationē in calice fuerit illud deponat ⁊ terfo calice vinū et aquā resumat. Si vero post consecrationē acciderit debet animal aut musca que in calice ceciderit caute capi ⁊ diligenter lauari ⁊ postea comburi. et ablutio cū cineribus in piscinam poni. Si vero post consecrationē sacerdos nouerit venenū esse in calice debet totū illud in vasculo reponi: et cū reliquiis seruari. Et ne sacramentū remaneat imperfectū: debet sacerdos aliud vinū cū aqua in calicem apponere. et iterū consecrationē resumere ⁊ sacrificium p̄ficere. Si autē ante consecrationē sanguis ⁊ post cōsecrationē corpus vinū aut aquā non esse in calice sacerdos inuenit siue cognouerit debz apponere illud quod deficit ⁊ postea cōsecrare. Si aut post consecrationē sanguinis aduertat aquā deficere nec cū vino prius mixtā fuisse. Non debet vltorius aquā apponē. cū aqua non sit de necessitate sacramēti vt dictum est. sed debet sacramētum sic sumere ⁊ totū perficere. Sed de negligētia debz postea cōfiteri pro eo q̄ aquā dimisit. Si vero sacerdos p̄cipiat post verba cōsecrationis sanguinis christi ⁊ ante sumptionē corporis xp̄i solā aquā in calice fuisse positā ⁊ nō vinū: debet aquā deponere in piscinā vt dictū est. ⁊ vinū cum aqua reponere ⁊ verba cōsecrationis sanguinis resumere ⁊ sanguinē cōsecrare: ⁊ sic missam perficē. Si autē hoc aduertat post sumptionē corporis xp̄i: debz aliā hostiā nō consecratā ⁊ vinū cum aqua accipe et simul corpus et sanguinē cōsecrare. ⁊ nō solum vinū sed totū simul. vt obseruet debitus modus ⁊ ordo cōsecrandi ⁊ eoz que ad celebrationē cōcurrunt scilz verba que dicēda sunt nō solum sup sanguinē: sed etiā supra corp⁹ xp̄i. Sicut illō qd̄ dicit. Ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctū filiū tuī corpus ⁊ sanguinē sumpsimus. ⁊c. Et debet sacerdos iterū hostiam cōsecratā ⁊ sanguinē xp̄i sumere. Nō obstante q̄ prius aquā sūperit quā credebat esse sanguinē cū hostia prius cōsecrata. Quia p̄ceptū datū q̄ p̄ficiatur sacramentū cucha

ristie maioris est obligationis q̄ preceptū datū q̄ a ieiu-
 niis homibus sumat. Imperfectū autē sacramentū nul-
 lomo^o licet p̄terire vt dictū est. **P** Quid faciendū est si
 aliquid de sanguine stillauerit **S** Quid agendū sit iu-
 ra dicūt z penā que infligūt. Unde ex decreto. Pii pape.
 de conse. di. ii. dicit. Si per negligentia aliquid de sāgu-
 ne stillauerit super tabulā: lingua labat tabula: z postea
 radatur. Si vero sup terrā vt nō cōculcetur: locus rada-
 tur z igne consumat: et cinis iuxta altare abscondat: et
 sacerdos quadraginta diebus peniteat. Si sup altare ce-
 ciderit calix minister stillā absorbeat et tribus diebz pe-
 niteat. Si sup lintheū altaris z ad scōm lintheū stilla p-
 uenerit: quatuor diebz. si vsqz ad terciū nouē diebus pe-
 niteat. si vsqz ad quartū: viginti diebz peniteat et linthe-
 amina que tetigerit stilla tribus vicibz minister abluat
 calice supposito: z aqua ablutionis sumat vel iuxta al-
 tare recondat. Ex hoc colligit q̄ nō oportet lintheamina
 scindi super que sanguis stillauerit. sicut quidā faciunt:
 sed sufficit ablutio predicta. Penitētia tamē licet a iure
 instituat. minuit scōm conditionē persone. tēporis z ne-
 gotii. Et eadē pena videtur sacerdos dignus esse. per cu-
 ius negligentia hostie cōsecrate putrefiūt vel periclitan-
 tur. que putrefactio fit in accidētibus z nō ī corpore xp̄i
 vt dictū est. De his autē qui euomūt sacramentū: sequit̄
 ex penitentiali bede q̄ si quis per ebrietatē vel voracita-
 tem eucharistiā euomerit. quadraginta diebz peniteat.
 Clerici vel monachi vel diaconi seu p̄sbyteri. sexaginta
 diebz peniteāt. Episcopi nonaginta. Si pro infirmitatis
 causa euomerit: septē diebus peniteat. z infirmus. Ex cō-
 cilio aurelianē. Qui bene nō custodierit sacrificium: et
 mus vel aliquod aliud aīal id comederit: quadraginta
 dies peniteat. Qui autē perdidit illud in ecclesia. aut
 si pars eius ceciderit z nō iuenta fuerit: triginta diebus
 peniteat. Si tamē animalia z vermes in ipso sacrificio
 iuenti fuerint comburant: z cineres ī piscinā reponant.
 et quod sanū est sumat sacerdos. Penitētia vero p̄dicta

De Sacramento

que a iure constituit: augmentari potest vel minui consideratis conditionibus negotii et persone. Et dicit illa penitentia esse in ieiuniis. **P** De qua materia debet esse calix et similiter corporale. **S** Calix debet esse de auro aut argento: similiter vel de stano. de erevero aut auricalco propter rubiginem que promouet ad vomitum esse non debet. Similiter nec de vitro propter fragilitatem. nec etiam de ligno propter eius porositatem. nec de lapide propter ruditatem. Corporale autem de lino et puro lintheo debet esse. non de serico propter representationem sudarii christi quod fuit de sindone linthea munda. Ecce igitur petre de sacramento eucharistie tibi dixi.

Quibus ministranda est eucharistia. Cap. xi.

D Etrus. Satis de eius celebratione michi dixisti. **N**unc vero quibus ministrandum sit et quomodo michi dicas. **S** Queris quibus ministrandum sit planum est quod fidelibus scilicet corpus christi et non sanguis propter effusionis periculum. Sed quibus debeat dari fidelibus tibi dico quod vere penitentibus et confessis secundum apparentiam quam deus solus est cordium scrutator. Unde nemini posses denegare eucharistiam pro tempore et loco quem confessum audisti: aut probabiliter ab aliis fide dignis didicisti. Quomodo autem ministrat plebi. Scias enim quod sine sanguine propter periculum effusionis. **P** Si solum fidelibus et iustis ergo non peccatoribus est ministranda eucharistia. **S** Verum est peccatoribus manifestis et per iudicium ecclesiasticum conuictis sicut sunt usurarii manifesti: raptores: histrioēs. et homines. etiam ipsis petentibus non est danda eucharistia. **P** Si aliquis peccator occultus impenitens ad me in die pasche veniat. et sacramentum petierit cum aliis. Numquid ei denegabo cum nouerim eius conscientiam esse malam. **S** Si in secreto petierit et occultus sit peccator debes eum monere ne contra iudicium anime sue sacramentum assumat. Quod si desistere noluerit cum christianis sit et illud quod suum est petit non potes ei prohibere. Et hec dicit augustinus in glo. super illud prima ad corinthios. v. Si is qui inter vos nominatur fornicator

cator. zc. Nos a cōmunionē quēq̄ prohibere non possu-
 mus. Nisi aut sponte cōfessum aut in iudicio eccliaſtico
 vel ſeculari de crimine conuictū. Si vero in publico pe-
 tierit ⁊ eius cōſcientiā ſcias malā negare ei non potes
 aliquo modo ne ſue cōfeſſionis proditor videaris. debz
 eni ſemp ſacerdos in publico omēs monere ne quis ad
 ſacramenti cōmunionē accedat anteq̄ de peccato peni-
 teat. et cōtritus fuerit ⁊ cōfeſſus. Si poſtmodū accedat
 peccator occultus: et ī publico petat vt ſibi miniſtret. ſa-
 cerdos debet ei dare. Melius eſt enim ſacerdoti vt aſſu-
 mens peccet mortaliter q̄ ei denegādo eucharistiā ſuaz
 cōſcientiā prodere videat. **P** Et ſi quis petit ſecrete vt
 ī publico ſibi panis loco eucharistie miniſtreſ. **S** Nūquid
 hoc facere poterit ſacerdos ſine culpa. **S** Non ſic done
 tur: ſed caueas ne cuiq̄ hoſtiam nō cōſecratā loco ho-
 ſtie cōſecrate miniſtres publice vel priuatim. Ne ydola-
 trare facias ſumentē. ⁊ etiam circūſtantes adorātes pa-
 nem pro hoſtia cōſecrata. Caueas etiam ne fauore vel
 timore corpus chriſti ad examinationē cuiq̄ tribuas. q̄a
 hoc eſſet tentare deum. **P** De hora qua miſſe celebrari
 debent michi dicas. Et quid tenetur ſacerdos dicere an-
 teq̄ miſſam celebret. **S** Diebz dñicis hora tertia debet
 miſſa celebrari regulariter: quia tali hora xpūs a liguis
 iudeoz eſt crucifixus. In feriis ſexta hora. quia tūc ma-
 nibus militum eſt crucifixus. In temporibus vero ieiū-
 nioz hora nona. quia tunc voce magna emiſit ſpiritum
 Miſſe vero priuate. in auroza poſſunt dici quando ra-
 diū videntur ſplendere. Nūq̄ vero celebratur miſſa ī no-
 cte: niſi in die natalis domini: et in vigilia paſche: quia
 de nocte dicitur chriſtus naſci et ſurrexiſſe. Et quia ſa-
 cerdos tenetur ad ſeruitiū diuinum debet prius q̄ cele-
 bret dicere illud ſeruitiū quod pertinet ad preparatio-
 nem animi: et temporis ordinationem. Quia ⁊ matuti-
 ne pertinent ad tempus crepuſculi diei. prima vero ad
 iniciū diei quādo ſol emittit radios ſuos ſup terrā ſcilz
 aurozā in qua miſſe priuate poſſunt celebrari. Ideo ma-
 c 4

3 rutinas et primam debet sacerdos dicere anteq̄ ad cele-
 brandū accedat **P** De his que dicuntur in celebrazione
 missę postremo michi dicas **S** Sicut dicitur in decret.
 de p̄seca. di. i. Jacobus frater dñi sc̄dm carnē ⁊ basilius
 cesariē. ep̄s ediderunt missę celebrazionē. Sed sacra-
 mentū eucharistie xp̄s instituit vt dictum est: quia i h̄
 sacramento totū misterū nostre salutis comprehendit.
 Ideo p̄re ceteris sacramētis agitur cū maiori solēnitate
 ac reuerentia. Et quia scriptū est eccl̄iastici. iiii. Custodi
 pedem tuū ingrediēs domū domini. Et eccl̄iastici. xxiii.
 Ante orationē p̄para aiam tuam. Ideo ante celebrazio-
 nem huius misterū debet p̄mitti p̄paratio ad bene di-
 gne agendum que sequuntur. Cuius p̄parationis prima
 pars est laus diuina que fit in introitu missę. Sc̄dm illō
 psal. Sacrificiū laudis honorificabit me. ⁊c. Et sumitur
 vt pluries introitus missę de p̄s. vel. q. p̄s. Quia vt dicit
 dionisius. iiii. ca. eccl̄iastice gerarchie. p̄i. cōprehendūt p̄
 modū laudis quicq̄d in tota scriptura continet. Secūda
 pars p̄parationis ad hoc sacramentū cōtinet cōmemo-
 rationē p̄sentis miserie dū misericordia petitur dicendo
 kyrieleyson ter pro p̄sona patris. Chuzel. ter pro perso-
 na filii. ⁊ ter kyriel. pro p̄sona sp̄s sancti. Ter subdit cō-
 tra triplicē miseriā scilz ignorantia culpā ⁊ penā damni
 Uel ad designandū q̄ om̄s p̄sone sunt eedem in se inui-
 cem. Tercia pars p̄parationis ad celebrandū sacramen-
 tum istud cōmemorat celestem gl̄iam ad quā tendimus
 post p̄sentē miseriā dicendo. Gloria in excelsis deo. ⁊c.
 Intermittit tamē in officiis luctuosis que solū pertinet
 ad cōmemorationē miserie. Quarta pars p̄parationis
 supradicte continet orationē quā sacerdos facit pro po-
 pulo vt fideles christi tantis digni sint misteris. Et sic
 p̄dicta quatuor ad p̄parationē celebrazionis p̄tinent.
 Sequitur deinde ad celebrazionē instructio populi fide-
 lis ad fidem que fit per doctrinam propheticam aposto-
 licam ⁊ euangelicam. Et ideo p̄termittuntur lectiones
 prophetarū et apostolorū ad disponendū populū ad fi-

dem. Et quia exultatio spūalis ⁊ gemitus cōsequi debēt in populo ex doctrina pphetarū ⁊ apostolorū. ideo post dictas lectiōes cantat a chozo graduale: qđ significat pfectionē spūalis vite. Et alleluja qđ significat spūalem exultationē et leticiā. Sed tractus i officiis luctuosis cātatur ad designandū spūalem gemitū. deinde legit euāgelii: ad instruendū pfecte populū in doctrina xpi q̄ in euangelio continet: quo lecto cantatur cymbolū fidei in quo ostendit se populus assentire per fidē doctrine christi. Qđ cymbolū cantat in festis sanctorū qui christi fidē fundauerūt ⁊ de quibus fit mentio i cymbolo: sicut bte virginis ⁊ apostolorū ⁊ aliorū sanctorū qui fidei articlōs cōtinent. Deinde populo pparato ⁊ instructo acceditur ad celebrationē sacramenti quod quidē offertur consecratur ⁊ sumitur vt sacrificiū. Circa quod tria fiunt. q̄a p̄mo agitur oblatio. scđo oblate materie consecratio. tercio eiusdē perceptio. Circa vero oblationē duo aguntur. scilz laus populi in cantu offertorii: et oratio sacerdotis petentis: vt laus ⁊ oblatio sit deo accepta. Consequēter sequitur cōsecratio que virtute dei agitur. ⁊ p̄mo populus excitat ad deuotionē in pfatione quā dicit sacerdos: quia tūc mouetur pplūs vt cor habeat sursuz ad dñm. et ideo finita pfatione: pplūs ex deuotione cōcepta laudat christi diuinitatē cū angelis dicens. Sctūs sctūs sctūs. ⁊ laudat humanitatē eius cū pueris hebreorū dicendo. Bñdictus qui venit. ⁊c. Deinde sacerdos secreto cōmemorat illos pro quibz sacrificiū offertur. Et p̄mo pro vniuersali ecclesia. et deinde pro illis q̄ sunt in sublimitate constituti scđm conciliū apli. i. ad thimo. .ii. Obsecro p̄mo oīm fieri obsecrationes. ⁊c. specialiter cōmemorat quosdā qui offerunt: vel pro quibz offertur hoc sacrificium cum dicit. memento dñe. ⁊c. Secundo cōmemorat sanctos: quoz patrocinia implozat pro predictis cum dicit. cōmunicātes. ⁊c. Tercio cōcludit petitionem vt hec oblatio sit salutaris illis pro quibz offertur cum dicit. hanc igitur oblationem. ⁊c. Cōsequēter

De Sacramento

accedit sacerdos ad cōsecrationē eucharistie. In qua primo petit effectū consecrationis ibi cū dicit. quā oblationē tu deus. .zc. vel hoc dicendo petit vt cōsecratio sit nobis fructuosa. ideo signāter dicit: vt in nobis corpus et sanguis. .zc. Et hec significant verba que sacerdos p̄mittit dicens. Hanc facere digneris oblationē benedictam secundū august. id est per quā benedicimur. Ascriptam. i. per quā in celo ascribamur. Ratam. per quā visceribus christi censeamur. Rationabilem. per quā a bestiali officio sensu exuamur. Acceptabile. id est vt qui nobis ipsis displicemus. Per hanc acceptabiles eius filio simus. Secūdo peragit sacerdos consecrationē per verba saluatoris nostri iesu christi cum dicit. Qui pridie. Tercio excusat se sacerdos a sumptione per obedientiā ad mandatū christi cū dicat. Unde ⁊ memores. Quarto petit vt sacrificiū peractū sit deo acceptum cum dicit. Sup̄ra q̄ propicio. .zc. Et hec ex deuotione offerentiū ipsum: sicut sacrificia antiquoz fuerunt ei accepta ex eoz deuotione Et tamen istud debet magis esse ei acceptū cum sit perfectissimū. Quinto petit sacerdos a deo huius sacrificiū ⁊ sacramenti effectū spirituale q̄tum ad duo. Primo q̄dem q̄tum ad ipsos sumentes illud sacramentū cū dicit. Supplices te rogamus omnipotens deus. .zc. Nec petit sacerdos in hoc dicendo q̄ species sacramētales aut corpus christi ⁊ sanguis sub eisdem sp̄ibus contenti ferantur in celum. Sed querit ⁊ petit pro corpore christi mystico. scilz pro ecclesia catholica: que significatur per corpus verum et sanguinē christi: q̄ orationes sacerdotis ⁊ populi: angelus assistens huic sacramento representet deo. sc̄dm illud apoc. viii. Ascendit fumus ascensorū de orōnibus sanctorū de manu angeli corā dño. ideo dicit sacerdos. Jube hec p̄ferri per manus sc̄ti angeli tui ī sublimē altare tuū in cōspectu diuine maiestatis tue. ⁊ dicit sublime altare ecclia triūphans: in quā transferrī petimus. Vel per angelū intelligi pōt ipse xp̄s qui āgelus cōcilii dicitur qui corpus suū mysticū. i. eccliam sacram

deo patri et ecclesie triūphanti que est in celis coniūgit.
 et propter hec missa dicitur quia sacerdos per angelum
 preces mittit ad deum. vel per sublime altare intelligit
 ipse deus qui est beatitudo nostra quā obtinere petim?
 Secundo petit sacerdos huius sacramenti ⁊ sacrificiū ef-
 fectum q̄tum ad mortuos qui iam sumere hoc corpus
 christi nō possunt: cum dicit. Memento etiam dñe famu-
 loꝝ famularūꝝ tuarū qui nos precesserūt. ⁊c. Tercio pe-
 tit sacerdos a deo huius sacrificiū et sacramenti spūali-
 ter effectum q̄tum ad ipsos sacerdotes offerentes cū di-
 cit. Nobis quoꝝ peccatoribus. ⁊c. Consequenter agitur
 de sumptione huius sacramēti. Primo tamē p̄paratur
 pplūs ad sumptionē que per tria habet fieri. Primo p̄
 orationē cōmunē totius populi que est oratio dñica cuz
 dicit sacerdos. Pater noster. ⁊c. Scōdo p̄ orationē priua-
 tā cū dicit. Libera nos q̄s dñe ab oībus malis. ⁊c. ⁊ hāc
 offert spūaliter pro populo. Tercio p̄parat pplūs per
 pacē: cum dicit. Agnus dei. ⁊c. cum eucharistia sit sacra-
 mentū vnitatis et pacis: que tamen pax solū datur quā-
 do sacramentū datur pro viuis. Quia pro defunctis in
 eoz missa pax non datur: quia nō sunt in pturbatione
 huius mundi: sed quiescunt in dño. Similiter nec inter
 monachos. quia iam in mundo mortui sunt. vt habetur
 super illud decretū de consecra. distinct. vii. Pacem. De-
 inde sequitur perceptio sacramenti. Primo sacerdos su-
 mit eucharistiā. deinde dat ceteris qui cōmunicant ⁊ iu-
 stum est vt primo sumat. q̄a qui aliis diuina tradit pri-
 mo debet esse eoz particeps vt dicit dionisius in. iiii. ca.
 ecclīastice hierarchie. Ultimo autē tota misse celebratio
 terminatur in gratiarū actione: populo exultāte pro sū-
 ptione hui⁹ sacramēti: q̄ designat cātus post sūptionē.
 ⁊ tūc sacerdos refert grās dño deo orōnem dicēdo. sicut
 x̄ps post cenā cū discipulis celebratā dixit hymnū. In fi-
 ne autē diaconus populū licenciāt dicendo. Ite missa est.
 scilz hostia ad deū per angelū. Oīm ergo quedā dicunt
 a choro: ⁊ hec pertinet ad totā ecclīaz sicut itroīt⁹ ⁊ gra-

duale et huiusmodi. Quedam inspirantur populo per
 sacerdotē. sicut fides et glia celestis. ideo sacerdos inchoat
 glia in excelsis: et credo. Quedā etiā dicuntur pro populo
 per ministros: sicut doctrina veteris testamēti et noui tā
 q̄ a deo missos. Quedā vero solus sacerdos prosequit.
 sicut que p̄tinent ad suū officium. sicut dona et p̄ces. Et
 eorū quedā sacerdos dicit in publico. et hec p̄tinent ad sa-
 cerdotem et ad populū vt orōnes. quedā vero ad sacer-
 dotem solū: sicut oblatio et cōsecratio. et ideo ea dicit oc-
 culte submissē vel secrete: in signū q̄ tempore passionis
 christi ante missionē spūs sancti in discipulos ipsi confi-
 tebant christū occulte. In his etiā que a sacerdote in pu-
 blico dicuntur expectat assensum dicentū. Amen. et exci-
 tat attentionē populi: et ideo premit dñs vobiscū: et in
 fine subiūgit: Per omia secula seculorū. Notandū q̄ in
 missis solēnibus plures debent assistere sacerdoti: vt dicit
 sothel papa vt habet in decre. de consecra. distinct. i.
 vbi dicit q̄ nullus sacerdos presumat missam celebrare
 nisi duobus correspondētibz presentibus sibi et ipse ter-
 cius habeatur. In missis tamen priuatis vnū sufficit ha-
 bere ministrum qui gerit personā totius populi catho-
 lici et totius ecclesie: ex cuius persona respondetur plu-
 ries sacerdoti. ¶ Nunc de his que fiunt in missa michi
 dicas. ¶ Longum est enarrare: sed breuiter pertransi-
 bo. Unde scias q̄ eorum que in missa fiunt: quedam per-
 tinent ad reuerentiam sumptionis sacramenti: sicut ab-
 lutio manū que conuenienter fit: quia preciosa tracta-
 re non debemus nisi manibus lotis et mundis. Simili-
 ter propter significationem fit: vt scilicet interius sit sa-
 cerdos lotus per confessionē. sicut exterius manus mun-
 dantur per aque lotionem. Et lauantur extremitates di-
 gitorū. ad designanduz emundationē etiā a minimis
 peccatis per confessionem que fit ad altare in introitu
 misse. Thurificatio autem fit duplici rōne. Una ratio ē
 prop̄ reuerentiā sacramēti. vt si sit i loco celebrationis al-
 qd olens et prauū odoris. p̄ bonū odorē thuris depellat.

Alia ratio mystica est ad representandū effectū grē diuī
 ne fit aut̄ thurificatio. quia sicut xp̄s bono odore plen⁹
 est ⁊ a xp̄o deriuatur bon⁹ odor ī mistros eccleie sic ad fi
 deles per officū ministroꝝ ecclesie idē odor deriuare de
 bet. Ideo in missa vndiq; altare thurificat̄ per qđ xp̄s
 significatur: ⁊ postmodū om̄s fideles per ordinē. Et sic
 illud pertinet ad corpus xp̄i mysticū. Sunt etiā alia que
 fiūt ad representationē passionis xp̄i sicut crucis signa
 tiones que fiūt a sacerdote in celebratione misse que des
 ignant effectū ⁊ virtutē crucis ⁊ modū passionis christi
 Post vero consecrationē extendit sacerdos brachia sua
 quod designat extensionē brachioꝝ xp̄i in cruce. leuat
 postea manus ad designandū qđ orō eius pro populo di
 rigatur ad deū. Quādo autē sacerdos in missa manus
 iungit ⁊ inclinat se orans suppliciter. hoc significat hu
 militatē ⁊ obedientiā xp̄i ex qua passus est. Digitos autē
 iungit post consecrationē scilz pollicē cū indice. quibus
 corpus cōsecratū tetigerat vt si aliqua particula hostie
 cōsecrate adhereat digito nō cadat. et hoc fit ppter reue
 rentiā sacramēti. Quisq; autē vicibus sacerdos vertit se
 ad populū ad designandū qđ xp̄s in die resurrectionis
 manifestauit se quīquies. Salutatur autē sacerdos septies
 in missa populū. scilz quīquies quādo vertit se ad pplm̄
 et bis quādo nō vertit se ad populū: scilz vna vice quan
 do dicit dñs vobiscū ante p̄fationē. et alia vice quādo
 dicit. pax dñi sit semp vobiscū. ad significandū septiformē
 gratiā sanctisp̄s. Episcopus autē celebrās in salu
 tatione p̄ma dicit. pax vobis. quia hoc xp̄s dixit disci
 pulis suis post resurrectionē suā: cuius personā ep̄s re
 presentat. Postea frangit̄ hostia consecrata in tres par
 tes. quarū vna ponit̄ in calice: que designat corpus xp̄i
 qđ iam surrexit. Et corpus mysticū eius q̄tum ad sc̄os
 qui cū corporibz surrexerūt vt beate virginis pars co
 mesta significat ipsū ambulatē sup terrā et corpus ei⁹
 mysticū. scilz fideles xp̄i in terra viuētes. qui passionibz
 terunt̄. Tercia pars in altari vsq; ad finem misse rema-

nens significat corpus christi iacens in sepulchro. et corpus eius mysticum scilicet corpora sanctorum iacentia in sepulchris: quorum anime sunt in purgatorio: vel in celo. Iste autem modus seruandi unam partem hostie usque ad finem missae modo non seruatur. manet autem hodie eadem significatio in partium hostie fractione. Conseruantur autem aliae hostie consecrate propter infirmos. ut in decretis. de consecratione. di. ii. legis. cap. presbiter. etc. De hac autem fractione tripliciter usus. Hostia diuiditur in partes tincta beatos. Plane sicca notat viuos seruata sepultos. Quidam autem tenent quod pars hostie in calicem posita significat illos qui viuunt in hoc mundo fideliter: quia sunt participes passionis christi pars autem extra calicem seruata plane significat bonos in corpore et anima: ut est beata virgo. pars comesta illos quorum corpora in sepulchris iacent: et anime eorum in purgatorio sunt aut in celo. Et nota quod illa fractio tripartita non habet fieri in corpore christi. sed in accidentibus et speciebus per se manentibus que retinent eandem vim virtute diuina: quam prius habebant cum subiecto. de hoc dictum est supra ca. viii. di. i. et l. Vero etiam. Quod pars in calicem missa non debet dari populo in supplementum communionis. quia panem intinctum non dedit christus discipulis nisi iude proditori. Nec tunc accepit iudas corpus christi sub pane intincto. sed simplicem panem. quia corpus et sanguinem christi prius cum ceteris apostolis susceperat. sed in porrectione panis intincti expressit iohanni euangeliste suum proditorem. Post summptionem autem corporis et sanguinis domini nostri iesu christi digiti quibus tetigit sacerdos corpus christi et os vino abluat. Et non debet abluitionem sumere si uoluerit aliam missam celebrare. quia si aliud sumeret a sanguine celebrationem alius missae impediret. Ideo in decretis. de celebratione. ex parte. etc. Semp[er] sacerdos vino os suum perfundere debet postquam accepit totum eucharistiae sacramentum. Nisi tamen eodem die missam aliam debuerit celebrare ne si forte uinum perfusionis accipet celebrationem alteram impediret. Unde quicquid infundit post species panis et uini vel cum ipsis.

in calicē: nō conuertit̄ in spēs sacramēti: s; potius illas
corrumpt. Et ideo unū infusum in calicē post sumptio
nē corporis ⁊ sanguis: nullom̄ sumendū est a sacerdote
cū sacerdos vult aliam celebrare missam. De hoc dictū
est supra ca. xvi. ⁊c. Nec tibi petre de sacramento eucha-
ristie sufficiant.

De sacramento penitentie.

Cap. xii.

Petrus. Nūc de sacramēto penitentie audire vo-
lo. que scōa tabula dicit̄ post diluuiū vel naufra-
giū: ideo te rogo vt circa eam diligēter attendas
quia sacerdotib; est maxime necessaria et curā habentib;
bus animarū. **S** Multa sunt in isto sacramēto que nō
potero declarare. Petere tamē quid vis ⁊ put potero cuz
dei adiutorio respōdebo. **P** Quero primitus quare ta-
bula scōa dicitur penitētia: deinde quid sit sacramentū
penitentie: et que sunt eius materia ⁊ forma. **S** Penitē-
tia est et dicit̄ scōa tabula scōm metaphozā: quia primū
remediū mare transeuntibus est nauis integra: vt in ea
nauigantes saluentur. Sic secundū remediū post nauē
fractam est paruula nauis que sibi adherentes saluat.
Sic spūaliter primū remediū huius vite est baptisimus.
ad seruandā integritatē. Sed penitētia est secundū re-
mediū: que integritatē perditā ⁊ per peccatū mortale re-
parat ad salutem: ⁊ ideo scōa tabula dicit̄ post naufra-
giū peccati mortalis. Est autē penitētia p̄terita mala plā-
gere: ⁊ plangēda iterū nō cōmittere. Est etiā in sacramē-
to penitentie materia ⁊ forma sicut ⁊ in aliis sacramen-
tis. Actus enī penitētis dolentis de pctis cōmissis: est et
sunt materie sacramenti penitētie. Verba autē sacerdo-
tis in absoluendo penitētē cōfitentē: sunt forma. scilicet
ista. Ego absoluo te. Unō illa v̄ba q̄ proferunt̄. s. misere-
atur tui ops̄ d̄s. ⁊c. et similit̄ illa. Absolutionē ⁊ remissio-
nē oīm pctōꝝ. ⁊c. nō sunt de essentia forme sacramēti pe-
nitētie: s; sūt solū orōnes ⁊ supplicationes deo pzrecte
ne ipediañ effect⁹ sacramēti. Et ideo solū hec v̄ba. ego ab-
soluo te. ⁊c. sūt de necessitate forme. Nec etiā li ego est de

- necessitate: sed ponit ad maiorem expressionem intentionis absoluentis. **P** Nūquid requiritur manus impositio super caput penitentis in absoluendo eum. **S** Non. quia de tali manus impositione mentionem non fecit Christus: cum dixit Petro et discipulis. Quocumque solueris super terram. &c. ideo verba predicta scilicet. Absoluo te: operantur soluz virtute diuina. **P** De quibus peccatis est proprie penitentia iniungenda. **S** De mortalibus et non proprie de venialibus. nisi in quantum committuntur ex nostra voluntate. Nec etiam contra peccatum originale. sed magis baptismus eo quod peccatum originale non reiteratur. sicut nec baptismus qui datur contra illud. Sed quia peccatum actuale pluries iteratur: ideo penitentia pluries est de ipso iniungenda. Aduertere autem debes triplex esse genus penitentiae. Est enim quedam penitentia priuata quae fit in secreto: quam sacerdotes qualibet die iniungunt pro peccatis occultis. Est autem alia publica que fit in manifesto pro peccatis manifestis: ut peregrinatio per mundum corpore nudo vel cum baculo cubitali et humeris. et haec etiam iterari potest et a sacerdote iniungi. Est autem tertia penitentia que solennis dicitur: que fit in capite ieiunii quadagesime: et solū iniungitur ab episcopo pro enormi crimine: quod commouet totam urbem vel totum alium populum ut pro paruulorum periclitatione cum scandalo populi et parentum in curia. Nec reiteratur haec penitentia propter significationem eius: quia designat eiectionem hominis de paradiso terrestri: que semel facta est. Nec iniungitur solennis haec penitentia clericis propter scandalum: quia post penitentiam solennem non potest aliquis ad sacros ordines promoueri: et infamis efficitur. Similiter non iniungitur personis ordinatis: quia defertur ordini non personae. **P** Quomodo habet fieri penitentia solennis. **S** Iste modo habet fieri solenniter. Penitentes in capite ieiunii quadagesime cum suis presbiteris presentant se episcopo ciuitatis vel eius vicario ante fores matris ecclesie sacco induti et nudis pedibus vultibus demissis coma deposita et eis in ecclesia introductis: episcopus cum clero dicit septem psalmos. Et postea manum

eius imponit et aqua benedicta aspergit: et cinerem capiti-
 bus eorum imponit. cilicio colla eorum operit: et denunciat eis
 hoc lacrimabiliter: quia sicut adam eiectus est a paradiso
 ita ab ecclesia eiciuntur. Et tunc iubet episcopus ministris ut
 eos ab ecclesia expellant: clero eos prosequente et cantante
 illud responsorium. In sudore vultus tui. etc. Et post in cena
 domini a suis presbiteris reducuntur in ecclesia ubi erunt usque
 ad octavas pasche: ita quod nec comunione nec pacem reci-
 pient: et tunc eribunt de ecclesia: et erunt extra ecclesiam usque
 ad talem diem sequentem scilicet in capite ieiunii anni sequen-
 tis. Et fiet sicut prius quolibet anno quousque aditus ec-
 clesie eis reddet: et reconcilientur ab ecclesia secundum volun-
 tatem episcopi: ad quem solum pertinet illorum reconciliatio.
 Mulieres autem comam non deponunt in signum subiectionis
 sed solum viri. **P** Nunquid debet penitens de quolibet **R**
 peccato mortali confiteri. **S** Etiam conteri et confiteri
 tenetur de quolibet peccato mortali dum ad sui cogniti-
 onem peruenerit. **P** Nunquid etiam de quolibet pec-
 cato veniali. **S** Non, sed solum requiritur detestatio
 peccati et displicentia. Et etiam motus deuotionis in deum
 et in res sanctas. unde venialia peccata remittuntur per sa-
 cramentorum susceptionem. sicut eucharistie: extreme unctio-
 nis et huiusmodi. Similiter remittuntur ex virtute eorum que
 ad detestationem illorum peccatorum faciunt. scilicet in confes-
 sione generali. tonsione pectoris. et oratione dominica. ubi di-
 citur. Dimitte nobis debita nostra. et huiusmodi. Simi-
 liter dimittuntur quando aliqua fiunt ex deuotione dei: et
 rerum sacrarum. sicut ab aspersione aque benedictae et etiam
 benedictione episcopali: benedictione sacerdotali in fine
 missae. et ex omnibus que reuerentiam prebent deo et rebus
 sacris. Et hec intelliguntur in homine in quo solum venia-
 lia sunt. Quia in eo homine in quo est veniale cum mortali
 Non remittitur mortale sine veniali et veniale sine mor-
 tali. **P** Nunquid tenetur quilibet ad confitendum **S** Ita **S**
 saltem semel in anno et proprio sacerdoti curato vel alii
 ex eius mandato. Nec potest aliquis prelatus dispensare
 di

quin homo teneatur ad confitendū peccata mortalia q̄
 confessio non est non solum iure positivo. sed etiam iure
I diuino **P** Nūquid pōt aliq̄s aliū p̄fiteri q̄ pprio sacer
 dōti **S** Quilibet tenet̄ pprio sacerdoti p̄fiteri qui curā
 aīe eius habet. et hoc saltē semel i āno. de oībus pct̄is su-
 is. Tam pp̄ter potestātē et iurisdictionē quā habet pprius
 sacerdos sup̄ parochianū suū et eius vultū debet agno-
 scere. cū eius aīe sit redditurus rōnem q̄ etiā pp̄ter p̄ce-
 ptū ecclie. In illa decretali. Omnis vtriusq̄ sexus. Scias
 tñ q̄ sūt quīq̄ casus qui excipiunt̄. in quibz pōt parro-
 chianus aliū p̄fiteri q̄ pprio sacerdoti. Primus ē si cōfi-
 tens sit vagabundus. Secundus ē si domiciliū mutauerit.
 Tercius ē si culpā i alia parochia cōmiserit. Quartus
 ē ob ppriā maliciā sacerdotis qñ reuelator ē cōfessionis.
 vel icitat confitentē ad pct̄m. Quintus est i articulo mor-
U tis i quo quilibet sacerdos pōt penitentē absolue. Et no-
 ta q̄ sacerdos nō debet au dire cōfessionē mulieris cum
 qua peccauit de eo pctō qd̄ cū ea cōmiserit: s̄ debet eā aliū
 sacerdoti remittere. Nec debet mulier ei cōfiteri: s̄ debz
 petere licentiā p̄fiteri aliū. Etiā si ille negaret. deberet
 ad aliū ire tam pp̄ter periculū peccādi cū illis q̄ pp̄ter
 minorē erubescentiā quā de pctō habet. Nichilomin⁹ tñ
 si confiteret̄ illi et illā absolueret cū emēdationis p̄posi-
 to absoluta esset. Et nota q̄ pctā eadē de quibz aliquis
 cōfessus fuerit et absolutus si iterū ea confiteat̄ laudabi-
 le ē et fructuosū maxime si confiteat̄ ea ei qui habet pote-
 statē absoluendi. Quia tanto plus de pena satisfactoria
 ei remittit̄. pp̄ter erubescentiā cōfessionis que in penam
 satisfactoriā computat̄. Et similiter pp̄ter vim clauū q̄
 bus sacerdotes absoluūt. Unde toties posset aliq̄s confi-
 teri eadē pctā q̄ ab omni pena satisfactoria liberaret̄. Nec
 talis iteratio facit iniuriā sacramento penitētie cū in eo
 nō imprimat̄ character sicut in baptismo cōfirmatione et
 ordine. Nec fit cōsecratio materie sicut in sacramēto eu-
 charistie. In quo nō licet hostiā consecratā iterū eandē
 cōsecrare. Et nullū horū est in sacramento penitētie. ideo

licitū imo fructuosū ē ⁊ vtile pluries eadē pctā cōfiteri.

P Nūquid cōfessio per interpretē pōt fieri vel scripturam
S Cōfessio per v̄ba fieri debet tā ppter erubescen-
 tiā cōfitentis q̄ etiā ppter maiorē exp̄ressionē mētis cō-
 ceptus q̄ per v̄ba habet. Verūtamen i illis q̄ suos men-
 tis cōceptus sacerdotibz nō possunt exp̄rimere sufficiūt
 alia signa mentē exp̄rimētia per q̄ sacerdos possit ani-
 mū cognoscere cōfitentis sicut carentibz loquela. ⁊ mu-
 tis sufficiūt signa ⁊ scriptura. Et similiter vbi sacerdos
 ydioma cōfitentis nō itelligit sufficit iterpres vel scrip-
 tura **P** Quid faciet penitēs in extrema necessitate po-
 situs qui nō habet copiā sacerdotis cui valeat confiteri.

S Confiteat̄ deo vel laico si habuerit. q̄a in tali neces-
 sitate posset cōfessio fieri laico vel nō sacerdoti. pposito
 tñ retēto cōfitendi sacerdoti dū copiā habē poterit ⁊ ne-
 cessitate cessante **P** Multos expertus sū qui cōfiteri ne-
 sciūt. Nūquid possum eis aliqua it̄rogare si cōmiserit
 ea **S** Potes. sed it̄rogādo debes adhibere diligentia
 ⁊ cautelā: vt nō it̄rogēs de pctis inusitatis. et ad pro-
 pria psonā nō spectantibz Quia milites nō sūt interro-
 gandi de pctis religiosoz nec ecōuerso. Similiter nō est
 interrogandum de pctis illis que ex abundātia malicie
 adinuēta sūt. nisi a longe et maxime de pctis carnis. q̄a
 cū delectabilia sūt possent mouere confitentē: ⁊ ad eoz
 cognitionē deuenire que prius ignorabat. Ideo de v̄sita-
 tis est querendū vtpote de mēdacio furto piurio. ⁊ hmōi
 de carnalibus aut̄ per circūstātiā multū remotas **P**
 Que sunt circūstantie per quas aggrauatur peccatum
 ⁊ que sunt it̄rogande **S** Ille circūstantie per hunc
 versum declarantur. Quis: quid: vbi: quibus: cur: quo-
 tiens: quomodo: quando. Quis importat circūstantiam
 cōditionis persone. vt quis fecit. Iuuenis vel senex. cle-
 ricus vel laicus. solutus vel ligatus. q̄a si aggruat̄ pec-
 catū ⁊ trahit̄ i aliā spēm vtpote si solutus est ⁊ cognoue-
 rit mulierē solutā fornicatus ē. Si ligatus est adulteriū

De Sacramento

est. et sic de aliis peccatis. Quid importat circumstantiam que est effectus actus sicut furando qui plus furat damnum maius infert vel rem non sacram furando furtum committit sed furando rem sacram sacrilegium committit. Ubi importat circumstantiam loci. ut si peccatum fiat in loco publico sacro vel privato. Quibus scilicet auxiliis vel instrumentis ut si percusserit manu vel pugno aut baculo seu gladio. Cur. id est qua intentione fecerit. ut si quis occiderit alium vel percusserit rapiendi ratione vel vindicte. Quomodo importat modum et qualitatem actus. ut si percusserit fortiter aut remisse vel leniter. Quando importat tempus ut si in tempore sacro peccatum commisit aut non sacro. Istas circumstantias debes a confitente diligenter inquirere quia confitende sunt. Et maxime ille qui trahunt peccatum in aliam speciem sicut in fornicatione et adulterio. scilicet ad ligatam accedere. similiter stuprum sicut deflorare virginem. et sacrilegium est cognoscere mulierem benedictam vel sanctimonialem. et incestus cognoscere uxoris sue consanguineam vel suam. In furto etiam est sacrilegium. et in dolo pariurium. et huiusmodi similia alia peccata que trahunt in aliam speciem peccati. Caveas tamen ut iam dixi ne nimis descendas ad particulares circumstantias peccatorum carnalium. Similiter caveas ne personam cum qua confitens peccavit nominare eum cogas. qui si eam nominare voluerit prohibeas. sed solum inquiras de conditionibus persone generalibus cum qua peccavit. utrum sit persona ligata vel soluta. ordinata aut sacramenta religionem professam. et huiusmodi. et sic generaliter ne personam propriam agnoscas. **D** Ut video. se persona debet accusare in confessione solum et integre confiteri. **S** Etiam et ut scias qualiter debeat confessio fieri conditiones per hos versus reperies. Sit simplex humilis confessio pura fidelis. Atque frequens nuda discreta libens veracunda. Integra secreta lacriabilis accelerata. fortis et accusas et sit parare parata. Huius autem expositio est hec. Sit simplex. id est sine plica. ut nichil dicatur nisi quod pertinet

ad q̄ritatem pcti. ⁊ qualitatē pctōris . humilis. i. miserū
 se clamet penitens. pura scilz cū intētionē recta. fidelis
 id est vera. frequēs scilz sepe fiat. nuda. scilz sine inuolu-
 tione aut obscuritate verborū. discreta. scilz maiora pec-
 cata dicat cū maiori pondere. libens i. volūtaria. vercū-
 da. scilz erubescendo de pctis ⁊ nō iactando de bonis. in-
 tegra. scilz q̄ nichil celet q̄a aliter absolui non posset cū
 nō fiat absolutio vnius pcti mortalis sine alio . secreta.
 scilz ad forū penitētie vbi de occultis cōsciencie agitur.
 lacrimalis q̄tum ad dolorē de pctis cōmissis. Accelera-
 ta. scilz vt statim cōfiteatur ⁊ nō dilationē confitendi fa-
 ciat. hoc tamē nō est de necessitate precepti. quia quilibz
 tenet solū semel in āno de rōne precepti cōfiteri. scilz in
 paschate. laudabile tamē est vt homo post lapsum statī
 confiteat̄ tam p̄pter recuperandam grām. quā amisit: q̄
 p̄pter periculū mortis. cuius certitudinē temporis nō
 cognoscit. fortis. scilz vt p̄pter erubescentiā cōfiteri pec-
 cata nō dimittat. accusans. scilz seipsū ⁊ nō alium. ⁊ sit
 parere parata quia cōfitens debet sacerdoti in omnibus
 obedire q̄tum ad ea que sunt in foro penitētie. Ecce igitur
 petre dixi de quibus confessio fieri debet et quibus ⁊
 qualiter facienda sit.

Utrum quilibet sacerdos possit penitentem absolue-
 re ab omnibus peccatis in necessitate

Cap. xiii.

Setrus. Quia post confessionē penitētis sequitur
 absolutio sacerdotis. Ideo de absolutiōe ei⁹ mi-
 chī dicas. Et primitus vtrum quilibet sacerdos

In necessitate possit ab oibus pctis absolvere penitētem
 In casu necessitatis vbi de morte cōfitentis timetur
 quilibet sacerdos ab omnibus pctis potest absolvere cō-
 fitentē. et ab omī vinculo excoicationis. Iniungendo tñ
 prius ei q̄ si ad statum sanitatis peruenerit . et necessi-
 tas cessauerit. q̄ a deat episcopū vel eius penitentiarium
 pro suscipienda penitentia pro maioribus peccatis. pro
 quibus ei est remittendus . Similiter si excoicatus fue-
 rit q̄ a deat iudicem ad satisfaciendū pro contumaciis ⁊

delictis. Alioquin si neglexerit in pristina scdm bonifacii octauū. retrudet sniam. vt habet de sen. excō. ⁊ interdicti. **Eos qui a sententia.** **P** Nūquid extra necessitatē quilibet sacerdos potest quēlibet absolue: ⁊ a quibuscūq; pctis. **S** Non. q̄a licet potestas sacerdotalis que cōfertur in ordine se extendat q̄tum est de se ad oia peccata remittēda. Verūtamen ad vsum hui⁹ potestatis sequitur iurisditio que iurisditio a maioribz in inferiores descendit. Ideo potest supior aliqua sibi reseruare de quibus iudiciū inferiori nō cōmittit. Sūt autē quīq; casus retenti a iure. pro quibz simplex sacerdos remittit penitentē superiori. Primus est quādo imponēda est solēnis penitentia. Secundus est de excōicatis a iure vel ab homine quādo inferior sacerdos nō potest absolue. Tertius est quādo iuenit in penitente irregularitatē contractam pro cuius dispēsatione debet eum ad superiorē remittere. Quartus de incēdiariis est. Quintus est quando cōsuetudo est ī aliquo episcopatu q̄ enormia crimia ad terrore subditoꝝ episcopo reseruānt quia cōsuetudo in talibus dat ⁊ aufert potestatē. hmoi autē crimina in his vsibus cōtinent. Qui facit incestū deflorans aut homicida. Transgressor voti periurus sortilegusq;. Sacrilegus patrū p̄cussor ⁊ sodomita. Et mentita fides: faciens incendia. prolis oppressor. blaphemus: hereticus. omnis adulter. Clerū percutiens is a deat p̄sulē. Istos casus solent episcopi retinere. Sz in aliquibz diocesibz p̄pter peccantiū multitudinē ⁊ locoꝝ remotionē. ⁊ scādali eurationē. Episcopi aliquos dictoꝝ casuū curatis sacerdotibus cōmittunt. Qui etiā scdm consuetudinē locoꝝ absolūt a quibusdā ⁊ a quibusdā non. Unde bonū est casus reseruatos ab episcopis sacerdotibz agnoscere vel notificare. qm̄ absolue: a retentis quibus non possunt peccāt. De his autē casibz supradictis papa retinet tres scilz percussorē clericū cū atroci iniuria: incēdiarios ecclesiarū ⁊ falsarios litterarū papaliū. **P** Expositionē dictoꝝ casuū michi dicas **S** Expositio eorum manife:

ita est veruntamē aliqua tibi dicam. Incestus est concubitus carnalis inter personas eiusdē sanguinis. sicut cū matre: filia: sorore: nepte: matertera: germana. vel eiusdē affinitatis. scilz cum cōsanguinea vxoris pprie vīq; ad gradū prohibitū. Et sicut causatur ex parte viri incestus sic ex parte vxoris quando cognoscit a cognato viri sui Deflozans scilz virginē quia virginitas est summū bonum z virgo angelis comparat. z ei centesimus fructus attribuitur. Et ideo illicita deflozatio virginis scilz extra bona matrimonii summū peccatū est. z dicitur stuprū. Et ad hunc modū refertur raptus qui est violentia mulieris z oppressio. Homicida scilz volūtarius sicut inlidiādo inuadendo consiliū auxiliū prebendo vel casu facto debitam diligentia nō adhibendo. prohibens non remouēdo. seu rei illicite ex qua homicidiū sequitur operam dando. Transgressor voti scilz extra casu. in necessitatē. Periurus coram iudice vel pluribus. ex quo scandalū oritur. Sorilegus diuinatores carminatores demonū auxiliū inuocantes. z eis reuerentiā faciētes. Sacrilegus. s. auferēdo rem sacrā de loco sacro vel sacrū de nō sacro vel nō sacrā de loco sacro. Ad hūc casum refertur violatio ecclesiarū vel locoz sacrozū scilz violenter hoīem extrahēdo crimē fornicatiois vel sanguinis effusionē in eis perpetrando. Et similiter monialem z benedictā mulierem carnaliter cognoscendo filiolā suā z cōmatrem. Patrū percussor scilz voluntarie ratione vindicte vel iniurie vel illicitum faciēdo. ex quo patris aut matris percussio sequitur. Sodomita scilz homis cū homine vel mulieris cū muliere: aut viri cū muliere extra vas debitum vel cum bruto. Ad hunc modū referē oīs molliciei carnalis pcuratio per contactum. Mentita fides. cum intentione fallendi decipiendi vel damnū inferendi. vt in seruis apparet. qui res dñoz suozū seruare debent. similiter vbi alteri preiudiciū generatur. sicut debitoribus apparet vbi fidei promissē subueniri potest querendo soluendi dilationem Ad hunc casum refertur

De Sacramento

omne periurium pniciosum . faciens incendia domoz ec-
clesiaru pter tamen casum iusti belli . prolis oppressor scilicet
licet sponte . et ad huc casum pcuratio sterilitatis . et abor-
tuoz et si fetus pcreatus fuerit et formatus in utero vel
in ventre homicidium est . et ad casum homicidii referre des-
tructio . Blaphemus . scilicet blaphemando deum et sanctos . Et
similiter ad huc casum referre omnis ydolatria et demonum
veneratio seu iuocatio quia hoc est blaphemia in deum et
heresis est . Hereticus scilicet contra deum falsa sentiendo con-
tra articulos fidei predicando docendo aperte vel secrete
et omnia fautores et consentientes . heretici reputantur . Simi-
liter ad huc casum refertur predictus casus scilicet demonum
veneratio et omnis contumelia creatoris . Omnis adulter . scilicet
accedens ad thorum alterius vel thorum violans illicito con-
cubitu siue vir siue mulier . Clericum percutiens . scilicet animo
iniuriandi vel violentiam inferendi in se vel in rebus sibi
coniunctis ut vestimentis et hmoi . Et si atroc fuerit iniu-
ria aut enormis ad solum papam pertinet absolutio . Sunt
autem plures persone que a suis prelatis absolui possunt
Primo si percutiens sit in articulo mortis . secundo si sit ho-
starius alicuius viri potestis . dum tamen ex proposito vel
odio clericum grauius non percusserit . Tercio si dominus percus-
serit seruum leuiter et maxime quando propter eius absentiam
vel defectum damnum incurrit . Quarto si percusserit nesciens
clericum esse . Etiam mulier clericum percutiens si sue pudicie
inidiat . Quinto si regularis regularem percutiat . nisi sit
excessus enormis . Sexto si percutiens sit pauper . Septimo
si habeat inimicitias capitales . Octauo si percutiens sit
impubes . senex . vel impotens . In his casibus possunt percu-
tientes clericum absolui a suis prelatis non remittendo ad
papam . Sunt autem septem casus alii in quibus percutiens cle-
ricum excommunicationem non incurrit . Primus si percusserit causa
discipline . ut magister vel prelatus . Secundus si ex iocosa
leuitate percusserit . Tercius si iuenerit eum turpiter conuer-
santem vel agentem cum vxore . matre . sorore . vel filia . Quar-
tus si statim vim vi repellat cum moderamine inculpate

tutele. Quintus si ignoret eum esse clericum. Sextus si inue-
nerit i apostasia post trinam monitionem ei factam. Septi-
mus si clericus se transfert ad actus penitus contrarios.
vt si fiat miles. pugil. aut bigamus. etiam si in furto depre-
benda. vel si occiderit. In his casibus nec peccat. **P** Quia **H**
excoicatio separat hominem a sacramentis dic quo i fo-
ro penitentie erga excoicatum sit agendum. an prius de-
beat absolui penitens ab excoicatione q̄ absolua a pec-
catis. **S** Prius debet absolui penitens a snia excoica-
tionis ab eo qui habet potestate absoluendi. eo q̄ excoi-
cacio separat hominem a sacramentis. q̄ absolua a pctis
nisi casus mortis emineat: in quo pot quilibet sacerdos
ab omni excoicatione et ab omni peccato absoluere vt dic-
tum est. Tamen ei iniungendum est q̄ sanitate recuperata
ad iudicem ibit vt satisfaciat de emenda et contumacia. **Q**
si recusauerit adire iudicem post sanitate recuperata: secun-
dum noua iura. in pristina sniam retrudet. vt habet in vi.
li. de sen. excō. eos qui a snia cano. **P** Ad que pertinet **J**
absolutio excoicationis **S** Duplex est excoicatio. vna
dicis maior. et alia minor. Absolutio maioris excoica-
tionis que lata est ab homine seu a iudice. pertinet ad eum qui
tulit sniam excoicationis aut ad eius superiorē. Si vero
excoicatio lata sit a iure tunc epus potest absoluere exce-
ptis sex casibus: quos sibi papa iuris conditor reseruauit
Primus est quando aliquis iniecit manus violētas sua-
dente diabolo in clericum vel religiosum. Secundus ē de illo
qui eccliam incendit. et est denunciatus. Tercius ē de illo
qui frangit eccliam. et est denunciatus. Quartus ē de illo
qui scienter coicat in diuinis excoicato nominaliter a pa-
pa. Quintus ē de illo qui falsat litteras dñi pape. Sextus
est de illo qui cum excoimunicatis comunicat in crimie
pro quo excoimunicati sunt. Non debet enim absolui nisi
ab eo qui excoimunicauit etiam si non est eius subditus
nisi propter difficultatem accedendi ad ipsum et sic ab-
soluetur ab episcopo vel a sacerdote proprio p̄stita iu-

ratoria cautione q̄ pareat mandatis iudicis illius qui tulit sententiā. Alioquin in eandē sententiā retrudet̄ vt dictū est i p̄cedenti articulo. f. Undō scias q̄ ille qui participat cū excoīcato in crumine eū contra sententiā cōfotando ⁊ consulendo vt obstinate sustineat. maiorē excoīcationē incurrit: et nō potest absolui nisi a iudice q̄ tulit sententiā. Similiter quādo aliquis excoīcatur a iudice cū suis participātibz. tūc participātes cū eo nō possunt absolui nisi a iudice qui fert sententiā. nisi in casu necessitatis vt dictum est. Sciendū est tamen q̄ bonifa. viii. cōfirmādo decre. Inno. iiii. ⁊ greg. x. suoz p̄decessoz phibuit vt nullus iudicū excoīcare presumat maiori excoīcatione participātes cū excoīcatis in locutiōe ⁊ aliis casibus pro quibus participās solū minorē incurrit. excoīcationē nisi monitione canonica premissa aliter non tenet sententiā. vt habet̄ in capitulo. Statuimus. ⁊ capitulo. Constitutionem. ⁊ capitulo. Statuit. de sententiā excoīcommunicationis. libro sexto. **P** Potest ne excoīmunicatus absolui a iudice inuitus **S** Immo. quia sicut excoīcatio fertur in aliū inuitū: ita etiam potest absolui inuitus. ⁊ manente excoīcato in cōtumacia potest iudex q̄ excoīcauit discrete remittere excoīcationē iuste latam s̄ videat expedire salutē illius in quē excoīcatio lata est.

L **P** Nūquid ille qui est excoīcatus pluribus excoīcationibz potest ab vna absolui remanēte alia **S** Immo. q̄a excoīcationes connexionē nō habent adinuicem. ⁊ ideo qui est excoīcatus pluribz excoīcationibz potest ab vna absolui remanente alia. verūtamen quādo aliquis ē excoīcatus pluribus excoīcationibz ab vno iudice: si absoluitur ab vna intelligit̄ absolui ab omnibus. nisi contrariū exprimat̄. vel ex pluribz causis ⁊ diuersis sit pluries excoīcatus ab eodem. A diuersis vero iudicibz excoīcatus si absoluit̄ fuerit ab vno nō ē absolutus ab aliis nisi si absolutio vnus confirmetur ab aliis **P** Quia excoīcatio non infligitur nisi pro peccato. nunquid potest iudex absoluere excoīmunicatū a peccato pro quo tulit cō-

tra eum sententiã sicut ab excomunicatiõẽ absoluit. **S**
Tua petre questio potestatem clauum ecclesie requirit.
Ut autem scias quid queris agnoscere: debes ⁊ scire ec-
clesie clauem esse duplicem. Quarũ vna est clauis iuris-
ditiõis. ⁊ alia clauis ordinis. Clauis iurisditiõis respi-
cit ecclesiã militantem a qua indigni eiciuntur per pote-
statem superioris: ad quem spectat iurisditio. Et ideo su-
periores prelati hanc clauem iurisditiõis habent: ⁊ ad
eos pertinet per excomunicatiõẽ a perceptione sacra-
mentorũ ⁊ cõmuniõne fidelium. cõtumaces separare ⁊
eos ab excomunicatiõne absoluere. quia non sacerdotes
sicut electi. officiales. archidiaconi ⁊ huiusmodi habent
hanc iurisditiõẽ ⁊ clauem iurisditiõis. Ideo delinquẽ-
tes contumaces possunt excomunicare ⁊ ab excomuni-
cationse absoluere etiã excomunicatos inuitos. Clauis autẽ
ordinis respicit ecclesiam triumphãtem. ⁊ habet dignos
ad celum ordinare: ⁊ indignos expellere. Ideo soli sacer-
dotes qui sunt mediatores inter deum ⁊ hominem: so-
lum habent hanc clauem. Et quia per peccatum moz-
tale eicitur homo a regno celorum. Ideo absolutio moz-
talis peccati ad solos sacerdotes pertinet. quia huius-
modi ordinis clauem habent. Et scias q̄ nullus a pecca-
to inuitus absoluitur: licet inuitus ab excomunicationse
absolui possit. quia omne peccatum ex voluntate cõmit-
titur ⁊ procedit. Et ideo sicut non cõmittitur peccatum
nisi ex voluntate: ita nõ remittitur nisi ex voluntate sci-
licet vt sicut a nobis est impetratum voluntarie: ita vo-
luntarie detestetur a nobis. Et sic inuitus non absoluitur
a peccato aliquis. Sed ab excomunicatiõne inuitus
potest absolui vt dictum est ibi supra. 10. Igitur patet q̄
licet iudices possint absoluere ratiõẽ iurisditiõis ab ex-
comunicationse: non tamen a peccato. Et si dicas q̄ iu-
dex sacerdos ab vtroq̄ absoluit. dico q̄ non absoluit a
peccato ratione qua iudex et ratione sue iurisditiõis.
sed ratione qua sacerdos et q̄ habet clauẽ ordinis. Et
q̄a excomunicatiõ nõ fertur i aliquẽ nisi p̄ pctõ. iõ semp post

absolutiōe iudicis ab excoꝛmunicatiōe. debet fieri ab-
 solutio a sacerdote pro peccato. Et debēt sacerdotes lai-
 cis intimare qui ea nō cognoscūt **P** De absolutiōe ma-
 ioris excoꝛcacionis ad quē spectat dixisti. Nūc de absolu-
 tione minoris excoꝛcacionis dicas. Utrū simplex sacer-
 dos possit a minori excoꝛcacione absoluerē. **S** Sic. sed
 vt scias ex quibus causetur minor excoꝛcacio que proue-
 nit participantibz cū excoꝛcatis maiori excoꝛcatiōe. his
 vsibus agnosces. Si pro delictis anathema quis efficia-
 tur. Os ozare. vale. cōmunio mēsa neget. Os. scilz oscu-
 lum dando. Ozare. vt nō orez cum eo. Vale scilz nō sa-
 lutetur. Cōmunio. vt nō cōmunicez cū eo in sacramētis
 Mensa negetur. vt non comedat cū eo. Unde in his ca-
 sibus minorē excoꝛcatiōem participās icurrit. Et a sim-
 plici sacerdote potest absolui. vt dictū est ibi. Si partici-
 pans excoꝛcetur cū excoꝛcato a iudice nō possunt absol-
 ui nisi a iudice excoꝛcante. Et similiter participātes i cri-
 mine sustinendo ⁊ fauendo excoꝛcatum in crimine pro
 quo est excoꝛcatus. Tales participātes maiorē excoꝛca-
 tiōne incurrūt. vt dictum est **P** Nūquid licet cū excoꝛca-
 to aliquo aliquā participationē habere absqꝫ pctō. **S**
 Licet. casibus qui per hos vsus designant. Nec anathe-
 ma tibi soluūt ne possit obesse. Utile. lex huile: res igno-
 ra necesse. Utile ponit quia licet excoꝛcato loqui pro vti-
 litate ⁊ salute aīe sue similiter ⁊ alia verba iterferre vt
 familiaris. ⁊ facilius verba salutis sue recipiat lex ad
 matrimoniū refertur. quia mulier tenet semp viro obe-
 dire ⁊ ei debitū reddere: scōm legē. humile ad subiectio-
 nē refertur. quia filius tenetur obedire patri ⁊ seruire ei
 Et loquit hic de filio nō emācipatis. q̄a emācipati filiū
 tenentur euitare patrem excoꝛmunicatum. Similiter ser-
 uus tenetur obedire dño in his in quibus domino est o-
 bligatus. Nota tamen q̄ licet vxor possit participare cū
 viro excoꝛmunicato: ⁊ filius cum patre: et seruus cū dño
 veruntamen si feratur sententia in virū patrē aut dñm
 vxorem filios vel seruos interdicto ecclesiastico suppo-

nendo interdicti sunt nec ad sacramenta recipiendi res
 ignorata quādo ignoratur simpliciter q̄ sit excomuni-
 catus. Necesse ad necessitatē vite refertur quia pegrinis
 transeūtibz per terram excoīcatorz. licet eis cibaria e-
 mere cum nō habeant aliūde recursū seu alibi non re-
 cipiant. Uel necesse refertur ad excomunicatū cū in artī-
 culo necessitatis extitit. quia tūc subuenitur nature. Ad
 primū etiam casum. scilz vtile vt dicunt quidā repetitio
 debiti refertur. quia repetitio debiti ab excoīcato potest
 fieri quia sic mouetur ad salutē suam cū ad satisfactio-
 nem suā monetur. Similiter omēs casus consimiles ad
 ipsum referūtur. Igitur vides petre q̄ prius absoluen-
 dus est excoīcatus ab excoīcatione a iudice: q̄ a sacerdo-
 te a peccatis. Et quomodo participandū sit cū excoīca-
 to: z quomodo nō. et ad quos pertinet sententiā excoīca-
 tionis ferre: qui scilz habēt clauem. iurisdictionis ordina-
 riā vel delegatam. Episcopi tamen auctoritate propria
 clauem iurisdictionis ordinariā habent in suis diocesibz
 z excoīcare auctoritate ppria possunt. Sacerdotes vero
 parochianos excoīcare non possunt nisi ex cōmissione
 eis specialiter facta: aut in casibus certis sibi a iure con-
 cessis. scilz furto. rapina z hmōi. De duplici igitur excoī-
 catione dictum est. scilz maiori et minori: que licet vere
 separent hominē a sacramētis z a sacramentoz coīone
 seu pceptione: non tamen vtraq; a coīone fidelium z cō-
 sortio. quia maior solum a consortio fidelium separat et
 nō minor. Et de minori pōt simplex sacerdos absoluē.

Utrum tota penitentiā pro peccatis sit iniungenda.
 vel sit ad arbitrium sacerdotis.

Cap. x. iiii.

Quia in sacramento penitentie post confessionē z
 absolutionē sequitur satisfactio: idō de modo sa-
 tisfaciendi michi dicas. Et primo si sacerdos de-
 beat tantam penitentiā iniūgere q̄tam meruit peccator
 in peccando. **S** Ad iniungendū penitentiā penitēti. nō
 potest sacerdos totam penitentiā iniūgere penitenti que

pro peccatis mortalibus requiritur. quia in hac vita expleri non posset. Similiter quia secundum quantitatē contritionis etiā pena diminuitur quā sacerdos non agnoscit. Ideo dicitur quod penitentie sunt arbitrarie. scilicet ad arbitrium sacerdotis qui discrete considerat conditiones penitentium et possibilitatē. Unde et si tota penitentia non soluat in hac vita que pro peccatis debetur. in purgatorio expurgabitur et soluetur post hanc vitam. quoniam reatus pene temporalis semper post confessionem remanet ad quā fuerat obligatus. Similiter non oportet quod sacerdos iniungat penitentiam semper que de iure constituta est. propter necessitates personarum. sed ut dictum est ad eius arbitrium discretum est imponenda.

Q Nūquid infirmis iniungenda est penitentia? **S** Non. quia si illis iniungeretur penitentia: ad illā teneretur quā facere aut perficere non possent. ideo est eis innotescenda et non iniungenda. Unde innotescendum est eis ut doleant de peccatis et consolentur de misericordia Dei et quod per amicos procurent elemosinas et orationes et hominibus pro ipsis fieri. Similiter quod habeant propositum abstinendi a peccatis. si de infirmitate convalescerint aut resurgant.

R Nūquid potest unus pro alio satisfacere? **S** Ad evidentiam tue questionis scias duplicem esse effectum satisfactionis. Primus est excisio causarum sequentium peccatorum: et isto modo penitentia est medicina quedam ad evitandum peccatum. sicut ieiunium et peregrinatio domat corpus penitentis et attenuat ut amplius in illud peccatum non cadat. et isto modo non potest unus pro alio satisfacere: quia peregrinatio et ieiunium unum non domat corpus alterius. Secundus effectus penitentie est solutio debiti peccatorum precedentium quo penitens fuerat obligatus post contritionem. confessionem et absolutionem. Et quantum ad hoc unus potest satisfacere pro alio. ita tamen quod ille pro quo alter satisfacit sit in caritate et gratia et quod habeat aliquem defectum propter quem satisfacere non possit. Nec satisfactionem facere quā alius pro eo facit. quia si in peccato mortali fuerit satisfactio ab alio pro eo ei non prodest. et si potens fuerit debet pro seipso satisfacere. potest tamen ab alio adiuvari.

S Nūquid indulgentie pro-

sunt penitentibus ad solutionem pene ad quam penitens est pro peccatis obligatus. **S** Scias quod penitens est ad maiorem penam obligatus quam sit illa que a sacerdote ei iniungitur quam in purgatorio expurganda est. et quia indulgentie ex merito passionis christi et sanctorum conceduntur: tamen valent quantum predicant siue sonant. Ideo a debito illius pene penitentem absoluit et diminuit eam penam quam portat. Scias etiam quod ad hoc quod indulgentie valeant quatuor requiruntur. videlicet duo ex parte suscipientis: et duo ex parte dantis. Primo ex parte dantis requiritur potentia: et hoc pertinet ad clauem iurisdictionis. que ad superiores pertinet. scilicet ad papam et ad episcopos qui habent dispensationem thesauri ecclesie. scilicet merito passionis christi et sanctorum. Secundo requiritur causa rationabilis dandi. scilicet utilitas ecclesie et loci vel persone pro qua dantur. et hoc pertinet ad clauem scientie. Unde pro utilitate ecclesie et veneratione sanctorum sunt dande indulgentie. Et sic ista duo. scilicet auctoritas et utilitas ecclesie requiruntur. Et quia papa plenioris potestatis habet super thesaurum ecclesie: et alii prelati limitata. ideo solus papa plenariam potestatem habet dandi indulgentiam. Episcopi vero secundum eius concessionem siue potestatem. Ex parte vero suscipientis similiter duo requiruntur. scilicet idoneitas et dispositio suscipientis. Primum est quod sit in statu gratie. et sine peccato mortali. Secundum est deuotio et fides ad impletionem eius quod per indulgentiam denotatur. Ista ergo quatuor de necessitate ad hoc quod indulgentie valeant debent concurrere. et si unum defuerit indulgentie non valent. Sic patet quod indulgentie valent penitentibus et confessis: ad diminutionem pene debite pro peccatis.

De modis satisfaciendi.

Cap. xv.

Quot sunt partes satisfactionis eorum quibus penitentia sunt iniungende **S** Tres partes satisfactionis sunt. scilicet oratio. elemosina. et ieiunium. Quia penitentia ut dictum est non solum est satisfactoria pro peccatis preteritis: sed et medicina contra futura peccata. Ideo

cōueniens videtur vt talis penitētia iniūgatur que etiā sit remediū contra futurozū occasiones pctōzum. Ideo contra verbosos ⁊ vagabundos orationis penitētia ī ponatur. Quia oratio eleuat mentē in deum. Cōtra gulosos ⁊ deliciosos ieiuniū penitētia datur. quia ieiuniū sanat pestes corporis. Contra auaros ⁊ ambiciosos. penitētia elemosine donetur. vt sic cōtraria cōtrariis curentur. Ad orationē vero pertinent omnia opera spūalia. Ad elemosinā omnia opera misericordie. Ad ieiuniū oīa carnem affligentia. sicut vigilie pegrinationes discipline ⁊ huiusmodi. **P** De quolibet istozū michi aliquid dicas et primo de oratione. **U**trū orando semp requiratur actualis attentio **S** Actualis attentio necessaria est ī orōne ad consequendū finē ⁊ melius primū. q̄a tamē mens hominis labilis est. sufficit habitualis attentio. q̄ ex prima attentione actuali procedit et virtutem habet ex ea. sicut videmus in exemplo p̄iectionis lapidis. Sicut motio hominis lapidez p̄icientis durat per essentiā actus dū manū lapidi apponit mouendo. sic virtus secunde motionis lapidis manet dum lapis ex vi motionis prime mouetur. licet prime motionis virtus cōtinue debilitef. aut quia lapis quiescit aut a cōtrario motu moueē nisi iterū moueatur. ⁊ sic suo modo de orōne. Quia orō primo mouetur a deuotiōe orantis et attentioe actuali secundum essentiam. Sed quia mens ad alia p̄pter infirmitatem hominis et euagatiōem mentis rapitur. ideo manet attentio ipsa virtute et habitualiter. vt mota ab attentione actuali. scilz prima deuotiōe. sicut motio lapidis habet virtutem ex primo mouente ⁊ effectū. sic orō habet effectum suum ex prima attentioe actuali ⁊ deuotiōe. nisi tanta fiat euagatio q̄ orō amittat virtutem prime attentionis. sicut patet in illis qui horas suas dicendo ad alia se transferunt. q̄ nō pōt esse sine culpa. ⁊ maxime quando ad p̄trarium orōnis mens se transfert. sicut ad peccata illicita. tunc non est sine culpa mortali. Ideo necessariū est vt hō in orando aut horas dicendo

frequēter reuocet cor suū ad seipsum. Iō nota q̄ i orō
 ne debet esse triplex attentio Prima est ad verba quibz
 petimus. Secūda est ad petitionē ipsam seu rem petita
 Tercia est ad ea que petitionē circūstant. sicut est necessi
 tas pro qua deus petitur ⁊ rogat̄. Et si aliqua istarū ab
 sit. nō est reputanda attenta oratio. quia etiam illi q̄ nō
 intelligūt petitionis verba ad orationē attenti esse pos
 sunt. Et iō eis sufficit prima ⁊ scōda attentio. vt patet i
 laicis qui verba latina nō intelligūt. In sūma ergo sci
 as q̄ euagatio mētis in orōne facta a pposito nō est si
 ne peccato. ⁊ impedit fructū orōnis ⁊ si ad cōtrariū orō
 nis sue sit mortale peccatum est. Si vero nō fiat euaga
 tio a pposito sed ex infirmitate mentis solūmodo nō est
 peccatum nec impedit orōnis fructum. cum virtutē ha
 beat ex prima attentione vt dictū est. **P** Nūquid debet **X**
 esse oratio semp vocalis ⁊ nō mentalis **S** Oratio cois
 que fit pro populo a ministro ecclesie debet esse vocalis
 vt omnibus inotescat. Oratio vero singularis psone siue
 fiat pro se siue pro aliis potest esse mentalis. verūtamen
 ei vocalis adiūgitur ppter tria. Primo ad exercitandū
 interiorē deuotionē. Scōdo vt homo deo seruiat de omī
 bus que habet. Non solū mente sed etiam corpore ⁊ ore
 Tercio vt mentis affectio vehemētius per vocem expri
 matur **P** Nūquid illi qui tenetur ad diuinū seruitium
 dicendū. vtpote horas canonicas. ⁊ illud obmisit est in
 iungendū q̄ iterū illud dicat. **S** Non. quia ad hoc ser
 uitū diuinū est ordinatum: vt ordinate dicat̄. Et ideo si
 oporteret semp vt obmittens illud idē diceret ⁊ resume
 ret inordinate diceret illud: quia officiū passionis forte
 diceret post pascha quod esset absurdum. Ideo iniūgen
 dum est ei aliud vtpote psalteriū. ⁊ huiusmodi **P** Que
 oratio ad satisfaciendū magis congruit que laicis est in
 iungenda **S** Oratio dominica. **P** Edicere michi que **A**
 sunt illa que in ipsa petimus. **S** Septem petitiones in
 ipsa cōtinent̄ que tibi breuiter declarabo. Primo tamē
 vt fiducialius ad deum accedamus. eius caritatē primi
 ei

De Modis Satisfaciendi

tas et maiestatem confitemur. Ideo dicimus. pater noster
Ecce caritas eius erga nos. ut ipse ad nos tamquam ad fili-
os cõdescendat. Deinde eius excellentiã confitemur cū di-
cimus. qui es in celis. qui es per essentiã. et nũquam deficiis in
celis sup omnia. et excellentiã et potestatem habens. Dein-
de accedimus ad petendũ ab eo. quia ipse finis noster ẽ.
Ideo petimus ut eo fruamur et eius gloria. ideo petim⁹
primo nomen eius in nobis sanctificari. ut sic in eũ desi-
deriũ nostrum per dilectionẽ feratur. Ideo dicit. sanctifi-
cetur nomen tuũ. nõ quod in se sanctũ nõ sit. cū semp sanc-
tum sit. sed sanctificet in nobis ut per illud sancti simus
Secũdo petimus ex hoc eius gloria pfrui. ideo sequit. Ad-
ueniat regnum tuũ. Deinde petimus quicquid que nos or-
dinat ad ipsam gliam. quorũ duo per se nos ordinat al-
ia tria per accidẽs. Primũ quod nos ordinat ad gliam quod
est terciũ in petitione. ut semp ei obediamus. ideo sequit
fiat volũtas tua. sicut in celoz in terra. quasi dicat sicut
angeli obediũt tibi in celo. ita tibi obediamus in terra.
Quarto petimus ut deũ nobis subsidium pueniendi ad
hũc finẽ. ut vita nostra seruet tam spũalis quam corporalis
Ideo dicit. Panẽ nostrũ quotidianũ da nobis hodie. Si-
ue intelligat de sacramento eucharistiẽ per quã spũalis
vita cõseruatur. siue de pane materiali per quẽ vita cor-
poralis seruat. Deinde petimus tria que nos ordinat ad
ipsam curiã celestẽ per accidẽs et per remotionẽ phiben-
tis. Et sunt tria que nos impediunt ad perueniendũ ad
beatitudinẽ. Primũ est peccatũ. Ideo petimus ipsum re-
moueri a nobis sic dicẽdo. Et dimitte nobis debita. etc. et
hec est quita petitio. Secũdo petimus remoueri a nobis tẽ-
tationẽ que nos distubat. Et sic sequit sexta petitio. ideo
dicimus. Et ne nos inducas in tentationẽ. Tercio petim⁹
amoueri penalitatẽ presentẽ. Et sic ẽ septima petitio. ideo
dicimus. Sed libera nos a malo. Et sic sũt septẽ petitio-
nes dñice orõnis. Et sic petre quod ad te spectat de ora-
tione tibi dixi.

De elemosina et partibus eius. et vtrum sub precepto

ratione acquisitionis sicut in meretricio cuius actus est illicitus et a deo prohibitus. Tamen illud quod datur pro opere non est illicitum. sed potest mulier accipere locacionem sui corporis et de ea elemosinam facere. Verumtamen non debet fieri de eo sacrificium nec oblatio ad altare. tam propter reuerentiam sacramenti quam propter scandalum etiam propter peccati detestationem. ¶ Nūquid de acquisitis in ludo taxilloz potest fieri elemosina. S Propter ludentium cupiditatem prohibitus ludus est. ideo ille qui lucratur retinere non potest. nec ille qui perdidit recipere debet. sed est in elemosinis erogandum. nisi contraria consuetudo fuerit que permittit ludos fieri propter recreationem civium solum et non propter lucrandi cupiditatem. ille tamen qui lucratur ab his qui non sunt sui iuris: sicut sunt minores furiosi et serui qui dominorum suorum res alienare non possunt tenentur ad restitutionem dominis quorum res perditae fuerant. Similiter etiam ille qui trahit alium ad ludum fraudulenter vel fraudem in ludo committit: ad restitutionem tenetur ei qui amisit. nec debet de eo elemosina fieri. ¶ Nūquid vxor. pueri. serui. monachi et homini possunt elemosinas facere absque superiorum licentia. S Illi qui sunt sub potestate constituti de rebus secundum quas suis superioribus subiciuntur. non licet facere elemosinas sine suorum superiorum licentia nisi urgente necessitate. Quia tamen in necessitate omnia sunt communia. liceret etiam de alieno succurrere indigenti. Unum monachus qui administrationem non habet non potest elemosinas facere de bono ecclesie absque consensu abbatis expresso vel presunto. Si tamen administrationem habet potest de rebus sibi commissis elemosinas facere secundum quod cadunt in usum suum. Et idem est de muliere que si nichil habeat preter dotem non potest elemosinas facere. nisi de consensu mariti sui expresso vel presunto. Si tamen res habeat sicut ex lucro suo vel alio modo potest elemosinas facere sed moderatas ne per eas vir depauperetur. Similiter nec seruus potest de rebus domini sui elemosinas facere. quia licet eas habeat ad dispensationes

z gubernationē domus. nō tamen ad donationē. Verū-
tamen aliqua modica que statim possent corrūpi possūt
dare serui. quia in hoc cōsensus dñoz presumitur. Eodē
modo etiā dicendū est de filiis familias. q̄a licet filius fa-
miliās sit heres patris: quia nondū habet dominiū su-
pra res patris eas dare nō pōt vt prius **P** Nūquid cle-
rici tenētur erogare ea que sibi superfluūt **S** Clerici de
rebus patrimoniōz suoz possunt vti pro libito volūta-
tis sue. dū tamen peccatū nō fuerit. scilz luxuriādo: vsu-
rando. z hmōi. Ideo possunt eas seruare ppter releua-
tionē penuriarū suarū. z etiā eas amicis suis distribuē.
vnde eas sic seruando aut dando nō peccāt. dum tamē
modū seruandi nō excedāt. scilz seruādo eas tēpoze ne-
cessitatis nō subueniēdo paupibus. De rebz vero ecclie
cum clerici nō sint dñi: sed solū ministri. si supflua pau-
peribus nō erogent peccant. Verūtamen scias q̄ bona
eccliaistica tripliciter diuidūtur. quia quedā sunt paupū
z qui hec retinet z nō distribuit fur est z latro. Alia sūt
que redeunt in partē ecclie ad ecclesiā reparandā. z hec
etiā in alios vsus cōverti nō debent. Alia sunt ad vsus
seu vsu ministroz sicut p̄bende z hmōi. In his dicen-
dū est sicut de bonis patrimoniū dictū est quia seruando ea
moderate pro necessitate nō peccant. Etiā possunt in ne-
cessitate moderate suis amicis carnalibus distribuere.

P Quibus danda est elemosina. vtrū propinquiori vel
meliori vel ei qui magis indiget. **S** Indigenti danda ē
elemosina z magis indigēti nec dāda est semp elemosi-
na meliori: z scōm vtutes deo p̄p̄inquozi: sed magis in-
digenti cū elemosina diuinitus sit instituta ad subleuan-
dā proximi necessitatē. Sed nota q̄ in elemosinis debēt
tres gradus constitui. scilz honestū: debitū z necessariū
Unde honestum est in p̄p̄inquozibus vt prius subue-
niatur debitum autē. vt bñfactoribus subueniatur z p̄-
cipue melioribz. Sed necessariū vt subueniatur magis
indigēti. Et sic amicis z p̄p̄inquozibus subueniendū est
in necessitate. cum ex radice caritatis quadam sorte no-

De Elemosina

- bis obuenit. vt prius eis subueniamus ceteris paribus. Verūtamē ex caritatis merito meliori ⁊ utiliori ad bonū cōmune prius est subueniendū ⁊ elemosina dāda p̄p̄inquozi. Ideo nō sunt imunes a peccatis q̄ indignos parentes ad beneficia ecclīastica promouēt dignis ⁊ melioribz relictis. Et sic breuiter prius est amicis subueniendū necessitate vrgente. Cessante autē necessitate meliori ⁊ utiliori reipublice est elemosina magis danda indigenti et distribuēda.
- ¶** Nūquid ioculatoribz danda ē elemosina. **S** Quādoq̄ licitū est eis dare: et quādoq̄ non. qm̄ ludus necessarius est ad conseruationē honeste vite humane. Quia quies in ludo habet ⁊ solatiū humane nature. Et ideo sc̄m ph̄m. ⁊ tuluū. Virtuofum est vti ludo honesto tēpore debito. Ideo ludentibz p̄pter recreationē hominū ludo honesto ⁊ tempore debito. licet eis dare pro seruitio ⁊ labore ⁊ elemosinā facere. **I**stricōibus vero ⁊ ioculatoribus vrentibus verbis inhonestis vel factis nō licet dare aliquid quia eoz dicta vel facta sunt magis ad confusionē q̄ ad consolationē. Ideo q̄ talibus donat peccat. quia eos fouet ⁊ sustinet in peccatis.
- ¶** Nūquid potest aliquis sibi met elemosinā facē. **S** Proprie loquēdo non. Nullus potest sibi met facere elemosinā. loquendo de elemosina corporali. quia elemosina est opus misericordie. Misericordia autē alienā misericordiā respicit ⁊ illā suā facit. Ideo pp̄rie nullus sibi met elemosinā facit. Verūtamē ex consequenti potest sibi cōmodum facere ex elemosina sicut cū distributor elemosinarū facit cōmodū ex ecclesiarū admīstratione sibi etiā posset accipere si indigens fuerit ⁊ necessitatē habuerit: sicut daret alii indigētī.
- ¶** Nūquid possunt elemosine q̄ debentur pro defunctis distribui licite differri absq̄ defunctorū detrimento. **S** Absolute loquendo nō debent differri sed statim distribui. Verūtamē si executor aliq̄ tulū differat dare vt res defuncti amplificet eas plus vendendo vel meliorando non peccat: sed laudabile est. Si vero econtrario faciat propter negligentia suā vel suā

proprium cōmodum sine defunctorū cōmodo peccat.

P Nūquid ex tali dilatione defunctus patitur **S** Sci **m**
 as q̄ duo detrimenta patitur mortuus ex dilatione di-
 stributionis elemosinarū. Primū detrimentū quod pa-
 titur est tolerantia pene. Secundū est subtractio reme-
 dii ⁊ adiutorii. Ex parte autē elemosine sunt duo reme-
 dia. Primū est meritū ecclesie. Secundū est effectus ele-
 mosine. q̄tum ergo ad meritum ecclesie defunctus nul-
 lum detrimentū patitur propter dilationem distributio-
 nis nec maiorem penā patitur. Sed q̄tum ad effectum
 elemosine qui est adiutorium ⁊ remedium defunctis pa-
 titur non q̄tum ad penam: sed quia remediū suffragio-
 rum ei nō adhibetur propter tarditatem distributionis
 Et ideo peccant qui elemosinas defunctorū abiq̄ ratio-
 ne differunt. nec distribuūt ⁊ sibiip̄s damnationē acq̄-
 riant. Hec tibi petre de elemosina corporali ad presens
 sufficiant. **P** Nunc de elemosina spiritali michi di-
 cas. quot modis habet fieri. **S** Septem sunt elemosine **n**
 spirituales. que per hunc versum designātur. Consule:
 doce: castiga: solare: remitte: fer: ora. Consule. scilz igno-
 rantem. Doce. errantem. Castiga. delinquentem. Solare
 desolatum. Remitte. iniurie reatum. fer. supposita lapsū
 Ora. pro inimicis. **P** De castigatione que est fraterna **O**
 correctio aliis omissis ad presens audire volo. Et pri-
 mo vtrum debeam semper corrigere delinquentē. ⁊ nū-
 q̄ dimittere. **S** Sicut dictum est supra in principio hu-
 ius capituli fraterna correctio cadit sub precepto affir-
 matiuo. et ideo suas circūstantias requirit. quia non
 quocunq̄ loco: nec quocunq̄ tempore corrigendus est.
 sed pro loco ⁊ tempore. Et ideo scias q̄ fraterna corre-
 ctio dimittitur triplici ratione. primo ratione caritatis
 et hoc meritoꝛie quando pbabiliter timeſ ne deteriores
 fiant delinquētes corrigēdi vel alios a bono impediāt.
 vel a fide auertāt. vel ob hoc ifirmos premāt vel a bona
 via ⁊ vita pia erudiēdos impediāt. A taliū correctione
 pro loco ⁊ tēpore abstinere licet. vt di. aug. Nō videt̄ esse

De fraterna

cupiditatis occasio: sed consiliū caritatis. Scđo dimittit fraterna correctio cū peccato mortali scilz quādo ppter timorē humanū vel cupiditatē seu fauorem peccator dimittitur corrigi. Et precipue quādo psumitur q̄ ppter correctionē posset a peccato retrahi. Tercio obmittit fraterna correctio: et hoc cum pctō veniali. quādo scilz propter aliquē timorē vel cupiditatē quis efficitur tardior ad fratrem corrigendū: tamē ppter hoc nō dimittet fratrem corrigere si de eius emendatiōe sparet. et sic sc̄i viri quādoq; negligūt corrigere delinquētes. Tēpus autē quo quis obligatur ad correctionē fraternā: est cum delinquēs sibi occurrit et potest cōmode corripī et speratur eius emēdatio. et tūc nō est alius cui ex officio incumbat corrigere. vel si ille cui incūbit sit negligens in corripiēdo. Econtra autē excusat quis a precepto correctiois fraternalis. quādo videt fratrem ex hoc deteriorari vel quādo scit superiorē eius paratū ad corrigendū delinquentem

P Quibus incūbit fraterna correctio **S** Scias q̄ duplex est fraterna correctio. Una est actus caritatis: et hec fit per simplicē monitiōē: et talis p̄tinet omnibus caritatem habentibz: siue fuerit subditus siue p̄latus. et istom̄ potest inferior superiorē suū delinquentē cū mansuetudine et reuerētia corrigere. Alia est correctio que est actus iusticie que fit per punitiōē vt alii magis timeāt. et hec pertinet ad superiores solum. qui nō solū debent monere sed etiā punire. et talis correctio nō pertinet ad inferiorem respectu superioris cum nō habeat sup ipsum iurisdictionē. sed magis ecōuerso. Prima autē correctio que est actus caritatis potest p̄termitti ad tempus quādo videlicet dubitat ex ea deterioratio sequi. Sed scđa q̄ ē actus iusticie nullomodo debet p̄termitti: etiā si delinquēs deterioreff ex ea. Unde iudex nullomodo debet p̄termittēre sententiā dānationis i peccantē prop̄ turbatiōes aut timorē eius siue amicos suos **P** Nūquid potest pctōz corrigere. **S** Quicūq; aliū corrigit: debet se a pctō suo prius emēdare. Unō si p̄latus delinquēs corrigit subdi-

nā delinquentē peccat. idigne vtens officio suo. Verūta-
 men per simplicē monitionē vel rogationē pōt p̄latus &
 quicūq; alius subditus etiā i pctō notorio existens delin-
 quentē monē vt desistat a pctō & suo exemplo nō incitef
 ad malū. & talis sic corrigēdo & monēdo & rogando non
 peccat **P** Nūquid secreta admonitio p̄cedit publicā de **R**
 nūciationē sicut dicit dñs i euāgelio Si peccauerit in te
 frater tuus corripe illū inter te & ipsum solū **S** Si pec-
 catū fratris ē manifestū & publicū publice debet puniri
 prop̄ correctionē alioꝝ vt inde exemplū assumant. Si
 v̄o pctm̄ sit occultū: aut illud pctm̄ est in nocumentū p-
 ximoz corporaliter. q̄a vult incēdere domū vel ciuitatē
 vel aliū occidere. vel spūaliter quia hereticus ē & homi-
 nes p̄iuatim a fide auertit. tūc oportet statim q̄ proce-
 dat ad denūciationē. nisi firmiter speret q̄ per simplicē
 admonitionē posset q̄s illa mala ip̄edire. Si vero pctm̄
 occultū sit solū in nocumentū peccātis vel eius qui euz
 corrigit debz per simplicē admonitionē corrip̄i. Postea
 scōm p̄ceptū dñi si noluerit emendari debet corā duo-
 bus vel tribus argui seruando tamen famā q̄tum po-
 test. & si nō potest eius fama seruari quia pctm̄ suū mul-
 tiplicat. dñs voluit q̄ cū dispendio fame publice argua-
 f̄ **Et sic patet q̄ secreta admonitio debet p̄cedē publicā**
 denūciationē. **P** Ergo peccāt religiosi qui fratres pu-
 blice corā aliis de suis culpis in capitulis arguūt & pro-
 clamant. **S** Non. tamē si tales p̄clamaciones que fiūt
 in capitulis religiosoz solū fiūt de leuibz que fame fra-
 tris nō derogant. Si vero esset tale de quo fama fratris
 lederef esset cōtra p̄ceptū dñi qui per hūc modū pecca-
 tum fratris publicare prohibuit. **Et si p̄latus preciperet**
 ḡnaliter oībus vel alicui spūaliter q̄ publicaret illō pec-
 catū quo fama fratris ledi posset cum sit occultū non est
 ei obediendū. quia contra p̄ceptū dei nullus tenef obe-
 dire homini. & qui obediret peccaret. etiā si p̄elatus hoc
 preciperet. Aliter tamen esset si peccatū per aliquas su-
 spiciones vel iudicia: aliqualiter publicaretur. quia i ta-

S

li casu posset prelatus precipere eo modo quo iudex exten-
gendo iuramentum de veritate dicenda preciperet. Nec
de elemosina tam corporali q̄ spiritali ad presens tibi
petre que dicta sunt sufficiant.

De ieiunio vtrum cadat sub precepto. **Cap. xvii**

Questus. De tertia parte satisfactionis. scilicet de
ieiunio michi dicas. si ieiunium sub precepto ca-
dat. **S** Quia per ieiuniū carnis concupiscentia
vel viciū reprimitur. mens eleuatur. et virtutes cōser-
uantur siue conferuntur. ideo ieiuniū cōmuniter est de p̄-
cepto iuris diuini ⁊ naturalis. Sed determinatio tem-
poris ieiuniorū. ⁊ modus ieiunandi ad ius positiuū per-
tinent ⁊ ad prelatos ecclesie eorum ordinatio. ⁊ istomō
ieiuniū cadit sub precepto ecclesie. Unde qui ex contē-
ptu vel sine causa rationabili transgreditur ieiunia: pec-
cat mortaliter: tamq̄ contēnens ecclesie mandatum vel
preceptum. **P** Qui sunt qui a ieiunio absoluuntur. vel
ad ieiuniū non obligantur. **S** Pueri: debiles: infirmi:
⁊ compulsi necessitate. **P** Usq̄ ad quot annos non te-
nentur pueri ad ieiunia conseruanda. **S** Ut cōmuni-
ter dicit vsq̄ ad vicesimū annū vel ad vicesimū primū
q̄a pueri p̄pter actū nutritiue ⁊ augmētatiue v̄tutis indi-
gēt paucō cibo ⁊ frequētī. q̄ diu sunt ī tēpore augmentī.
Tēpus aut̄ illud sc̄dm ph̄m ē tēpus. xxi. āni. Und̄ in sū-
ma raymondina defer in glo. d̄z q̄ pueri a. xx. ānis ⁊ su-
pra ieiunare tenent̄. Nec atē hanc etatē credo aliquē esse
cōpellēdū ad hmōi ieiunia. nec statim post. Quia quidā
sūt ī. xxi. āno. vel. xxi. debiliores q̄ alii ī. xviii. vnd̄ ad ar-
bitriū boni viri recurrendū est. Et sequit̄ ex dictis illius
glose q̄ pueri vsq̄ ad illud tēpus ad ieiunia nō tenentur
ista tamen nō sunt publice p̄dicanda. cū ad concupiscē-
tiā iuuenes ⁊ ad gulā faciliter moueant̄. Ideo cōueniēs
est vt citius ante tēpus dictū moneant̄ ad exercenda iei-
unia sc̄dm q̄ eoz v̄tus roboratur. Eodē etiā modo iudicandū
est de infirmis q̄ sc̄dm arbitriū boni viri est lī-
mitandū eoz ieiuniū **P** Quid de pegrinis ⁊ laboran-

nibz est agendū. **S** De pegrinis scias q̄ si pegrinatio cō
 mode differri pōt. debet p̄termitti ⁊ ieiuniū p̄fici. Si v̄o
 necessitas imineat: sic q̄ p̄termitti nō possit nec differri
 pegrinatio. q̄a cōpellūtur homīes ire in exercitū ex p̄ce-
 pto ecclesie. sicut trāsmarinare tēpoze passagu. vel aliud
 iter necessariū arripere qd̄ oportet facē. a ieiunio excusa-
 tur si ieiunare nō possint. Sed si p̄pria volūtate pegrin-
 nationē arripuerint ī quadagesima cū ad illā nō tenea-
 tur. vel alio tēpoze p̄cedenti possent illā pegrinationē fa-
 cere nō excusanē a ieiunio. Et si id transgrediantē peccāt
 ⁊ tenent alio tēpoze ieiunia fracta recōpensare scōm cō-
 siliū ecclie v̄nō sup hoc a suis p̄sbiteris āte quadagesi-
 mā sunt monendi. De cursoribz magnatū quoz vsus est
 necessarius si eos currē oporteat ⁊ ieiunare nō possunt
 excusanē. De laborantibz ⁊ operantibz terrarū vinearū
 filoniarū metalloz. ⁊ ceteris talibz vbi opus est cū ma-
 gno labore isudare. si adeo sunt pauperes q̄ per seipsos
 oporteat colere vineas p̄prias. aut aliū de victū sufficiē-
 ter nō haberēt pro se ⁊ familia sua cuius curā habēt nisi
 laborādo ⁊ laborare nō possint nisi ieiunia frangāt. pos-
 sunt ieiunia frāgere ⁊ laborare. Similiter si serui sint ru-
 stici qui debent facere opa dñoz suoz. nō peccāt morta-
 liter ieiunia frangēdo. hoc tamē per dispensationē eccle-
 sie seu p̄pziū sacerdotis vtile est fieri. Si vero opariū dis-
 uites sint q̄ possint per alios opera sua p̄ficere nō excu-
 sanē. sed si velint laborare vel opari p̄sonaliter ita labo-
 rē patiantē āte prandiū laborādo q̄ nō oporteat eos iei-
 uniū soluere. v̄nō p̄stat q̄ intētio maioris lucri ⁊ nō ne-
 cessitas nō excusat operariū a ieiunio. nec sunt imunes
 a pctō qui opario cōducere nolūt nisi tali pacto q̄ ieiun-
 iū soluāt vt plus operent. nisi forte sit necessitas q̄ festi-
 nationē opis pro quo laborat̄ exposcat. **¶** Quid de ser-
 uientibz nobiliū. **S** De seruentibz nobiliū qui habent
 seruire ad mensas eoz si ex causa necessaria aliq̄ tulum
 p̄ueniāt horā comedēdi ex toto comedēdo vel p̄libādo
 modicū. ne p̄pter debilitatē ī seruiēdo deficiāt. ⁊ hoc fa-

ciant positis iam mensis vel parū ante. ita q̄ p̄pter con-
tinuationē tēporis totum debeat reputari vna mensa
nō credo q̄ peccent. sicut nō peccant seruiētes medio-
cruū personarū qui surgūt de mensa dñorū suorū vt va-
dant ad vinū vel vt portent encenia. ⁊ iterū reuertentes
comedūt. Item credo de regularibz qui legunt legēdas
in refectorio ad mensam idem esse sicut dictū est de ser-
uiētibz diuitū et nobilium. dum tamē hoc ex licentia
faciant. De iunioribz ⁊ nouissimis sup̄ soluendo ieiunio
vel nō soluendo credo q̄ tenent magis discretioni pre-
latorū aut dispensationi q̄ p̄prio iudicio acquiescere.

- A** **P** Quid de pregnantibz ⁊ nutricibz dicendū est. **S**
Si timeat̄ pbabiliter de periculo earū si ieiunauerit si-
ue de piculo fetus in vtero in pregnantibz vel de victu
pueri ad vbera in nutricibz. non solum possunt soluere
ieiunia: sed etiam tenentur. Quantū autē ad dispensatio-
B nem ieiunii si constet oībus vicinis de causa p̄pter quā
soluendū est ieiuniū. nō necessariū est q̄ petatur dispen-
satio. Si autē dubiū est illis quibz soluendū est ieiuniū:
⁊ aliis circūvicinis petatur dispēsatio ab episcopo. aut
eius penitentiario si episcopus defuerit. Si vero nō pos-
sit haberi vterq̄ sufficit licentia p̄p̄rii sacerdotis. Si-
militer si causa manifesta sit in infirmo. ⁊ nō sit manife-
sta aliis. debet petere licentiā frangendi ieiuniū p̄pter
scandalū aliorū. Nullus autē auctoritate p̄p̄ria debet iei-
unia ab ecclesia instituta frangere. Omnia enim ea que
dicta sunt de ieiunio require in summa predicta. scilicet
L Raymondi. in glo. ca. de seruis. **P** Nūquid paupertas
semper excusat a ieiunio. **S** Illi paupes qui nō possūt
habere simul quod ad vnā comestionē sufficere debz ex-
cusantur a ieiunio. sicut sunt illi qui frustratim querunt
panē. Illi enī qui possunt habere illud quod sufficit ad
vnā comestionē nō excusant̄. **P** Que sunt tēpora ieiun-
D niorū **S** Primū tēpus est in principio veris āte festum
pasche. scilicet tempus quadragesime tam p̄pter refre-
nationem cōcupiscētie que multū viget in illo tempore

quod propter preparationem ad gratiam suscipiendam que confer-
 tur in baptismo qui solemnizatur in vigilia pasche: quod etiam
 propter sumptionem dignam ad sacramentum eucharistie
 quam quilibet christianus fidelis debet assumere. Item pro-
 pter ieiunium quadragesime in quo omnium dierum quasi deci-
 ma solvitur in singulis quadris anni tres dies ieiunium
 sunt instituti. qui quasi in primitias computatur. et ad ex-
 piandum peccata singularium quartarum. Et dicuntur ieiunia
 quatuor temporum. Similiter in solennitatibus precipuis
 vigiliis ieiunamus ut propiores ad devotionem simus.
 ad solennitates sanctorum celebrandas et observandas. Et
 scias quod licet omni tempore ieiunium sit laudabile. diebus ta-
 men dominicis non ieiunamus cum sit dies leticie: et non affli-
 ctionis. Similiter ad detestationem erroris manicheorum quod
 eo die ieiunabant. **P** Que cibaria sunt sumenda et quod
 tum in die. **S** Illa cibaria sunt sumenda in ieiuniis que
 concupiscentiam non mouent vel minus mouent. Unde car-
 nes animalium et lacticinia cum multum conformantur com-
 plexioni hominum ut statim conuertantur in materiam semi-
 nis prohibita sunt et maxime in quadragesima. Quia vero
 pisces non ita conformantur complexioni hominum nec ita ci-
 to in materiam hominis conuertantur: sicut et carnes. ideo
 non sunt prohibiti. In aliis autem ieiuniis secundum obseruan-
 tiam locorum fit abstinentia a lacticiniis et ouis. Vinum autem
 licet inflammet concupiscentiam tamen non prohibetur ieu-
 nantibus quia eius inflammatio non tantum durat. quantum
 inflammatio concupiscentie que procedit ex esu carniuum: sed ci-
 to transit. Similiter non prohibetur propter impedimentum
 digestiois que nimis debilitaret. De institutione autem ie-
 iunium scias quod institutum est ut ieiunantes semel in die tan-
 tum comedant. licet possint pluries bibere propter digesti-
 onem. Similiter sumptio electuorum et aliarum medicina-
 rum. ieiunium istud ab ecclesia institutum non soluit. Nisi su-
 mat forte aliquis in magna quantitate in fraudem per mo-
 dum cibi quia sic ieiunium frangeret. Hora comedendi est
 hora nona vel circa quia tali hora christus emisit spiritum

E**f**

De Restitutione

quia ieiunantes debent se conformare passioni christi. Nec requiritur determinate hora nona secundum subtilem estimationem: sed secundum grossam ut sic circa horam nonam propter necessitatem potest aliquotuluz perveniri. Nec tibi petre de ieiunio sufficiant ad presens.

De restitutione utrum sit de necessitate salutis. Ca. xviii.

S **Q**uestus. De restitutione michi dicas que ad satisfactionem pertinere videtur. Et primo utrum restitutio sit de necessitate salutis. **S** Sic. quia servare iusticiam est de necessitate salutis. Restitutio enim est actus iusticie commutative. quia alteri reddere quod suum est: est iusticia. **Q**uidam ideo restitutio est de necessitate salutis. **P** An de furto rapina et homini debet fieri restitutio. **S** Rem alienam furtive retinere non licet. et qui eam capit ad restitutionem tenetur. nisi in casu extreme necessitatis in quo omnia sunt communia nec hoc habet rationem furti. Verumtamen in rebus minimis que tamquam derelicta videntur a domino. aut quarum captio verissimiliter non displicet domino si sciret furtum non committitur: si accipiatur occulte. sicut est acus poma et homini. nec ad restitutionem accipiens tenetur. nisi ille qui accipit habet animum furandi et nocendum inferendi proximo. quia sic furtum committeret et peccaret et ad restitutionem teneretur quousque paruum esset. Scias tamen quod si aliquis accipit rem alterius occulte auctoritate iudicis hoc decernentis furtum non committit. quia sibi debitum factum est et sententia liter adiudicatum. **P** Numquid ille qui rem suam occulte accipit ab alio detentam furtum committit. **S** Non committit furtum nec ad restitutionem tenetur cum non grauet eum qui iniuste retinet: sed peccat contra communem iusticiam dum ipse usurpat sibi sue rei iudicium: ordine iuris pretermisso et tenetur deo satisfacere et confiteri. Veruntamen quidam dicunt quod si persona que rem detinet sit ita fortis quod alius non possit contra eum litigare: in accipiendo sic rem suam non peccat quia in hoc obtinet vim iuris. Simi-

liter si iudex sit absens vel fauorabilis iniurianti . quia in talibus vt dicunt cōceditur cui libet a iure q̄ quoquo mo° rem suam accipiat nō peccat nec ad confessionē tenetur . Et hec opinio est godefridi i quolibeto suo . xii . q . p̄ viii . Opinio tamen thome que prima ē cōmunius tenetur . De his vero qui rem suā apud aliū depositā furtiue accipiūt scias q̄ peccant . quia grauāt depositariū z posset cōpelli ad reddendū . Ideo ad reuelandū tenentur z releuandū grauamen depositariū . **P** Nūquid potest aliquis rem iniuriātis accipere furtiue pro re sua violēter detenta . **S** Rem alterius loco rei sue ablata etiam violēter cū in re illa nūq̄ dñium habuit : nō licet accipere alicui . z qui hoc facit peccat z ad restitutionē tenetur . et hec est opinio magnoz . Alii dicūt vt supra qđ verū est q̄ dicendū est si possit rem suā repetere ordine iuris : verūtamē si nō possit ppter potentiā iniuriātis aut absētiā iudicis vt dictū est . potest vsq̄ ad valorem sue rei de rebus detinētis accipere . Cum res detinētis sint pro re detenta obligate erga oppzessum z hoc ei ius concedit . Verūtamē tutius est vt nichil accipiat alienū . cū iusta estimatio difficiliter habeatur et ad accipiendū sint homines prou . **P** De rapina michi dicas . Utrū sit rapina grauius q̄ furtum . **S** Scias rapinā grauius z detestabilius esse peccatū q̄ furtum inq̄tum magis repugnat voluntati eius cui aufertur . Unde furtū cōmittitur per ignorantiam illius cui aufertur . sed rapina per violentiam . Ideo cum nullus potentiam habeat super alium nisi per potestatem publicam . ideo quicūq̄ violenter alteri aliquid aufert non vtens potestate publica . rapinā cōmittit z ad restitutionē tenetur . Principes tamen qui sunt custodes iusticie propter conseruationem iusticie z rei publice si exigant quod eis secundum iusticiam debetur . Etiam si violentiam adhibeant non cōmittunt rapinam . Similiter ad impugnandū hostes si per violentiam a subditis aliquid accipiant . rapinā nō cōmittunt . Si vero absq̄ ratione z cōtra iusticiā aliquid ab-

stulerint violenter rapinā cōmittunt ⁊ ad restitutōnem tenentur. sicut latrones. Similiter illi qui in bello predantur si bellum iustum fuerit rapinā nō cōmittunt. lz peccant ex nimio appetitu accipiendi. Si vero iniustum est bellum peccant in accipiendo ⁊ rapinā cōmittunt ⁊ ad restitutōnem tenentur.

¶ De usura vtrum liceat aliquid recipere pro pecunia mutuata.

Cap. xix.

m **Q**uestus. De usura michi dicas. Si liceat aliqd accipere pro pecunia mutuata. ⁊ si recipiat an ad restitutōnem teneatur. **¶** Ad dissolutionē questus tue primitus scias. qđ quedā sunt res quarū vsus ē ipsarū cōsumptio. sicut pecunia cōsumitur distribuēdo vinū bibendo. blada comedendo. oleum lignūq; cōburnendo ⁊ cōsimilia. Et in talibus rebus cum nō habeant vsūfructum. nō potest seorsum cōputari res ⁊ vsus rei. Sed cuiq; cōceditur vsus rei conceditur ipsa res. Et cui tales res cōceduntur. per mutuū transfertur in eum cui mutuatur ipsarū dominiū. Unde qui mutuat alteri pecuniam seu bladum. vinū ⁊ oleum ⁊ hmoi. nō potest super illud retinere dominiū. cum vtendo corrūparur. ⁊ ideo vsus talium rerū vendi nō potest. quia si quis vellet vendere bladum vel vinū ⁊ seorsum vsus vini vel bladi. venderet eandē rem bis. vel vderet illud qđ non est. cū vinū sit iam potatum. seu bladū comestū. ⁊ sic contra iusticiam faceret ⁊ peccaret. Similimodo qui etiam mutuat vinū vel triticum ⁊ petit vnā recōpensationē equalem rei. ⁊ aliam recōpensationē pro precio vsus rei contra iusticiam facit: ⁊ tale mutuū aut venditio usura dicitur. que scdm sapientē dicitur incrementū fenoris. ⁊ sic in omibus talibus rebus que vtando consumuntur pro vsu rei nichil suscipiendū est. qđ usura est. Sūt autē alie res quarū vsus nō est ipsarum rerū cōsumptio ⁊ habent vsūfructum: sicut ager: equus: domus: ⁊ similia. et in talibus potest vendi seorsum res ⁊ vsus rei ⁊ etia; mutuari. sicut cum aliquis mutuat equū aut agrum vel

domū. potest pro vsu equi vel domus aut agri accipere
 precium et in hoc non peccat. Unde manifestū est cū vsura
 sit contra iusticiam vt dictum est peccatum est et restitui
 oportet. Nec ppter hoc peccant qui ppter necessitatem
 suā accipiunt pecuniam alterius sub vsura. quia subue-
 niūt sue necessitati. Secus autē qui absqz necessitate lu-
 meret pecuniā sub vsura. quia sic peccaret et vsurarium
 induceret ad peccatum. Similiter ille est particeps vsu-
 rarii pcti qui sibi prebet aut prestat pecuniā vt ex ea vsu-
 ras exerceat. In generali scias qd non licet pro pecunia
 mutuata vel alia quacūqz re q̄ vtendo cōsumitur plus
 exigere q̄ q̄titem pecunie vel rei mutuate seu valorez
 pro tēpore quo mutuatur. Unde manifeste vsuram cō-
 mittunt: et peccant qui bladum vinū et huiusmodi mu-
 tuant vel vendūt ad precium tempous subsequētis. quia
 tūc vsum rei iam cōsumpte vendunt similiter et tēpus
 Similiter qui res carius vendunt q̄ sit iustum precium
 propter expectationē solutionis vsurā cōmittunt: quia
 expectatio solutionis habet rationē mutui: et in hoc tem-
 pus vendunt. Similiter qui emit rem minus q̄ sit iusti
 precii ppter anticipationē solutionis vsuram cōmittit:
 quia illa anticipatio solutionis habet rationē mutui cu-
 ius quidē precium est illud quod dirimit de iusto precio
 Et hoc maxime in rebus que tradi nō possunt. sicut sūt
 illi qui emunt bladum in herbā et hmoi. Similiter q̄ de-
 bet ad certum terminū pecuniā vel aliud si aliquid sibi
 dimittatur vt citius soluat vsuram cōmittit manifeste.
 quia tempus solutionis vendit et ad restitutionē tenetur
 Nec excusatur per hoc qd soluendo ante terminū grauat
 vel quod ab alio inducatur scilz ab eo cui debetur. Si-
 militer illi qui pecuniam accipiunt mutuo sub vsuris et
 volentes recuperare vsuras vendendo pannos aut alia
 mobilia plus q̄ valeant ppter solutionis expectationē
 vsuram cōmittunt. Cum in hoc tempus vēdatur et illa
 expectatio rationē mutui habeat. Nec possunt se excusa-
 re. eo qd volunt se seruare indēnes recuperando in hoc

usuras quas debent. possunt tamen mercatores licite vendendo res suas repetere moderatas expensas quas fecerunt in portatione earum: sicut patet in panis et consimilibus rebus. Nec tamen possunt superfluas expensas repetere. Item scias quod si alicui pro pecunia obligatur domus: ager: aut alia res cuius usus precio estimari debet ille qui mutuauit usum illius rei debet computare in solutione restitutionem pecunie mutuatae. nisi talis res forte fuerit cuius usus inter amicos concedi consuevit sine precio. sicut est liber et homo. Igitur summatim teneas quod nullomodo licet pro pecunia mutuata aliquid accipere quod pecunia mensurari possit. etiam pro alia re non habente usufructum ut dictum est

- n** **P** Ergo ille qui mutuauit et damnum incurrit ex mutuatione pecunie sue non poterit damnum suum repetere ut videtur. **S** Scias quod ille solummodo qui amore et beniuolentia mutuata alteri pecuniam vel aliam rem et non pro precio potest ex pacto deducere cum eo qui accipit mutuum recompensationem damni quod mutuans incurrit in ex homini mutuatione. Sicut cum quis debet reddere pecuniam ad certam diem et illam non soluit siue non reddit. et propter hoc defectum solutionis siue redditiois mutuans damnum incurrit. Potest repetere damnum suum nec hoc est pecuniam vendere sed se indemnere seruare.
- o** **N**unquid fauor vel obsequium potest recipi pro pecunia mutuata. **S** Beniuolentia amor et homini possunt ex mutuo recipi: tamen non possunt pecunia mensurari. Munus tamen ab obsequio vel a lingua non potest repeti sicut nec munus a manu cum non possunt pecunia mensurari quod patet in seruientibus qui suum obsequium vendunt. Et similiter in aduocatis qui laborem suum consilium et penam vendunt verumtamen tale munus ab obsequio vel a lingua ex sola beniuolentia potest recipi. Non quasi ex recompensatione mutuatae pecunie. Similiter autem potest recipi munus a manu vel donum gratuitum non ex pacto tacito vel expresse. sed quod etiam dans donasset antequam pecuniam mutuo recepisset. Ideo donum ex beniuolentia solummodo potest mutuans recipere: quia propter mutuationem non efficitur peioris condi-

tionis. Etiam nota q̄ licet nō possit pro pecunia mutuata plus exigi q̄ pecunia. tamen ille qui comittit pecuniam mercatori vel artificio per modū societatis potest partes lucri q̄ ex ea prouenit ab eo cui comisit expetere. sicut de re sua quia dominiū nō transferē pecunie i eū cui comisit. sed magis remanet in mutuante. Et hoc intelligit̄ quādo periculū damni nō solū spectat ad suscipientē s̄ etiā ad dantē ⁊ mutuante. Et sic bene licitū est q̄ vnus socius det pecuniā. ⁊ alius suppleat laborem. **P** Ut dictum est q̄ accipit̄ pro usura est restituendū. Nūq̄ oīa que lucrata sunt ex pecunia usuraria sunt restituenda.

S Possessiones que ex usuris sunt cōparate nō fuerūt nec sunt eoz quoz fuerūt usure. ⁊ ideo nō sunt eis totaliter restituēde. cuz ex industria sua ⁊ labore suo ille qui recipit usuras illas acquisierit. Etiam forte quia plus valet q̄ usure: sed quia obligate sunt his quoz fuerūt usure. Ideo p̄cipitur vt vendant̄ ⁊ ipsarū precia restituātur sc̄dm q̄t̄tatem usuraz receptarū. Et sic intelligitur illa decretalis extra de usuris. Cū tu sicut asseris. Nota tamen q̄ ille qui recipit domū vel agrū aut rem aliam que habet vsumfructū ab alio sub usuris. Non tenetur solum restituere domū vel agrum aut rem quam accepit: sed tenetur fructus inde perceptos restituere. quia fructus illarū rerum sequūtur eas ⁊ eis debētur. Aliud tamen est de rebus que nō habent vsumfructū. vt vinū bladum ⁊ huiusmodi. quia solū eas tenetur restituē ille qui per usurā eas recepit. Nec illud quod acquisitū est ex illis rebus restituitur cū sic acquisitū non sit fructus earū sed humane industrie. nisi forte per detentionē illi rei. alter cuius res est que est per usuram extorta sit nimis damnificatus. quia tunc ille qui per usuram eā recepit tenetur ad recompensationem nocuenti.

Quomodo damnū illatū in persona: et quomodo damnū illatum in rebus restituendū sit.

P *Etrus.* Nunc de restitutione aliarū rerum michi
 dicas sicut de nocumētis illatis in persona vel i
 rebus. **S** De damno illato in persona sicut est
 abcisio membri vel defloratio virginis. quia non potest
 restitui ad equale cū membrū abcisum ⁊ integritas car-
 nis restitui nō possit: debent scōm recompensationē re-
 stitui: sicut i pecunia vel honore ad arbitrium boni viri
 Et hoc intelligitur de puella quādo per violentiā corrū-
 pitur: quia si ex voluntate eius sine fraude ⁊ violētia cor-
 rūpatur. nō tenetur ad restitutionē qui eam violauerit.
 De fama vero scias q̄ tripliciter potest quis alterius fa-
 mā auferre. Primomō^o dicendo verum ⁊ ordine debito
 seruato sicut p̄bando crimen alterius scōm ordinē iu-
 ris ⁊ sic nō tenetur restituere famam. Secundomō^o verū
 dicendo sed nō ordine iuris ⁊ sic tenetur ad restitutionē
 fame q̄tū potest absq̄ mandato scilz se malū dixisse. vel
 eum iniuste diffamasse dicendo. Et si famā ei restituere
 nō potest debet ei aliter recōpensare. Terciomō^o falsum
 dicendo ⁊ iniuste ⁊ sic tenetur famā restituere ⁊ quibus
 prodiit etiam omibus falsum crimē se mentitū fuisse et
 falsum dixisse refferre. Et scias q̄ illi qui ex officio suo
 habent p̄uidere salutē aliorū peccant nisi infamiā a se re-
 pellant. Cum fama sit necessaria ad edificatiōē prox-
 morū. Repellitur autē infamia dupliciter vel casum in-
 famie substrahendo vel linguas detrahentiū cōpescen-
 do. Circa vero restitutionē faciendam p̄pter damnū il-
 latum rebus. scias q̄ aliquis dānicatur i rebus dupli-
 citer. Uno modo q̄ aufertur ei qd̄ actu habet ⁊ tale dā-
 num restituendū est scōm recompensationē equalē sicut
 cōburendo domū. vel interficiendo equū ⁊ hmōi. resti-
 tutio debet fieri scōm valorē domus vel equi. Alio mō^o
 impedit̄ aliquis ne adipiscatur illud qd̄ erat in via ha-
 bendi ⁊ tale damnū nō oportet restituere ex equali s̄ se-
 cundū iustam estimatiōē damni. Cū possit pluribz cau-
 sis impediri sicut de blado seminato ⁊ lucro impedito.
 Non tenetur dānicās ad totum prouentū restituendū

sed solū ad iustam estimationē damni illati ad arbitriū boni viri de impedimento vero beneficii ne alter adipiscatur. Nota q̄ multipliciter potest impediri. Uno modo impedit quis iuste ne alter beneficiū vel prebendā obtineat intendēs ad honorē et cōmodum ecclie vt detur digno cū alter dignus nō sit: et sic restituere nō tenet. Alio modo impedit iniuste scilz causa odii vel inuidie aut vīdicte sumēde. et sic si nondū beneficiū ille qui impeditur obtineat. sed solū sit in via habendi nō tenet impediens ad restituendū equale: cū ille nō sit illud adeptus et posset pluribus causis impediri: sed tenet ad reconsiliandū et recompensandū scōm arbitriū boni viri. Si vero sit iam adeptus beneficiū vel iam firmatū sit q̄ alicui deē impediens ppter causam indebitā ad restitutionē equālem tenet. ¶ Nūquid restitutio semp est faciēda ei a quo res ablata est: vel cui damnū infertur. **R** Si possit iueniri debet ei restitutio fieri vel eius heredi cū vna persona cōputetur cū eo. Si vero sit multū distans debz ei transmitti. et p̄cipue si sit res magnivaloris. Nec ex ea se teneat restituens grauatū q̄ ei mittat et expensas faciat imittendo. quia hoc est in recōpensatione damni illati quod alter habuit ppter defectum rei sue. Si vero non possit ei cōmode mitti debet in loco tuto poni vt pro eo seruetur. Si autē ille cui est restitutio faciēda sit omīno ignotus: debet restitutio fieri scōm q̄ potest per elemosinas vel alio modo scōm consiliū ecclie. ¶ Nūquid semp restituere tenet qui damnū infert vel rem accipit. **S** Semp tenetur. primo et p̄cipaliter. Alii tamē cōsentiētes ex consequenti. quia vt dicit ap̄lūs. Digni sunt morte non solū qui faciūt. sed etiam qui consentiūt faciētibz. Ideo omēs illi qui sunt causa iniuste acceptiōis vel damni illati ad restitutionē tenentur. Contingit autē hoc nouē modis. qui per hos versus notantur. Jussio: cōsiliū: consensus: palpo: recursus. Participans: mutus: nō obstans: nō manifestās. Jussio qui iubet scilz iniuste accipere vel damnū inferre. Consiliū. qui hoc consulit.

Consensus. qui expresse consentit. sine quo sequi nō poterat. Palpo. adulator ex cuius adulatione sequitur dānum alterius dicendo esse strennuū factum ⁊ huiusmōi Recursus receptando: ⁊ sustinendo damnū ⁊ res ablatas. Participās. scilz socius malefici. Mutus. s. ille cui incumbit ex officio reprehendere malefactorē. Uel per consiliū impedire. ⁊ hoc non facit: ad restitutionē tenet. Non obstans. scilz ille cui ex officio incūbit obuiare malefactoribus sicut princeps qui substrahit auxiliū. ⁊ inde damnū sequitur. tempore restituere tenetur. Cū principum stipendia sunt ad hoc eis data. Non manifestans scilz ille qui tenetur manifestare malefactorē quādo latitat. omēs enī predicti ad restitutionē tenentur. verūta men principalis in facto tenetur principaliter ⁊ eius defectu. secundus ex consequēti. ⁊ cōsequēter alii. Et vno restituente illi qui damnū habuit. Alii eidem amplius nō tenentur. Sed principales in facto tenētur satisfacere ⁊ restituere ei qui pro eis restituit. **P** Nūquid illi qui in bello accipiunt rapinam cōmittunt. ⁊ ad restitutionē tenentur. **S** Si illi qui depredātur hostes iustum bellū habent nō cōmittunt rapinā in accipiendo. nec ad restitutionē tenētur. licet peccare possint in modo accipiendi pre nimia cupiditate ex praua intentione. Si vero non iustum bellum sit: accipiendo cōmittunt rapinam. et ad restitutionē tenentur. Scias tamen ad hoc q̄ bellum sit iustum tria requirūtur ex necessario. Primū est auctoritas principis cuius mandato bellum est gerendū. quia principibus et publicis personis pertinet bella mouere ⁊ nō personis priuatis. Secundū est causa iusta vt scilz illi qui impugnātur sint culpabiles. Tercio requirē intentio recta vt scilz illi qui pugnant intendant malum corrigere ⁊ bonum promouere. Et hec tria ita concurrunt ad bellum ad hoc q̄ sit iustum quod si vnū illorū defuerit bellum iniustum ⁊ illicitū efficitur. Unde si ille qui impugnat in tali bello iusto accipit non tenetur restituere. sed ei suū esse conceditur. **P** Nūquid prescrip-

tio semper valet. **S** Prescriptio mala fide habita non valet. Unde si quis longo tempore mala fide prescripserit secundum ius canonicum restituere tenetur reddendo quod abstulit et cui abstulit. Nam ius canonicum semper intendit animarum commodum. Nullus autem in peccato mortali saluari potest. Ideo qui mala fide prescripserit est in peccato mortali. cum rem alterius retineat iniuste. Peccatum autem non dimittitur: nisi prius restituatur ablatum. **Q** autem prescriptio male fide habita non sit sine peccato habetur de prescriptionibus. Quoniam omne. ubi dicitur quod omne quod non est ex fide peccatum est. Sinodali iudicio diffinimus quod nulla valeat absque bona fide prescriptio tam canonica quam civilis. Cum generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum. que absque peccato mortali non potest observari. Unde oportet qui prescribit quod in nulla parte temporis conscientiam habeat rei aliene. Si vero prescribat bona fide possidendo non tenetur ad restitutionem. Etiam si sciverit aliena fuisse post prescriptionem. Hec igitur de restitutione facienda circa damnum petre quo ad presens tibi sufficiant.

Utrum liceat res vendere plus quam valeant. **Cap. xxi.**

Q Etrus. Quia circa emptioes et venditioes fraus consistit in quibus etiam quandoque cadit restitutio. ideo de ipsis michi aliquantulum dicas. Et primo si liceat rem plus vendere quam valeat. **S** Cum venditio et emptio sint inuente pro communi utilitate hominum scilicet quia re alterius alius indiget non debet magis esse in grauamen unius quam alterius. ideo debet secundum equalitatem rei contractus institui. que equalitas rei et quantitas mensurat secundum precium pecunie pro qua res datur. Et ideo siue precium excedat quantitatem valoris rei vel res excedat precium tollit equalitas iusticie. Et sic vendere carius aut vilius emere rem quam valeat est illicitum et secundum se est

peccatū. Veruntamen si in emptione et venditione alter multū leditur utputa q̄ vnus multū indigeat re alteri⁹ et alter leditur si ea careat. in tali casu iustum est vt non solū respiciatur ad rem que venditur: sed ad damnū qđ venditor incurrit. Et sic subueniēdo damno vendentis potest res vendi licite plus q̄ valeat scđm se. licet nō vē datur plus q̄ valeat necessitatē habenti. Si tamen venditor nō damnificat carendo re sua: nō debet eam plus vendere q̄ valeat. licet ille qui emit lucretur ex ea quia utilitatē que accrescit alteri nō est suū vendere. licet possit vendere damnū suū cum precīū rerū non sit secundū se determinatū. Inde est q̄ modicū plus vendere vel minus emere nō tollit equalitatē iusticie sed licite pmittit.

¶ Dic michi quomodo venditio est illicita ppter defectum rei **S** Tripliciter redditur venditio illicita ppter defectum rei. Primus defectus est scđm speciē rei. sicut si vendatur aqua pro oleo vel stannū pro argēto. et hūc defectum si venditor cognoscat in re quā vendit fraudē cōmittit et restituere tenetur. etiā si vēdat auricalcū pro auro. Secundus defectus est scđm q̄titatem que per mēsuram cognoscitur. ideo si venditor scienter vtatur deficiente mensura: peccat et ad restitutionē tenet. Nec ppter hoc est incōueniens esse diuersas mēsuras scđm diuersitatē locorū ppter diuersitatē copie et inopie rerū. q̄a vbi maior copia rerū abundat: necesse est maiorē mensuram habere. Et hoc p̄tinet ad rectores cōmunitatis et nō p̄uate persone. ideo eas p̄terire nō licet. Tercius defectus est ex parte q̄litas. scilz si vendat aīal infirmū pro sano. qui scienter hoc facit fraudē pmittit. et in omnibus p̄dictis venditor scienter peccat et ad restitutionē tenetur. Si vero ignorāter hoc fecerit nō peccat vendēdo. sed cū ad eius noticiā peruenit debet recōpensare emptori. Et sicut ex parte venditoris fraus committitur: sic ex parte emptoris. sicut quando venditor credit rem suā minus p̄ciosam. vt si vendat aurū purū quod credat esse auricalcum. emptor si illud cognoscat: iniuste emit et ad resti

tutionē tenetur. dñ minus illud emit q̄ valeat. Et sic est in omibus aliis rebus que minus vendūtur per ignorā tiam vendentis et cognitionē ementis. sicut qui vendit verū aurū pro auro iophusticato vel alchimico et emēs cognoscit. ad restitutionē tenetur. Similiter si venditor vendat aurū per allzymiā factū pro vero auro fraudē cōmittit. cum nō sit aurū preciosum in substātia sicut ve rum aurū. **P** Nūquid venditor debet semp dicere vici um rei quā vendit. **S** Si viciū rei que vendit occultū sit venditor debet illud ementi manifestare. Alioqn ven ditio est dolosa: et peccat venditor. quia dat ementi occa sionem damni et periculi. et tenet venditor ad restitutio nem seu recompensationē damni. sicut si venderet equū claudicantē pro veloci: vel domū ruinosam pro firma: et cibum corruptū pro sano et hmōi. Si vero viciū mani festū fuerit. sicut cum equus est monoculus et hmōi. quia licet nō competat venditori: potest tamē esse cōueniens aliis si ipse ppter illud viciū subtrahat de p̄cio q̄tuz oportet nō tenetur ad manifestandū viciū rei. q̄a forte si manifestaret illud. emptor ppter illud viciū plus vel let subtrahere de p̄cio q̄ esset subtrahendū. Unde po test venditor licite in demnitate sue cōsulere. nō manife stando viciū rei sed reticendo. Nota tamē q̄ in re vicio sa vendenda cuius viciū venditor sit debet emptori ma nifestare et dicere tenetur. nō tamen oportet q̄ per preco nem venditor illud viciū manifestet et pnūciet. quia sic exterreret omēs emptores ab emendo. qui alias rei con ditiones nō cognoscerent in quibus res bona est et vti lis. Sed sufficit singulariter ei dicere qui vult emere. q̄ potest simul omēs cōditiones rei cōparare. scilz bonas et malas. quia nichil phibet rem in aliquo esse viciosam et in multis aliis cōditionibus vtilem. Et nota q̄ res po test vendi secundū p̄cium quod reperit in locis. Unde ille qui bladum defert ad locum vbi caristia est. et scit plures blada afferentes per quos melius forum habe bitur. potest vendere bladum suum secundū p̄ciū qd

ibi inuenit . nec tenetur ratione iusticie manifestare aduentum aliorū blada apportantiū . Si tamen illud manifestaret vel de precio subtraheret hoc esset virtutis .

Q Nunquid licet rem plus vendere q̄ sit empta . **S** Rem absolute vendere propter cupiditatem lucri solū . est inhonestum . z illicita est talis negociatio . etiam clericis prohibita . Rem tamen vendere carius q̄ sit empta propter aliquem finem honestum . vt scilz lucrum honestum querāt ad domus sue sustentationē z ad subueniēdum indigentibus . aut ppter publicam vtilitatem . scilz ne res que sunt necessarie patrie desint . Et sic talis negociatio licita est z lucrum expedit vt nō queratur quasi finis : sed vt stipendium laboris . nec pprie talis est negociatio . Unde ille qui rem emit solūmodo vt carius vendat negociatur . quia solum lucrum querit z turpis questus est . Sed ille qui rem emit non vt vendat sed vt teneat propter necessitatem subleuandam z post modum propter causam necessariam vendat nō negociatur . Nec talis negociatio est venditio . licet carius vendat q̄ emit . Potest tamen carius vendere rem aliquis licite q̄ emit pluribus de causis . Quia scilz rem meliorauit vel quia precium rei est mutatum propter loci aut temporis diuersitatem . vel propter periculū in quo se emendo z vendendo exposuit transferendo res sua de loco ad locū . vel alias transferri faciendo . aut propter alias necessitates occurrentes . Et sic vendendo res plus q̄ sint empte nō est negociatio absolute . sed iusta venditio . Negociatio autē vt dictum est clericis est interdicta propter lucrum terrenorū . cuius esse debēt contēptores . et ne animū suū a diuino seruitio nimis retrahant ad quod sunt specialiter deputati . Ideo apostolus . ii . ad thimoteū . ii . Nemo militans deo implicet se negotiis secularibus . vt ei placeat cui se probauit . De restitutione vero ac de sacramento penitentie ad presens petre tibi sufficiant predicta .

Utrū extrema unctio sit sacramentū.

Cap. xxi.

Questio de sacramento unctio-
 nis extreme michi dicas. scilicet quibus et a
 quibus et quomodo ministratur. que sit eius ma-
 teria: et que sit forma. **S** Extrema unctio est sacramē-
 tum contra reliquias peccatorum que non sunt suffici-
 enter per penitentiam sublata. aut per negligentiam aut
 per ignorantiam. Est etiam extrema unctio ultimū re-
 medium disponens ad gloriam. et exhibetur per modum
 curationis. Item extreme unctiois sacramentum est
 unum. non unitate indivisibilitatis. sicut punctus. sed
 unitate perfectionis. quia in eo datur gratia ad curatio-
 nem vulnerum spiritualium. Datur autem hoc sacra-
 mentum solis infirmis qui sunt in statu transeundi de
 hac vita. quia ut dictū est hoc sacramētum ad gloriam
 disponit. et hoc in extremo vite corporalis. Et quia so-
 lum per modum curationis infirmis datur et non sa-
 nis. Similiter non datur pueris cum usum rationis
 non habeant. eo quod actualis deuotio requiritur in susci-
 piēte. Similiter non debet dari illis. qui nec deuotio-
 nem nec cognitionem habent. sicut furiosis et dementi-
 bus. nisi prius habuerint lucida interualla. et illud cum
 instantia petierint. quia infirmis qui instanter petunt
 dum cognoscunt et intelligunt. si oppressi fuerint morte
 in extrema necessitate potest dari. Hoc autem sacra-
 mentum solis sacerdotibus pertinet ministrare. ut ait bea-
 tus iacobus. Infirmatur quis in vobis inducat presbi-
 teros ut orent super eum ungentes eum oleo in nomi-
 ne domini. Materia huius sacramenti est oleum oliua-
 rum cum balsamo ab episcopo consecratū. forma autē
 huius sacramēti est hec. Per istam sanctā unctioē et per
 suam piissimam misericordiā indulgeat tibi omnis deus
 quicquid peccasti per visum vel auditū et sic de ceteris
 sensibus aliis. Unde forma huius sacramenti est solū de

precativa ut patet ex dictis beati iacobi apostoli prius dictis. Ideo illa forma indicativa scilicet. Ego ungo hos oculos oleo sanctificato. in nomine patris et filii. etc. non sunt forma huius sacramenti. sed solummodo illa verba prius dicta scilicet. per istam sanctam unctionem. In quibusdam tamen ecclesiis premittuntur. Quia vero ut dictum est hoc sacramentum datur per modum curationis spiritualis. ideo illa membra solum inungenda sunt ubi radix est morbi spiritualis. Sicut sunt quique sensus. scilicet oculi propter visum. aures propter auditum. nares propter odoratum. os propter gustum manus propter tactum. qui in digitis viget maxime. Et ista unctio ab omnibus generaliter observatur. et est de necessitate. veruntamen propter vim appetitivam a quibusdam inunguntur pedes et quandoque pectus. et quidam inungunt pectus et non renes. Et e converso. scilicet renes et non pedes. hoc tamen non est de necessitate sacramenti sicut illa unctio que fit ad quinque sensus. Genitalia vero propter honestatem et reverentiam sacramenti non inunguntur. in illis vero qui habent oculos erutos: vel manus abscisas aut nasum abscisum vel alia membra que debent inungi partes que sunt illis propinquiores debent inungi. Quia licet illa membra non habeant et ex illis peccare non possunt exterius. habent tamen illa membra in radice anime et omnia que debentur eis et peccare ex eis interius possunt circa ea que ad illa membra pertinent quousque exterius explicare non possint. ¶ Nunquid hoc sacramentum pro quacumque infirmitate potest sepius iterari? S. Potest. quia ut dictum est supra vi. cap. ¶. solum sunt tria sacramenta que non possunt iterari. scilicet baptismus: confirmatio: et ordo. Eo quod imprimunt caracterem. Sacramentum autem extreme unctionis caracterem non imprimit. et ideo potest sepius iterari. Similiter ut dictum est hoc ordinatur ad curam spiritalem reliquiarum actualis peccati: in quo homo pluries cadit et infirmatur spiritualiter. Et ideo eius medicina potest pluries iterari. Similiter est notandum quod hoc sacramentum non solum respicit infirmitatem sed infirmitates statum.

Ideoq; pro qualibet infirmitate dari potest. sed non in
 quolibet statu infirmitatis. sed solum in extrema neces-
 sitate scilz in articulo mortis i quo sperat hominē mori
 Ideo pro infirmitatibz diuturnis nō datur. sicut est pa-
 ralysis lepra ⁊ hmōi. Nec etiam pro quibusdā infirmita-
 tibz nō diuturnis. sicut febris cōtinua ⁊ hmōi. nisi peri-
 culū mortis imineat. Nota etiā q; si quis inūctus fuerit
 infirmitate durante i eodē statu: nō iterum debet inūgi:
 quia est eadē infirmitas. Si curatus fuerit a pristina in-
 firmitate ⁊ recidiuat iterum posset inūgi: quia nō ē ea-
 dem infirmitas que prius. Similiter si periculū mortis
 euadat ⁊ durante ad huc infirmitate. ⁊ iterū per eandē
 infirmitatē ad simile periculū reducat potest iterum in-
 ungi. quia iā est quasi alius infirmitatis status **P** Nū-
 quid est infirmis aliquid de fide sua requirendū cū pe-
 tunt extreme vnctionis sacramentū. **S** Debet eis indi-
 cari vt pater noster dicant ad diuinā gratiā implozan-
 dam. similiter ⁊ cymbolū ad sue fidei explanationē si lo-
 qui possint. quia tamen laici vt in pluribus a deo rudes
 sunt q; etiam cymbolū non sciunt. Ideo curati sacerdo-
 tes pluries ac sepiissime debent eos in pronis suis mone-
 re vt cymbolū addiscant ⁊ articulos fidei debent eos ex-
 plicare. vt sciant quid credere debeant. ⁊ maxime i extre-
 mo mortis articulo: vt suū habeant in illo statu pre ocu-
 lis cordis creatorē etiā ⁊ redemptorē. **P** Rogo vt arti-
 culos cōtentos in cymbolo qui sunt ⁊ quot sunt michi **L**
 dicas ⁊ exponas. **S** Articuli fidei contenti in cymbolo
 xiiii. sunt. scilz septem circa diuinitatem. ⁊ septem circa
 humanitatē christi. ⁊ in vtroq; cymbolo scilz patrum ⁊
 apostolorū cōtinentur. Primus articulus est de vnitatem
 deitatis que vna est in tribus personis. Ideo dicitur credo
 in deum. Et in cymbolo patrū credo in vnū deum. Quā-
 tum autē ad tres personas. sunt tres articuli quia q̄tuz
 ad personā patris dicitur. patrē omīpotentē. quantū ad
 personā filii dicitur. et in iesum christū filium eius. ⁊ q̄-
 tum ad personā spūs sancti dicitur. Et in spiritū sanctū. et in

De Sacramento

cymbolo patrū dicitur. Et in sp̄m sanctū dñm vivifican-
te qui ex patre filioq̄ p̄cedit. Et sic ponūtur quatuor ar-
ticipuli q̄tū ad deitatē. Ponuntur deinde tres articuli qui
pertinent ad opera trinitatis. quoz̄ primo ponitur arti-
culus qui pertinet ad opera trinitatis pp̄ria: qui p̄tinet
ad esse nature. ideo dicit̄. Creatorē celi z terre. Ponitur
secūdo sextus articulus qui p̄tinet ad esse gratie z cōpre-
hendit oīa que pertinent ad sanctificationē z ad sacra-
menta ecclesie. ideo dicit̄. Sanctā ecclesiā catholicā san-
ctorū cōmunionē remissionē peccatorū. Et in cymbolo
patrū dicitur. Qui locutus est per p̄phetas z vnā sanc-
tā catholicā z apostolicā ecclesiā. Tercio ponit̄ vnus q̄
pertinet ad esse glorie. z sic ponitur septimus articulus
qui est. Resurrectio mortuoz̄ in vitā eternā. Et in cym-
bolo patrū dicitur. Et exspecto resurrectionē mortuoz̄:
z vitā venturi seculi Amen. Et sic sunt septē articuli cir-
ca deitatē. Si volueris tñ solū quinq̄ articulos nume-
rabis. Ita q̄ de tribus p̄sonis vnus solus erit articulus
z sic grossomodo laicis expones. Credere firmiter debe-
mus. scilz Unū deū verū. z sic ē primus articulus. Et q̄
ille verus deus est trinus ī p̄sonis. z sic est scdūs articu-
lus. Item q̄ idē deus vnus est in essentia z trinus in per-
sonis est creator oīm. z sic est tercius articulus. Itē cre-
dere debemus q̄ fides catholica vera est. z sacramenta
ecclesie que hominē sanctificāt vera sunt. Et etiā ea que
in scripturis sacris continētur. qđ est vna fides. vnū ba-
ptisma. z sic ē quartus articulus. Itē q̄ erit resurrectio
mortuoz̄ z est vita eterna quā expectamus. z sic est quī-
tus articulus. Deinde sunt septē articuli circa humani-
tatē ch̄risti. quoz̄ primus est de incarnatione. scilz q̄ fi-
lius dei carnē verā assumpsit. ideo dicitur. Qui concep-
tus est de sp̄ritu sancto. z in cymbolo patrū. Qui p̄pter
nos homines z p̄pter nostrā salutē descēdit de celis: et
incarnatus est de sp̄ritu sancto. Secundus articulus de
natiuitate eius ex vrero beate virginis. ideo dicitur. Ex
maria virgine. Et in cymbolo patrū dicitur. Et homo

factus est. Et hi duo articuli in vno possunt formari. scilicet q̄ descendit de celis vt carnem assumeret ⁊ ex virgine nasceretur. Tercius est q̄ mortē passus est pro nobis: ⁊ sepultus. ideo dicitur. Passus sub pontio pylato. Et in cymbolo patrum dicitur. Crucifixus etiā pro nobis. ⁊c. Quartus est q̄ descendit ad inferos. scilz anima eius: corpore existente supra terram. ideo dicitur. Descendit ad inferos. Quintus est q̄ tertia die resurrexit. ideo dicitur. Tercia die resurrexit a mortuis. Sextus q̄ ascendit in celum. ideo dicitur. Ascendit ad celos. ⁊c. Septimus est de aduentu eius ⁊ iudicium. ideo dicitur. Inde venturus est iudicare viuos. ⁊c. Et sic sunt. xiiii. vel. xii. diuersis respectibus articuli qui nobis proponuntur firmiter ad credendum. Et ignorantibus exponendi sunt vt superius est dictum. Sic igitur petre de sacramento extreme vnctionis ad presens que dicta tibi sunt sufficiant.

Utrū matrimonium sit sacramentum. Cap. xlii

Retrus. De sacramēto matrimonii: per quod carnalis propagatio conseruatur michi dicas. vt sic concludas de omnibus sacramentis. Et primus de matrimonio quid sit: ⁊ an sit sacramentum. **S**

Matrimonium vt dicit magister sententiarū est viri mulierisq̄ coniunctio maritalis inter legitimas personas indiuiduā vite consuetudinem retinens. Est etiam matrimonium sacramentum. et in eo confertur gratia ad opera matrimonii secundū q̄ in fide christi contrahitur.

P Quomodo potest cōferri gratia in matrimonio in quo actus carnalis consistit in quo viget concupiscētia et peccatum. **S** Ut iam dixi in matrimonio gratia confertur. Et vt hoc attendas. Scias tria bona esse in matrimonio que excusant actum eius vt non sit peccatum. scilicet: fides: proles: et sacramentum. fides

enī conseruatur in matrimōnio: reddēdo debitū vel exi-
gendo. ita q̄ accedat quis ad suā z nō ad alienā. Proles
etiā est bonū matrimōni rōne finis vt inde p̄les educa-
tur ad cultum diuinū. Sacramentū etiā est terciū bonū
q̄tū ad inseparabilitatē. quia signū est coniūctionis xp̄i
z ecclesie. z ista bona actum excusant ne sit viciosus sed

Q magis virtuosus **P** Nūquid carnalis copula est de es-
sentia mat̄monii **S** Quantū ad essentiā matrimōni se-
cundū q̄ mat̄monii est sacramentū: carnalis copula nō
est de essentiā mat̄monii. quia aliter nō fuisset verū ma-
trimonii inter mariā z ioseph quod falsum est. quia ve-
rum fuit matrimōniū. Quantū vero ad esse secundariū
scilz esse completū: q̄ per opera declaratur: carnalis co-
pula est de essentiā matrimōni. Et sic vt dictū est cogno-
scere suā virtuosū est z nō peccatū. sed est meritoziū quā-
do cōiuges sunt in actu merendi. scilz in caritate. z intē-
tio recta fuerit in actu. scilz ad reddendū debitū vel pro-
lis generationē

P Quia sponsalia precedūt matrimō-
niū. ideo primo de sponsalibus m̄ dicas z postea de ma-
trimonio de quibz efficiatur **S** Tam sponsalia q̄ ma-
trimonii efficiūtur per verba cū cōsensu animoz sz dif-
ferēter. Quia sponsalia fiūt per verba de futuro vt dice-
do: accipiā te in meā. Et matrimōniū fit per verba de p̄-
senti. vt dicendo: accipio te i meū. Et hoc itelligas sane
cū cōsensu aioz vtrozūqz coniugū. Quia licet verba p̄-
dicta plata fuerint z cōsensus aiozum defuerit ex parte
vtriusqz p̄sone vel ex parte vnus. sponsalia seu mat̄-
monii nō valent. sicut inferius dicetur cap. sequenti. **B.**

Q **P** Quot modis fiunt sponsalia. **S** Quatuor modis.
Primo nuda promissiōe. vt dicendo: accipiam te. Secūdo
datis arris sponsalitiis. sicut pecunia vel aliquo alio.
Tercio anuli subarratiōe. Quarto iuramēto interueniē-
te vel fide. **P** Nūquid spōsalia sub cōditione fieri pos-
sunt. **S** Quādoqz fieri possunt et quādoqz nō. Quia ali-
quādo est honesta cōditio. quādoqz inhonesta. Si hone-
sta fuerit cōditio vt dicendo. accipiā te si patri tuo pla-

cuerit vel si dederis michi centū solidos . ⁊ hoc pro te.
 Tūc stante cōditione stat promissio: ⁊ nō stante non stat
 promissio. Si vero inhonesta fuerit conditio hoc fit du-
 pliciter. Quia aut est contra bona matrimonii. vt dicen-
 do. acciptam te in meā si venena steruitatis pcures. vel
 si te ad adulterandū exponas. Sic nō stat promissio nec
 tenent sponsalia. aut illa promissio vel conditio inhone-
 sta nō est contra bona matrimonii ⁊ naturam eius. vt si
 dicatur. accipiā te in meā. si furtis meis consenseris: vel
 hominē interfeceris. Sic tenent sponsalia ⁊ illa cōditio
 debet abici ⁊ tolli ⁊ pro nulla haberi. Et quia ex condi-
 tione sponsaliū obligatur quis alteri peccat mortaliter
 qui nō soluit promissum. nisi in casibus exceptis a iure:
 propter quod sponsalia semp sub cōditione fieri debēt.
 scilz secundū cōsensum ⁊ ordinationē ecclesie **P** Quot
 sunt casus qui dirimūt ⁊ dissoluūt sponsalia. **S** Octo
 sunt casus. Primus quādo alter ingredit̄ religionē. Se-
 cūdus est quādo alter eoz cōtrahit cum alia per verba
 de presenti . Et in his duobus casibus sponsalia soluū-
 tur ipō iure. Tercius est quādo alter eoz se transfert ad
 regionē longinquā ⁊ diu expectatus seu requisitus non
 reuertitur. statuto tempore ad matrimoniū cōtrahendū
Quartus est quādo alter contrahentiū incurrit infirmi-
 tatem grauem que ipsum debilitat vt epilepsiā vel pa-
 ralisim et hmōi. aut difformitatē vt abscisionē nasi. vel
 alterius membri necessariū. aut incurrit infirmitatē que
 est contra bonū prolis. sicut lepram que solet inficere p-
 lem. Quintus quando alter contrahentiū fornicat̄. Sex-
 tus est quādo supuenit affinitas scilicet quādo sponsus
 prius cognouit consanguineam sponse. ⁊ econtra. quādo
 sponsa cognita est a consanguineo sponsi. Similiter qñ
 reperitur inter eos cognatio spūalis. Septimus est quā-
 do se adinuicē absoluūt ab obligatione sponsaliū. Octa-
 uus est quādo cōtrahentes sponsalia sunt minoris eta-
 tis q̄ sit tempus determinatū a iure. ⁊ quādo perueniūt
 ad etatem legitimā dissentiūt vel alter eoz . In his tan-

Tum sex casibz secundū iudiciū ecclesie scilz episcopi vel
 officialis seu archidiaconi sponsalia sunt soluenda. **P**
 Quot tēpus requiritur ad sponsalia cōtrahēda. **S** Tē
 pus septēnu tam in viro q̄ in muliere requirit. Nec aīe
 tempus illud tenent illoz sponsalia si per se aut per pa-
 rentes facta fuerint nec aliqua affinitas ex illis creatur
 nisi ad illud tēpus perueniētes ea ratificauerit: quia tūc
 valerent. Unde postq̄ vir vel mulier primū septenniū
 attigerit potest se per verba de futuro obligare. nō tamē
 matrimoniū cōtrahere. Quia mulier in duodecimo ans
 no matrimonio potest copulari. et ad matrimoniū po-
 test se obligare. Quia eo tēpoze est apta generationi. vir
 autē in decimoquarto anno. Tamen quādoq̄ p̄uenitur
 tēpus secundū corporis eoz potentiā z aptitudinē z vs
U sus rationis accelerationē. **P** Nūquid copula carna-
 lis subsecuta post sponsalia de futuro matrimoniū facit.
S Si copula fuerit affectu maritali. ita q̄ quilibet co-
 puletur cū suo: talis copula carnalis sequēs sponsalia.
 facit matrimoniū verum: quia per illam copulam expri-
 mitur cōsensus de presenti: qui verū matrimoniū facit.
 Si vero copulētur carnaliter solū affectu fornicatio. illa
 copula carnalis post spōsalia nō facit matrimoniū.
 Sicut cū aliquis dat fidem mulieri eam ducendī ī vro-
 rem: solum ea intētionē vt eam carnaliter cognoscat. Si
 ex tali copula cōsensus defuerit: nullū est matrimonius.
 In foro tamen exteriori vbi ecclesia iudicat de allegatis
 z apparentibz: matrimoniū esse iudicatur. Et si cū alte-
 ra contraxerit cogetur cum prima redire. quā sic cogno-
 uerat. In foro tamen cōscientie consulendū est talī q̄ cū
 secunda remaneat: quia est vroz propria: z nō prima. et
 q̄ potius prius sustineat omnē excommunicationē: q̄ ad
 primā redeat. z scōdam dimittat. Et sic breuiter scias q̄
 carnalis copula post sponsalia de futuro si cōsensus de-
 fuerit nullū facit matrimoniū. Si vero affuerit consen-
 sus verū facit matrimoniū. Et hoc ad presens de spon-
 salibus sufficiat.

Utrum consensus et verba de presenti ad matrimonium requirantur.
Cap. xliii.

Petrus. Post sponsalia: de matrimonio michi dicas. Et primo quot ad matrimonium requiruntur. **A**
S Duo ad matrimonium requiruntur. scilicet consensus: et verba exprimentia consensum animorum eorum qui matrimonialiter copulantur. **P** Que sunt autem illa verba. **B**
S Jam prius tibi dixi quod illa sunt de presenti. ut dicendo. accipio te in meam. vel accipio te in meum. **P** Sufficit ne consensus unius tantum ad matrimonium perficiendum. **S** Non. quia matrimonium claudicare non potest. ideo non sufficit consensus unius tantum: sed requiritur mutuus consensus utriusque. Unde remoto consensu unius nubentium non est matrimonium: licet alter consentiat quecumque verba de presenti ab utroque proferantur. **P** Et si ille qui non consenserit: aliam ducat in uxorem. Numquid primam potest dimittere. et cum secunda manere. **S** In foro conscientie non potest cum prima manere: cum non sit eius uxor: sed potius cum secunda cum qua consensum habuerit. verum tamen in foro exteriori in quo ecclesia de apparentibus et exterioribus iudicat. cogetur cum prima redire. et secundam relinquere. Nec ecclesia in hoc iudicando decipitur: licet decipiatur in facto. Ille tamen potius in hoc debet omnem excommunicationem sustinere vel ad partes extraneas fugere. et secum secundam ducere. cum qua consensus habuit quam ad primam redire cum qua consensum non habuerit. **P** Quia dixisti quod verba de presenti exprimentia consensum interiorum sunt de essentia matrimonii. Unde ergo quod muti contrahere non valeant: nec illi qui se inuicem non intelligunt. **S** In talibus qui se adinuicem intelligere non possunt propter ydiomatum diuersitatem vel qui loqui non possunt signa pro verbis reputantur sic quod in eis signa exprimentia consensum sufficiunt. **P** Numquid per verba aliorum quam nubentium seu per procuratores potest effici matrimonium. **S** Si puella per verecundiam taceat et parentes loquantur et ipsa

verbis eorum non contradicat nec contradicere videat: videtur
 eis consentire et computatur verba parentum pro ver-
 bis puellae: et sic matrimonium efficitur. Similiter si aliquis
 potestatem sui consensus in procuratores posuerit et con-
 sensus inter procuratores firmetur et nuncios: non contradi-
 centibus illis pro quibus mittuntur ante quam dictorum procura-
 torum aut nuncios consensus firmetur: verum est matrimo-
 nium. Si tamen probabiliter sentiret quod ambo vel alter eo-
 rum non consentiret priusquam procuratores suum preberent con-
 sensum nullum esset matrimonium. ¶ Nūquid furiosi et
 amentes possunt contrahere matrimonium. ¶ Circa tales
 furiosos scias quod aut furia precedit matrimonium aut se-
 quitur. Si sequatur matrimonium nullomodo dirimit ma-
 trimonium iam contractum. Si vero precedat furia matrimo-
 nium: aut furiosus habet lucida intervalla et tunc hoc non
 sit tutum quod contrahat matrimonium eo quod nesciret educare
 prolem. tamen si contrahat verum est matrimonium. Si vero
 non habeat lucida intervalla: sed semper in furia permaneat
 cum usum rationis non habeat per consequens nec consensu-
 sum non est matrimonium. ¶ Nūquid consensus conditio
 natus facit matrimonium. ¶ Sicut dictum est supra despon-
 salibus. quoniam facit et quoniam non. Quia aut conditio illa quoniam per
 verba de praeterito fit: aut de praesenti aut de futuro. si de praesenti
 ut contraho tecum si sis virgo. tunc stante conditione est ma-
 trimonium. Et non stante non tenet. Si vero de praedicto ut di-
 cendo. Contraho tecum si maritus tuus sit mortuus. tunc
 stante conditione tenet matrimonium. aut est conditio de
 praeterito ut contraho tecum si eras virgo: tunc etiam stan-
 te conditione tenet matrimonium. Si vero conditio sit de fu-
 turo. si conditio illa sit contra bona matrimonii non tenet
 matrimonium. ut dicendo. accipiam te si venena sterili-
 tatis tibi procures vel quia nunquam debitum tibi reddam. et
 huiusmodi. Si vero conditio de futuro sit pro alio fine in-
 honesto qui non est contra bonum matrimonium. ut dicendo
 Contraho tecum si furtis meis consentieris. talis consen-
 sus non impedit matrimonium: cum talis conditio pro non

adiecta habeatur. Si vero conditio fuerit de futuro et necessaria, ut si dicatur, contraho tecum si sol oriatur cras tenet matrimonium: quia talia futura sunt presentia in suis causis. Si vero conditio sit impossibilis tunc pro non adiecta habeatur et tenet matrimonium. Si autem fuerit contingens, ut dicendo, contraho tecum si dederis michi centum libras: vel patri tuo placuerit, tunc stante conditione stat promissio, et non stante non stat, ut dictum est supra de sponsalibus.

Utrum alter coniugum teneatur alteri semper reddere debitum.

Cap. xxv.

Retrus. Cui carnalis copula licet non sit de essentia matrimonii absolute sed solus consensus per verba de presenti expressus, verumtamen sequitur ad ipsum implicite sicut ad causam effectus et usus rei ad rem. Ideo cum talis carnalis copula que dicitur actus conjugalis consistat in petitione et redditione debiti de ipso michi dicas, Utrum alter coniugum teneatur alteri reddere debitum et si teneatur utrum semper teneatur reddere. **S** De ratione precepti alter coniugum tenetur alteri reddere debitum, ut dicit apostolus prima ad corinth. vii. Uir uxori reddat debitum, similiter et uxor viro, mulier potestatem sui corporis non habet: sed vir: et vir potestatem sui corporis non habet sed mulier. Et ideo in obligatione reddendi debitum, vir et mulier sunt equales, et tenentur alter alteri reddere debitum. Quia tamen queris utrum semper teneatur alter alteri reddere debitum. Circa hoc scias quod licet reddere debitum sit de ratione precepti tamen incolumitas persone prius debet saluari et conservari. Quia si vir videat sibi imminere periculum ex eius redditione: reddere non tenetur. Unde si vir reddatur impotens ad reddendum debitum ex causa que ex matrimonio consequitur sicut ex frequentiori concubitu mulier non habet ulterius ius petendi debitum et in petendo ulterius mulier se magis meretricem quam coniugem exhiberet. Si autem reddatur impotens ex alia causa et illa causa licita est et rationalis sicut p-

De Sacramento

pter infirmitatē casualē vel ppter nimīū laborē i victū
eius ⁊ sue plis acquirēdo. sic nō tenet reddere debitū
nec pōt mulier exigere. Si vero impotēs fiat ex causa il
licita sicut ex hastiludīo. ⁊ hmōi peccat vīr. Et pctm̄ mu
lieris si ppter hoc in peccatū labat aliquomō ipsi vīro
imputat. Unde debet vīr q̄tum pōt operā ponē vt vroz
cōtineat: ⁊ cauere ne ppter causā illicitā ad reddendū de
bitū impotās efficiat. **P** Nūquid vīr tenet reddere de
bitū etiā vroz nō petenti cū ppter verecūdiā petere nō
ausa sit **S** Immo debet vīr etiā vroz nō petenti debi
tum reddere eo q̄ ppter redditionē huius p̄statur reme
diū cōtra concupiscentiā vrozis. Verūtāmē petitio vroz
ris licet nō apta fuerit verbo ppter verecūdiā. Tamē
signis ⁊ nutibus plerūq̄ indicat. Et hec petitio dicitur
interpretatiua. Unde quādo vīr percipit signis ⁊ nutibus
q̄ vult vroz ⁊ querit sibi reddi debitū: debet reddē nec
debet expectare q̄ verbis vel precibz petat: vt eius incō
tinentie obuiet. **P** Nūquid vīro leproso petenti debitū
reddere tenet vroz **S** Sic tenetur vroz debitū reddere
sed nō cum eo habitare. q̄a nō tam cito ex cōcubitu car
nali vroz inficitur reddēdo debitū vīro leproso sicut pos
set infici ex frequēti cohabitatione cū eo. Et licet ex tali
cōcubitu quādoq̄ proles infirma generet. Melius ē ta
men proli sic esse: q̄ penitus non esse. Et sic vīro leproso
tenetur mulier eius reddere debitū si petat. **P** Nūquid
licet a muliere mēstruosa petere debitū aut ipsi reddere.
S Circa mēstruū mulieris distingue. quia aut illud
mēstruū cōtingit ei naturaliter: aut nō naturaliter. Si
cōtingat ei naturaliter quādo alias sana est ⁊ tēporibus
determinatis in tali fluxu mēstrui prohibitū est ne vīr
accedat ad mulierē mēstruatā. Cū in tali fluxu mulier
posset de facili concipere prolem. que de facili corūpere
tur. ideo tali tēpore prohibitū est ab ea debitum petere.
aut ei reddere. Sed notandū est circa hūc fluxū mēstrui
naturalē q̄ si vīr hoc sciuerit ⁊ petierit ab vrozē debitū
vroz debet auertere siue rogare p̄cibus ⁊ monitis vt de

sistat a petitione. Non tñ debet ita auertere efficaciter q̄
 possit viro esse occasio incidēdi in alias corruptioēs cul
 pabiles. Et precipue si vir sit pronus ad illas ⁊ conti
 nēs sue. it. quia tñc posset illa reddere debitum. Si vero
 vir ignoret fluxū menstrui naturalis sue vxoris ⁊ debi
 tum petat. Mulier debet aliquā occasionē sine mēdacio
 pretēdere: vel infirmitatē allegare ne debitū reddat. Ni
 si periculū vt prius de incontīnētia viri: vxor pbabili
 ter p̄sumat. Si vero fluxus menstrui nō naturalis fue
 rit scilz si imoderate ⁊ quasi cōtinue: siue p̄pter infirmi
 tatē mulier patiatur fluxum potest vir debitū petere q̄a
 aliter oporteret hominē p̄petuo continere. Etia quia in
 tali statu ⁊ hmōi cōtinuo fluxu nō potest cōcipe mulier.
 Infirmitatē tamen hmōi viro suo nullomō vxor debet
 indicare ne de ipsa vir abhominatōnē cōcipiat. Nisi de
 prudētia viri vxor pbabiliter p̄sumat. Sic igitur patz
 q̄ in fluxu naturali vir nō debet petere nec reddere de
 bitum vxori hunc patienti. Sed potest reddere ⁊ petere
 in fluxu innaturali **P** Nūquid licet viro debitū petere **n**
 a muliere pregnante **S** Si debitū posset reddi sine peri
 culo abortus: potest vir ab vxore sua pregnante debitū
 petere ⁊ ei reddere. quia vsus matrimonii licitus nō so
 lum est in officium: sed etiam in remediū contra incon
 tinentie casum. Si vero non possit reddi debitum sine
 periculo abortus. vel timeatur probabiliter de pericu
 lo fetus: non debet debitum erigi nec reddi. quia prin
 cipalis est institutio matrimonii in officiū scilz p̄pter p
 lis educationē ⁊ conseruationē q̄ in remediū. Et sic in
 telligitur illud Iheronimi. Postq̄ v̄ter intumuerit: nō
 perdant filios **P** Nūquid licet tēporibz sacris reddere
 ⁊ erigere debitū **S** Si vir vel vxor qui petit vel reddit
 debitum ductus aliqua infirmitate: nō in contemptum
 ecclesie. vel temporis irreuerentiam vt d'c't augustinus
 mortaliter non peccat. Cuius ratio est: quia ecclesia nō
 potest iuri naturali et diuino preiudiciū facere. nec
 intendit filiis suis laqueum damnationis ponere.

De Sacramento

Et cū hmōi redditiō sit de iure naturali etiā de diuino iure. quia vir potestati sui corporis nō habet s; mulier. nec mulier habet potestati sui corporis: sed vir. vt dicit aplūs. Ideo quocūq; tēpore quacūq; hora tenētur cōiuges inuicem reddere debitū. nec ecclesia phibet petitiōnē: sed dissuadet: vt mens coniugū a carnalibz abstracta: facilius ad celestia referat̄ ⁊ ad spūalia intēdat. Ideo in diebus ieiuniorū processionū ⁊ hmōi tēporibus institutū fuit cōuenienter vt coniuges illis diebus ab actu carnali desisterent. seu abstinerent. Verūtamen si alter coniugū causa delectationis solum explende: non causa procreationis liberorū vel causa redditiōis debiti: peteret debitū: grauit̄ peccaret tali tēpore actū carnalē exercendo. Notandū etiā q; licet vir ⁊ vxor quocūq; tēpore ⁊ quacūq; hora: debitū reddere teneātur. nō tamē in loco quocūq;. quia statim in publico nō oportet q; debitum reddant. cū in talibus actibus honestas exigatur

P Sicut ex predictis sentio matrimoniū ex consensu per verba de presenti expresse pficitur. cōpletur aut̄ per carnalem copulā subsecutā. Nūquid ergo omnes etatis legitime possunt inuicem matrimoniū cōtrahere cū habeant cōsensum perfectū: ⁊ ad copulā carnalē sint apti ⁊ idonei iudicent̄. **S** Non omis vir cū qualibet muliere potest matrimoniū contrahere. eo q; matrimoniū nō solum ex causis diuinis: sed etiā ex causis humanis constituit̄: que possunt multipliciter ipediri ideo multa sunt que matrimoniū impediūt nō solum contrahendū: sed etiā matrimoniū contractū dirimūt. Et ppter hoc prohibitum ē vt nō fiant matrimonia clādestina ⁊ sine auctoritate ecclesie ⁊ solēnitare: vt persone cōtrahentes legitime comprobētur.. **P** Dic michi quomodo fit matrimoniū clandestinū. ⁊ post que sunt impedimēta matrimoniū impediētia **S** Matrimoniū clandestinū tripliciter habet fieri. Unomodo quando nō adhibent̄ testes qui adhiberi debent ad celebrationē matrimoniū: ne alter contrahentiū matrimoniū deneget iam contra

etum. et ne penitendo de matrimonio sic contracto aliud matrimonium vellet contrahere et sub specie matrimonii fornicetur. Secundo modo matrimonium clandestinum habet fieri quando solemnitas non adhibetur quam solet ecclesia in nuptiis adhibere. sicut benedictio et huiusmodi. Tercio quando non proponuntur banna. Unde constituit ecclesia: quod tres banna ponantur in ecclesia solemniter in diebus festiuis inter missarum solemnitas ad cognitionem impedimenti inter personas contrahentes: si quod fuerit ad prohibendum eas esse legitimas ad matrimonium contrahendum. Notandum etiam quod licet matrimonia clandestina sint ab ecclesia prohibita verumtamen si facta fuerint vera sunt matrimonia: nec sic contrahentes possunt separari cum ibi verus sit consensus per verba de presenti expressus: licet alia que dicta sunt deficiant: que non sunt de essentia sacramenti: sed solus consensus predictus.

Quot modis impeditur matrimonium contrahendum.
Cap. xxvi.

Petrus. Ut iam dictum est potest multipliciter matrimonium impediri. De huiusmodi impedimentis que sunt et quot sunt michi dicas. **S** quedam sunt que impediunt matrimonium contrahendum: sed non dirimunt iam contractum. Et alia sunt que impediunt contrahendum et dirimunt iam contractum. Quedam autem que impediunt contrahendum et non dirimunt contractum et duo sunt scilicet prohibitio ecclesie et tempora feriarum que notantur in his versibus. Ecclesie veritum: nec non tempus feriarum. Impediunt fieri: permittunt iuncta teneri. Hi ergo duo casus solummodo impediunt contrahendum pro tanto quod sunt contra prohibitionem ecclesie. Quorum primum est quando timeetur de aliquo impedimento inter aliquas personas prohibetur ne contrahant: donec constiterit de impedimento. et si contraxerint debent separari: donec habeatur certitudo de illo impedimento. et postea impedimento non inuento: debet eis iniungi penitentia: eo quod contra prohibitionem ecclesie contraxe-

R

De Sacramento

rūt: 7 ad coniugiū postmodū per ecclesie licentiā reuer-
tūtur. Circa vero tempus feriarū est notandū: q̄ quedā
sunt tempora in quibus prohibetur ne nuptie celebretur.
scilz ab aduentu dñi vsq̄ ad octabas epiphanie. Simi-
liter a septuagesima vsq̄ ad octabas pasche. Et a tribz
diebus ascensionis dñi vsq̄ ad octabas penthecostes. i.
trinitatem. Et hec habētur in hoc versu. Aspiciens vete-
rem: circū quasi quis benedicta. Per hanc dictionē aspi-
ciens: intelligitur prima dñica aduentus: in qua cantat̄
in matutinis Aspiciens. Per veterem intelligit̄ octabas
epiphanie. Per circū: intelligitur septuagesima. Per quasi
octabas pasche. Per quis: dies lune ante ascensionē dñi
Per benedicta: dies trinitatis. De his autē quidā dicūt
q̄ aliqui dies ponūtur exclusiue: 7 aliqui inclusiue. scilz
q̄ in quibusdā eoz nō celebrant̄ nuptie: 7 in quibusdā
celebrantur. Quia in prima dominica aduentus nō ce-
lebrantur nuptie ponitur inclusiue. In octabis epipha-
nie quando cadatur ad laudes matutinarū. veterē ho-
minē. dicunt quidā q̄ celebrantur nuptie: 7 ponitur ex-
clusiue. In dñica septuagesime: qua circū dederūt can-
tatur. secundū omēs nō celebrantur nuptie. 7 ponit̄ hec
dies inclusiue. Sed in dñica qua cantatur quasi modo.
scilz in octabis pasche: celebrant̄ nuptie vt dicūt. et po-
nitur exclusiue. Similiter die lune ante ascensionē dñi.
in qua cantatur in euange lio. quis vestrum habebit a-
micū. ponitur inclusiue: 7 non celebrantur in ea nuptie.
Sed dies trinitatis ponitur exclusiue: 7 in eo celebrant̄
nuptie. Et sic secundū illos tres ponūtur exclusiue 7 in
eis nuptie celebrantur. Et alii tres ponūtur inclusiue in
quibus non celebrantur. Verūtamen alii dicunt q̄ de il-
lis tribus sola dies trinitatis ponitur exclusiue: 7 in eo
solūmodo nuptie celebrantur: 7 nō in aliis duobus die-
bus. scilz in octabis pasche 7 in octabis epiphanie. eo q̄
isti duo dies ad solemnitates precedentes pertinere di-
cuntur. sed dies trinitatis ad solemnitatē penthecostes
non pertinet: cum octabis careat. Similiter quia missa

pro nuptiis cōmuniter de trinitate cātatur. Ideo illa die
 sola dicunt nuptias celebrari. et hec videtur dicere illa
 decretalis extra de feriis. Capellanus. Et ideo dicunt q̄
 ille versus supradictus est magistralis. Verūtamen q̄a
 secundū diuersas ecclesias consuetudines sunt diuerse.
 et in quibusdam ecclesiis in octabis epiphanie et pasche
 nuptie celebrantur. in aliis autē ecclesiis non celebran-
 tur. Ideo standum est ad cōsuetudinē loci et ecclesie nec
 hoc est peccatum. Quia quelibet prouincia abundat in
 suo sensu. vt dicitur in decretis in lxxv. di. Utinā. Sic ḡ
 patet q̄ ista duo scilz phibitio ecclie: et tēpus feriarū im-
 pediūt matrimoniū contrahendū. verūtamen nō diri-
 mūt iam contractū. vt supra dictū est. ¶ Nūc que sunt
 illa que impediūt contrahendū et dirimūt iam cōtractū
 michi dicas: et quot sunt. **S** Duodecim sūt impedimen-
 ta que in his vsibus cōtinent. Error: cōditio: votum: co-
 gnatio: crimen. Lultus: disparitas: vis: ordo: ligamē: ho-
 nestas. Si sis affinis: si forte coire nequibis. Hec socian-
 da vetant cōnubia facta retractant. ¶ De oibus his nū
 dicas sigillatim secundū q̄ in his vsibus continent. Et
 primo de illo errore. quis sūt ille error. qui impedit ma-
 trimoniū iaz contractū et dirimit: et quare. **S** Iste error
 qui impedit matrimoniū cōtrahendū et dirimit iam cō-
 tractū est duplex scilz error psone: et error seruilis cōdi-
 tionis. Et ratio est q̄a illud qd̄ impedit causā et dirimit
 impedit et dirimit effectū illius cause. Sed cōsensus mu-
 tuus ē causa matrimonii vt dictū est supra. Mutu⁹ autē
 cōsensus psupponit cognitionē psone. Et quia error ps-
 sone cū qua contrahit tollit et impedit cognitionē illius
 psone. Ideo tollit et impedit cōsensum cū ea. et per conse-
 quēs matrimoniū. Sicut cū aliquis vult et intendit con-
 trahere cum iohanna. et maria sibi offertur nullum ē ibi
 matrimoniū quia nullus fuit cum maria consensus. Et
 sic de iure naturali error psone impedit et dirimit matri-
 moniū. Ad cuius euidentiam uotandū est q̄ matrimo-
 niū duo includit. scilz psonas cōtrahētes. et q̄tū ad hoc

S

T:

error persone impedit matrimonium. ut dictum est. Aliud quod includit matrimonium est mutua potestas ad invicem. quia vir non habet potestatem sui corporis sed mulier nec mulier habet potestatem sui corporis: sed vir. hanc autem potestatem tollit servitus: quia servus non habet potestatem sui corporis: sed dominus. Ideo non potest servus alteri nubere sine licentia domini sui. Et per consequens talis error servilis conditionis impedit contrahendum et dirimit matrimonium contractum. et hoc est intelligendum quando liber ignorat conditionem servilem esse in eo cum quo contraxit. quia si sciret eam esse in eo cum quo contraxit antequam contraheret iam non esset error: nec matrimonium impediret nec dirimeret. De errore persone nota quod error nobilitatis aut dignitatis quod tunc in se est non tollit nec impedit matrimonium ut si aliqua mulier consentiat in hunc virum directe que ignorat nobilem non impedit matrimonium talis error dum tamen talis error non reducat in personam absolute. Quia si talis error nobilitatis reducat in errorem persone absolute: et matrimonium tolleret et illud impediret. sicut cum aliquis credit contrahere cum filia regis directe quecumque sit illa et sibi offerat aliam. impedit et dirimit matrimonium. nisi postea consentiat in ea quam credebat esse filiam regis: cum error ille ad noticiam eius pervenerit. Iterum scias quod ille error qui est talium impedimentorum: que faciunt simpliciter personas illegitimas ad contrahendum matrimonium impedit et dirimit matrimonium siue sit factum cum errore illius impedimenti. siue absque errore. Sicut cum mulier contrahit cum suo consanguineo. siue contrahit cum promotum in ordinibus sacris vel cum professum in religione. siue hoc sciat mulier siue ignoret. si contrahat non est verum matrimonium. Et hec de impedimento erroris tibi ad presens sufficiant.

¶ Utrum conditio servitutis impediatur et dirimat matrimonium.

¶ Cap. xxvii.
¶ **Q**uestus. Quia iam de impedimento conditionis tetigisti. et sequitur in versibus post errorem Ideo de impedimento conditionis que matrimonium impedit et dirimit in duas

S Superius dictum est q̄ in tractatu matrimonii obligatur vnus cōiugū ad reddendum debitū carnalis copule alteri. z ideo sequitur q̄ illud quod facit alterū coniugum impotentē ad reddendū debitū ante matrimonii contractū: dirimit illud. hoc autē facit cōditio seruitutis quia seruus libere reddere debitū nō potest. cum sit ī potestate dñi sui vt dictum est. z ideo seruitus impedit contrahendū z dirimit matrimonii iam contractū. Et hoc semp intelligitur quādo illa seruitutis cōditio ignorat̄ ab alio. qui cum seruo contrahit. quia si ante q̄ cōtraheret cum seruo cognosceret hanc seruitutis cōditionem postea reclamare nō posset ille qui est libere cōditionis. nec talis seruitus matrimonii dirimeret. z hoc dictū est supza de errore. Igitur patet in summa q̄ seruitus impedit z dirimit matrimonii quādo ignoratur a cōiuge libera. z postea quādo ad noticiam peruenit in seruum nō consentit. quia si postea cōsentiret dum ad liberi cognitionē peruenit nō dirimeret matrimonii. **P** Nūquid potest seruus cōtrahere matrimonii absq̄ consensu domini sui. **S** Immo potest quia cum seruitus sit de iure positiuo p̄iudicare nō potest iuri naturali vel diuino. Matrimonii autē est de iure naturali z diuino idō seruitus ei nō p̄iudicat quin seruus possit cōtrahere matrimonii. sicut nō impedit alios actus carnales. vt bibere z comedere. ita nō impedit quin possit liberos procreare. Verūtamen si seruus contrahat dño ignorante vel cōtradiciente. tunc debet potius obedire z eius seruitiū adimplere q̄ vxori debitum reddere. nisi forte de periculo vxoris z incōtinentia timeatur. quia tūc deberet periculo vxoris succurrere z ei debitū reddere priusq̄ dño obedire. Similiter si seruus dño sciente z nō reclamāte vel cōcedente aut cōtradiciente matrimonii cōtrahat teneē seruus magis reddere debitum vxori q̄ dño precipienti obedire. **P** Nūquid potest se vir seruū facere iuxta vxore. **S** Sic. quia licet vir z vxor in actu matrimonii ad paria iudicētur scilz in actu carnalis copule. In oibus

E

D

tamen aliis: vir est dñs z caput mulieris z sui iuris est. z ideo nolente vxore potest vir se dare in seruitutē alterius. nec ppter hoc matrimoniū dissoluitur. quo ad vinculū nec quo ad thozū. quia licet dño precipiēte eadem hora qua mulier petit debitum: debet mulieri prius redere debitum q̄ dño obedire. Et licet vir possit se facere seruū vxore inuita. vxoz tamen inuito viro se ancillā facere nō potest. quia mulier est subiecta viro. z vir est caput mulieris vt dictum est. ¶ Si seruus liberos generet cuius cōditionis erūt. aut patris aut matris. S. Secundū ius nature z leges partus sequitur ventrē q̄tum ad seruitutē z libertatem. Et iō licet seruus generet ex libera matre filius nō erit seruus: sed liber. In quibusdam terris tamen que nō regūtur iure ciuili: sed solum ex consuetudinibz: sequitur puer deteriorē conditionem ita q̄ si pater fuerit seruus: sic z puer erit seruus. z si mater fuerit ancilla z pater liber: puer erit seruus. Et si vterq̄ parentū. scilz tam pater q̄ mater seruilis cōditionis sunt z pertineāt ad diuersos dños: tūc diuident dñi pueros inter se si plures sint. Et si non fuerit nisi vnus tantū: alter dñoz recōpensabit alteri dño de precio. z accipiet prolem natam in seruū suū. Hec autē consuetudo nō est consona rationi nec iuri: quia cōmuniter partus debet sequi conditionē matris vt dictum est. Et hec de impedimēto conditionis ad presens sufficiant

De impedimento voti. primo quid sit votum. ex quibus habeat fieri votum

Cap. xxviii.

Q Etrus. De tercio impedimēto. scilz voti michi dicas. quid sit votum primo z que est differētia votozū: z ex quo fiat votum. z qui possunt vouere. z ad quē dispensatio voti pertinet. z postea quomō votū impedit z dirimit matrimoniū. S. Votum est quedam promissio deo facta de aliquo actu virtutis. Duplex est autē votum. scilz votū tacitū z votū exp̄ssum. votum autem tacitū fit ex sola cogitatione cordis. z diffinitur sic. Votum est conceptio melioris propositi animi delibera

rione firmata. Votum autē expressum fit verbis vel si-
 gnis. et diffinitur sic. Votum est testificatio quedā pro-
 missionis spontaneae: que deo que dei sunt offerri decet.
 Veruntamen votum tam tacitū q̄ expressum scō m ius
 canonicū sic diffinitur. Votū est alicuius boni cū animi
 deliberatione deo facta pmissio. et bene dicitur cum delibe-
 ratione. quia tria requiruntur ad votum. quorum primū ē
 deliberatio voluntatis. quia qui vouet debet deliberare i-
 mente vtrum illud quod vult vouere sit ei expediens et
 possit perseuerare et hmoi. Scōdo requiritur q̄ propositū vo-
 luntatis sit firmū. Et terciō requiritur pmissio in qua ra-
 tio voti perficitur. Supradunē his tribus alia duo ad cō-
 firmationē voti. scilz p̄nūciatio oris et testimoniū alto-
 rum. Et sic duplex dicitur votum. scilz simplex et solemne
 Est autē votum simplex quod fit mente deo. vel nuda p-
 missione sine solēnitate speciali. Votuz vero solemne fit
 quādo homo actualiter se dedicat deo. scilz per sacri or-
 dinis susceptionē. per p̄fessionē debite regule. tacite vel
 expresse. factā debito modo in manu abbatis vel abba-
 tisse vel alterius superioris cui debet fieri professio. vel per
 susceptionem sacri ordinis vel habitus qui tantū datur
 professis. **P** Ex quibus habet fieri votum. Nūquid de **S**
 malo sicut de bono. **S** Simpliciter votum est alicuius
 boni: ideo de eo q̄ malū est simpliciter nō potest fieri vo-
 tum. vt si quis voueat se fornicari vel hominē occidere.
 imo in omnibus talibus malis decretum voluntatis est
 mutandū. et agenda est penitētia de turpi voto. Simili-
 ter nec votum habet fieri de impossibilibus vt si voueat
 quis se nō moriturū. Similiter nec de indecenti. inq̄tū
 nō est materia virtutis vt leuare festucā et hmoi. Simili-
 ter non habet fieri votū pro bono cōmuni qd̄ est oibus
 necessariū et ad quos omēs tenentur. sicut votum vel ba-
 ptismale quia licet sit votum cōmune nō tamē speciale
 de quo hic loquimur. Sed solum votum habet fieri de
 bonis super erogatis. vt est ieiuniū: elemosina: pere-
 grinatio: abstinentia et huiusmodi. **P** Nunquid homo

semp tenetur adimplere quod vouit **S** Sic. nisi occur-
 rat impedimentū ei qđ nō possit adimplere quod vouit
 dū illō vouit. Un̄ scias qđ hō licz cū deliberatiōe uoueat
 z potuit adimplere illud. qđ vouit dū vouit illō Si postea
 fiat ipotens pro aliqua causa ad soluendū votū nō tene-
 tur illud facere. debet tamen facere quod in se est. vt tal-
 tem habeat promptā in se voluntatē faciendī qđ potest
 Unde si vouit religionē aut monasteriū intrare speciale
 z nolūt illi qui sunt de monasterio illum recipere. debet
 operam dare qđtum potest vt ibi recipiatur. Et si nō po-
 test ibi intrare. quia nullomodo volūt eum recipere: nō
 tenetur aliam intrare. quia ad illam solū se obligauit.
 consensu recipientiū supposito. qui semp in talibus sub-
 intelligitur. Si vero intentio sua fuit se obligare ad reli-
 gionis ingressum. Et ex consequenti elegit hoc monaste-
 riū: z nō potest in illo recipi: debet aliū locum requirere
 donec perfecerit quod promisit. Notandū est etiā qđ ille
 qui votum fecit si incidat ex propria culpa in impossibi-
 litatem soluendi votum debet de culpa confiteri: z age-
 re penitentiā sicut cū mulier vouit virginitatē si postea
 corūpatur. nō solum tenetur seruare quod potest. scilz
 perpetuā cōtinentiā sed de peccato quod cōmisit debet
 penitentiā facere scđm arbitriū absoluētis **P** Qui sūt
 illi qui vouere possunt. **S** Scias qđ illi qui sunt in po-
 testate alterius nō possunt vouere nec per votū se obli-
 gare: in his in quibus alteri subiciūtur. Sed in quibus
 nō subiciūtur possunt vouere: z se per votum obligare.
 Unde homo vel mulier ad ānos pubertatis perueniēs
 sue cōditionis est. nec est sub potestate parentū qđtu z ad
 ea que pertinent ad personā suam. ideo potest z religio-
 nem intrare z matrimoniū cōtrahere absqz parentū cō-
 sensu. Sed qđtum ad conseruationē domesticā cum non
 sit in potestate sua: sed magis parentum. nō potest voue-
 re quod sine consensu parentum sit ratum z firmū. Si-
 militer seruus qui est in potestate dñi sui qđtum ad pso-
 nales operationes nō potest religionē vouere vel aliud

votum facere. per quod obsequio dñi sui subtrahatur. Similiter nec religiosus potest vouere absq̄ cōsensu superioris. nec vxor absq̄ consensu viri sui: nec puella absq̄ consensu patris. Et si tales qui vouere non possunt voueant nō peccant vouendo. si adimplere nō possunt. Quia in voto illoꝝ intelligitur debita conditio. scilicet si superioribz suis placeat. Vir etiā sine assensu sue vxoris continentia vouere nō potest: nec vxor sine assensu viri. Cum vir potestatem sui corporis nō habeat sed mulier. nec etiā mulier sui corporis habet potestatem: sed vir. Et si alter eoz illud vouerit: nō est tenendū votum. sed debet agere penitentia de male facto voto. Notandū tamen q̄ licet vir nō possit continentia vouere inuita vxore. potest tamen ipsa inuita crucē vouere ⁊ accipere. Et hoc in fauorē negotii pro quo crux sumitur. sicut posset militare pro dño suo terreno. ⁊ a quo feodū tenet absq̄ assensu vxoris. Nec ppter hoc subtrahitur oīno vxoribus suū cum possit virum sequi. Etiam pbabile est satis q̄ vxor continere debeat ad tēpus subueniēdo necessitati generali ecclesie. Nec propter hoc si vir potest accipere sine assensu vxoris sue crucem. est simile q̄ vxor possit illam vouere sine assensu viri. cum vir sit caput mulieris. Similiter q̄a vxor cū maiori periculo castitatis discurreret per terras q̄ vir. Et cū maiori utilitate ecclesie est vir: q̄ mulier. Et ideo vxor illud votum pro peregrinatione terre sancte vouere nō potest sine assensu viri. licet vir illud vouere possit: sine assensu vxoris. ¶ Ad quos pertinet votoꝝ dispensatio. S Dispensatio votoꝝ precipue ⁊ principaliter ad summū pontificē: qui plenarie vicē christi gerit. Aliis autē prelatis inferioribus cōmittitur dispensatio in votis. que cōmuniter fiunt. ⁊ que indigent frequentī dispensatione. Sicut in pegrinationibus p̄pinquis ieiuniis ⁊ h̄mōi. Vota tamē maiora sicut continentie ⁊ pegrinationis terre sancte sūmo pōtifici reseruātur. ¶ Quia de h̄is que quesiuī a principio devoto dixisti. Nūc ad propositū redeamus. scilz quom̄ votū
bi

lz

L

De Sacramento

impediat & dirimat matrimoniū n̄ dicas. Et si simplex votū illud impediat & dirimat. **S** Uotū simplex impedit matrimoniū contrahendū: sed nō dirimit iam contractū. cum in eo sit sola promissio nuda. vt dictū est. Unde cū vouens nō adimplet quod promisit. inde peccat contrahendo. Sed postq̄ dedit sui corporis potestatem per matrimoniū contractū iam illud matrimoniū tenet et nō dirimitur. Unde scias q̄ qui post votū continentie simplex contrahit matrimoniū per verba de p̄senti. nō potest vxorem suam cognoscere nec consūmare per carnalem copulā matrimoniū absq̄ pctō mortali. Quia adhuc sibi restat facultas cōtinentie ad votum adimplendum per religionis ingressum anteq̄ matrimoniū cōsumetur. Sed postq̄ consūmatū est matrimoniū per carnalem copulā tenetur postea reddere debitum vxori petenti: siue petat expresse per verba: siue interpretatiue per signa. tamen licet teneat reddere debitū: nō potest absq̄ peccato petere debitum. quia nō est in eius potestate petere debitum post votum simplex cōtinentie. Et nō ex vinculo matrimoniū obligatur ad petendū. licet obliget ad reddendū. Et sic patet q̄ votum simplex nō dirimit matrimoniū iam contractū: licet impediat contrahendum. & q̄ alter coniugū post matrimoniū consūmatum tenet reddere debitum: & nō potest petere sine peccato. Quidā tamen dicunt & sentiunt q̄ potest petere ne matrimoniū videatur onerosum. Pruna tñ opinio videtur n̄ esse certior. Scias tñ q̄ mortuo horū altero coniugū ille qui cōtinentiā vouerat voto simplici ante matrimoniū debet p̄petuo cōtinere. nec alteri debet nubere: seu cū alio matrimonialiter copulari. Per votū aut̄ solēne homo dat deo sui corporis potestatem ad cōtinēter viuendū. Et ideo homo siue mulier qui votū solēne fecit vt debet fieri: nō pōt alteri sui corporis potestatem dare. Et ideo oportet eū p̄petuo viuē cōtinēter. De voto aut̄ publico cōi. scilz qd̄ ad multorū noticiā puenit absq̄ aliqua solēnitate. Idem est iudiciū sicut de voto priuato & simplici. q̄a matrimo

nisi contrahendū impedit et non dirimit iam contractū
Et hoc de impedimento voti.

De impedimēto cognationis: et quotuplex est cognatio

Cap. xxix.

Petrus Nunc de impedimēto cognationis in duas
S Cognatio triplex est. quedā est carnalis. que-
 dā legalis. et quedā spūalis. De qua vis habē no-
 ticiā: de oībus tribus successiue. et primo de carnali. **S**
 Cognatio carnalis idē est q̄ cōsanguinitas: q̄ per gra-
 dus distinguit̄ **P** Dic in que cōsanguinitas sit et gra-
 dus eius qui. et postmodū quo impedit et dirimit matrī-
 moniū **S** Cōsanguinitas ē vinculū ab eodē stipe de-
 scendentū carnali ppagatione contractū. Un̄ cōsanguī-
 nitas est qua si sanguinis cōcomitātia per carnis ppā-
 gationē: que causat quandā amicitie vnionē. et fundatur
 sup̄ imaginationē et memoriā ipsius gnationis que amī-
 cicie vnionē conseruat: que etiā p̄cessu tēporis per obli-
 uionē deletur. et inde paulatin cōsanguinitas se dirimit
 Un̄ licet oīms homies ex vno p̄cesserint. scilz ab adam
 nō tñ oīms homies cōsanguinei dicūtur **P** Qui sūt gra-
 dus cōsanguinitatis. **S** Distinguit̄ cōsanguinitas per
 gradus et lineas. Un̄ cōsanguinitas ad modū arboris
 describit̄. Quia sicut ex vno trūco arboris ad multos ra-
 mos arbor diffundit̄: quo partes arboris inuicē colligū-
 tur: ita in hominibz. Quia principū generis stipes vel
 trūcus dicitur ducētes vero ab eo originem quasi ramē
 appellant̄ et habitudo istoz ramoz inter se cōsanguī-
 nitas dicitur. Et sic in hac coione triplex habitudo repe-
 ritur. Una que ē patris ad filiū. Alia filiū ad patrē. Ter-
 tia filioz inter se: qui fratres dicūtur. Et scdm̄ has tres
 habitudines linee cōsanguinitatis computant̄. q̄a scdm̄
 habitudinē que est patris ad filiū: est linea descendentiū
 scdm̄ vero secundā habitudinē que est filioz ad patres
 est linea ascendentū. sed scdm̄ terciā habitudinē que
 est filiozū inter se vel eozū qui ab vno principio descen-
 dunt: est linea tranuersaliū seu collateralū. Et quia mo-
 b̄

m

n

n

De Sacramento

tus propagationis nō quiescit in vno termino: sed vltra
progredit̄. ideo in eadē linea plures persone sunt: quarū
vna distat ab altera. ⁊ hec distantia gradus vocat̄: ⁊ sic
cōsanguinitas per gradus cōputatur scōm p̄p̄nquitatē
⁊ distantia a primo principio sine stipite. Et in eadē
linea cōsanguinitatis plures gradus reperiūt̄. Unde
in linea ascendentiū primū gradum faciūt pater ⁊ ma-
ter. Secundū: auus ⁊ auia. Tercium proauus proauia.
Quartū. abauus abauia. ⁊c. In linea vero descenden-
tiū primū gradum faciūt filius ⁊ filia. Secundū. nepos
⁊ neptis. Et sic descendēdo vsq; ad quartū gradum. In
linea vero collateralī seu transuersali. sicut modo dictū
est. duo fratres faciunt primū gradum vel due sorores.
secundū gradum faciunt filiū dictōꝝ duōꝝ fratrum qui dī-
cūtur fraternales. Tercium gradū faciunt dictōꝝ fratrum
nepotes. et quartū pronepotes. Et sic cōsanguinitas per
gradus cōputatur scōm p̄p̄nquitatē ⁊ distantia a cō-
muni stipite. Et sic in eadem linea diuersi gradus repe-
riūt̄: sed alteri comparati scōm p̄p̄nquitatē ad sti-
pitem. Unde identitas ⁊ distantia nimia ab eo gradum
cōsanguinitatis tollunt. Computat̄ autē gradus cōsan-
guinitatis dupliciter. Vno modo scōz iura ciuilia. Alio
modo scōm canonica. Scōm iura ciuilia duo fratres at-
tinent in secundo gradu. Et filii duōꝝ fratrum in quarto.
nam legalis computatio attendit descensum a cōmuni
radice ab vtraq; parte. Sed scōz iura canonica duo fra-
tres attinent se in primo gradu. Et filii eorū in secundo
gradu. Quia scōm distantia a cōmuni principio scōm
iura canonica computant̄. Unde q̄to gradus aliq; di-
stat ab aliqua superiori radice. t̄to distat ab aliquo de-
scendentiū ab ipso superiori. Et quia duo fratres imedia-
te descendunt a patre suo: nec distat ab eo nisi per vnū
gradum. Ideo duo fratres attinent sibi inuicem in pri-
mo gradu. filii vero eorū distat a patre in secūdo gradu.
Et ideo attinent sibi inuicem ī gradu secūdo. Et sic ascē-
dendo ⁊ descendendo in gnatione ⁊ p̄p̄agatione cōsan-

guinitatis. Et notandū q̄ quīs aliquī sint in eodē gra-
 da cōsanguinitatis alicuius. vnus tamē est magis con-
 sanguineus q̄ alter. sicut pater alicuius et frater eius sūt
 in primo gradu cōsanguinitatis: q̄a ex neutra parte ca-
 dit p̄sona media. ⁊ tamē pater est magis cōsanguineus
 filio suo q̄ ipse filius fratri suo p̄prio. quia duo fratres
 nō attinēt sibi nisi intantū quia descendūt ab eodem pa-
 tre. Et ideo q̄tum aliquis est cōmuni principio propin-
 quior a quo cōsanguinitas descendit: tanto est magis cō-
 sanguineus q̄uis nō sit in p̄pinq̄iori gradu. Et secun-
 dū hoc patruus est magis cōsanguineus alicui q̄ nepos
 eius: q̄uis sint in eodē gradu. ¶ Nūc videamus quare
 cōsanguinitas impedit matrimoniū contrahendū: ⁊ di-
 rimit iam contractū. S Ut naturalis amicitia ⁊ affini-
 tas inter cōsanguineos remaneat. Sed scire debes q̄ cō-
 sanguinitas de iure naturali inter aliquas p̄sonas im-
 pedit matrimoniū scilz inter patrem ⁊ matrē. filiū et fi-
 liam. quia patrē accipere filiā in vxorem. ⁊ filiū matrem
 suam: naturalis ratio nō permittit. quia cum vir ⁊ vxor
 ad paria iudicētur q̄tum ad actū matrimoniū absurdū
 esset nec consonū rationi q̄ filia debeat adequari patri.
 Similiter quia vir est caput mulieris ratio nō permit-
 tit filiū dñari matri. Similiter etiā de iure diuino quedā
 persone excipiūtur. scilz ille que sunt in secūdo gradu. s.
 frater sororis ⁊ soror patris vel matris. filia filiū. ⁊ hu-
 iusmodi. Et hoc p̄pter conseruationē pudicitie que de-
 bet inter eos esse. qui debet in eadē cōuersari domo. Si-
 militer de iure positiuo quedā etiā persone a matrimo-
 nio excipiūtur. scilz cōsanguinei. Et hoc p̄pter confede-
 rationē ⁊ multiplicationē amicitie dum scilicet homo se
 habet ad cōsanguineos vxoris sicut ad suos. Un̄ huic
 multiplicationi ⁊ confederationi amicitie p̄iudiciū
 generaret si quis cōsanguineā vxoris sue duceret i vx-
 orem. Et sic scōm humanas leges et ecclesie statuta plu-
 res gradus cōsanguinitatis a matrimonio sunt exclusi.

¶ Qui sunt illi gradus qui a matrimonio sic excludū-

De Sacramento

tur **S** Scdm tempora diuersa: diuersi gradus consanguinitatis sunt exclusi a matrimonio. In principio enī legis nature solū patres & matres a matrimonio repellantur & nō alie p̄sone. quia frater accipiebat sororē suā in vxorē: sed nullomodo matrē. Et hic accipiebat sororē propter paucitatē hoīm vt genus humanū multiplicaretur. Postea vero multiplicato genere humano: q̄a tūc cōcupiscentia vigeat ad reprimentū eam ī lege moysi plures p̄sone excipiuntur. scilz frater: soror: vxor: patris vel soror. & hmōi. de quibz habetur libro leuitici. xviii. Alios gradus autē lex illa nō prohibuit: sed magis p̄cepit. scilz vt quilibz de cognatiōe sua vxorem accipiat ne cōfusio successionū esset. quia illius populi tribus & possessionis erant distincte. Et cultus diuinus tūc tēporis per successionē generis p̄pagatur. In lege autē noua que est lex gratie & amoris plures gradus cōsanguinitatis sūt distincti. sed diuersimode sūt diuersa tēpora. quia antiq̄tus vsq̄ ad septimū gradū cōsanguinitatis seruabatur. nec infra poterat alīquis cum sua cōsanguinea matrimonialiter copulari. Et hoc fuit rōnabiliter ordinatum quia vltra gradum illū memoria radice nō habebatur. Similiter vsq̄ ad gradū illum p̄hibitio erat. quia septimi formi gratie spūs sancti congruebat: vt naturalis amicitia seruaret. Sed postmodū circa hec tēpora vltima est restrictū ecclesie interdictū vsq̄ ad quartū gradū. Nec vltra quartū gradū tenet p̄batio ecclesie propter h̄ q̄a vltra quartū gradū p̄pter obliuionē & negligentiam cōsanguinitas non seruabat. Et quia vsq̄ ad quartā generationē homines solebant viuere. ideo non potuit sic memoria cōsanguinitatis deleri. Et sic in quinto gradu possunt homines nubere: nec infra quintū possunt cōtrahere matrimoniū. & si contrahāt sunt separādi. Ad cognitionē autē graduū in quibz pōt cōtrahi matrimoniū et in quibz nō: quibz regule assignant. Prima est p̄sone addita p̄sone per carnis propagationē addit gradus sicut filius: pater. & hmōi. & hoc habet locū ī linea ascendenti

& descendenti. Secunda regula est q̄ quot p̄sone sunt de q̄-
 bus querit̄ cōputatis itermediis: vna minus tot sūt gra-
 dus. Unde si quōs sunt p̄sone quatuor sunt gradus. & hoc
 etiā habet locū ī linea ascendenti & descendenti. Tercia
 regula est quoto gradu p̄sone de quibz querit̄ distant a
 cōmuni stipite. toto gradu distant inter se. Unde nepos
 ex vno filio & p̄nepos ex altero: distant inter se in secun-
 do gradu ex vna parte. & ex altera in tercio gradu. Et h̄
 habet locū in linea transuersali: seu collateralī. Quarta
 regula est. quoto gradu p̄sona remotior distat a stipite:
 toto gradu distant inter se. Unde nepos ex vno filio et
 p̄onepos ex alio distant in tercio gradu: quia vnus il-
 loz sit in secūdo. Et hoc similiter habet locum in linea
 trāsuersali seu collateralī. Quinta regula ē. quoto gradu
 distat aliqua p̄sona a stipite: toto gradu distat a quoli-
 bet descendentiū ab eo. et hec regula solū habet locū vs-
 q̄ ad equalitatis lineā. vnde p̄nepos alicuius sicut ī ter-
 cio gradu distat a stipite ipso: ita ab oibus descendenti-
 bus ab eo vsq̄ ad terciū gradum. Sed ab his qui tran-
 scendūt terciū gradū: distat scōm q̄ transcendens est re-
 motior a cōmuni stipite. quia gradus semp cōputari de-
 bet scōm distantīā p̄sone magis remote. cū ratio primī-
 tatis ortū habeat a stipite: q̄a nulla p̄sona ē p̄p̄inquo-
 collateralī q̄ stipiti. vñ p̄sona q̄ distat a stipite in quinto
 gradu: distat etiā ī q̄nto gradu a quolibet collateralī. si-
 ue distat a stipite p̄ vnū gradū siue per duos aut p̄ tres
 & posset cū eo matrimonū cōtrahere. Et sic scias q̄ in li-
 nea ascendentiū ī nullo gradu licet matrimonū p̄trahere.
 q̄a reputant̄ vna caro. vñ si adā viueret nulla sibi nu-
 bere possz. nec ipsa vlli. In linea v̄o trāsuersali seu colla-
 terali vt dictū est nō licet nubere vsq̄ ad quartū gradū
 iclusīue. Sed vltra quartū gradū p̄sona q̄ distat a stipi-
 te. pōt nubere cū quolibet collateralī vt dictū est. Et sic
 p̄z q̄d sit cōsanguinitas. & quot sūt gradus cōsanguita-
 tis. & q̄ matrimonū dirimit & impedit & causā quare. Et
 hec de cōsanguinitate ad presens sufficiant.

De matrimonio et affinitate

Cap. xxx.

Petrus. Quia affinitas ex consanguinitate sequi videtur: ideo de ipsa immediate in dicas. Sicut supra dictum est naturalis amicitia fundatur super naturali coactione: que coactio naturalis dupliciter fit. Unomodo per carnis propagationem: et hec dicitur consanguinitas ut dictum est. Aliomodo per coniunctionem ordinatam ad propagationem: et dicitur affinitas. Unde affinitas fit mediante consanguinitate et carnali coniunctione: et eam imitatur. et in hoc differt affinitas a consanguinitate. Quia consanguinei attinent in eodem genere attinentie: et sunt participes eiusdem radicis et sanguinis. licet sint in diuerso gradu consanguinitatis. ut filius et nepos sunt in eodem genere attinentie et sunt consanguinei: licet sint in gradu differenti secundum maiorem distantiam a radice ut dictum est. sed in affinitate: persone affines non sunt participes eiusdem radicis et nature. sed ab extrinseco veniunt per carnalem copulam. licet sint in eodem gradu. et sic consanguinitas non mutat genus attinentie: licet mutet gradum. Sed affinitas mutat genus attinentie. licet non mutet gradum. Versus. Mutat nupta genus: sed generata gradum. Et sic omnes consanguinei viri sunt affines mulieri quam carnaliter cognouit. Et e converso. omnes consanguinei mulieris sunt affines viro a quo cognita est. nec desinit affinitas esse inter affines: quous persona per quam contrahitur affinitas moriatur. Quia carnalis copula viri vel mulieris per quam contrahitur affinitas: non causat huiusmodi affinitatem secundum quod est actu naturaliter coniungi. sed secundum quod est cognitum esse. sicut non dicitur pater vel filius secundum quod est actu generari. sed secundum quod est genitum esse. et sic mortua vxore cognita remanet adhuc affinitas inter consanguineos vxoris et viri. et e converso. Et sic patet quod affinitas causatur ex carnali concubitu. Unde affinitas sic diffinitur. Affinitas est propinquitas personarum ex carnali copula pueniens: omni carens parentela. Et bene dicitur ex carnali copula pueniens absolute: quia

affinitas ita bene causatur in concubitu fornicario: sicut ex maritali et legitimo. similiter bene dicit: omni carere parentela. quia si quis cognoscit consanguineam suam: non propter hoc dicitur affinis sibi ipsi. quia affinitas requirit diuersitatem: sicut consanguinitas. et sicut similitudo: quia nichil dicitur sibi ipsi simile. Similiter non est inconueniens inter aliquas personas esse consanguinitatem et affinitatem. sicut consanguineus meus ex parte patris duxit consanguineam meam ex parte matris in uxorem. Et quia affinitas causatur ex carnali copula que fit ex coniunctione seminum. ideo concubitus qui est contra naturam. et extra ordinaria pollutio: non causatur affinitatem: cum non habeat coniunctionem seminum ad generationem ordinatam. Similiter cum vir et mulier efficiantur una caro per seminum coniunctionem: ideo quicumque claustrum pudoris inuaserit vel fregerit: nisi sequatur seminum coniunctio: non propter hoc causatur affinitas. Notandum etiam est quod affinitas similiter causatur ratione societatis: et vinculi conjugalis: ideo in ipso contractu matrimonii per verba de presenti ante carnalem copulam affinitas contrahitur. Ex sponsalibus autem puris non contrahitur proprie affinitas: sed quodam affinitati simile quod dicitur publice honestatis iusticia de quo inferius dicetur. Sciendum est etiam quod ex affinitate non generatur affinitas sicut antiquitus erat. Similiter sciendum quod in affinitate sunt gradus sicut in consanguinitate. et tot sunt gradus affinitatis: quot sunt gradus consanguinitatis: et impediunt matrimonium. Ad cuius euidentiam notandum est quod affinitas precedit matrimonium aut sequitur. Si precedat matrimonium: impedit contrahendum et dirimit contractum: post illam affinitatem contractam. verbi gratia. Aliquis vult contrahere cum maria et prius cognouerit carnaliter eius consanguineam in primo gradu aut secundo aut tercio vel in quarto: iam factus est affinis marie: nec potest eam habere in uxorem. et si eam postea accepit separandus est ab ea. Si vero affinitas superueniat matrimonio iam contracto: non dirimit matrimonium contractum. sed tamen persona ex cuius con-

R

De Sacramento

cubitu affinitas contrahit p̄uaf a petitiōe debiti: z nō ab eius redditiōe. Sicut vir si postq̄ cōtraxit matrimoniū cū vxore cognouit cōsanguineā vxoris sue: p̄dit ius petendi debitū carnalis copule ab vxore: sed tenet reddere debitū vxori petēti manifeste vel interpretatiue scilz per aliqua signa. Patet igit̄ quid sit affinitas: z que matrimoniu īpedit z dirimit. **P** Quom̄ p̄cedendū est ad dirimendū matrimoniu inter affines seu cōsanguineos.

S Scire debes q̄ matrimoniu contractū inter affines seu cōsanguineos per diuortiu ab ecclesia dirimit. z idō est q̄a om̄e vinculu societatis q̄d cū pctō est stare nō pōt z ab ecclia est separandū: cū ecclia oibus modis peccata impedire conet. Tale autē est matrimoniu ī gradu p̄hibito contractū. scilz cōsanguinitatis vel affinitatis. ideo ab ecclesia est dirimendū z dissoluendū. Nec potest hmōi matrimoniu per diuturnitatē tēporis p̄scribi nec ratificari. Quia illa que sine pctō fieri nō possunt: nulla p̄scriptione firmatur. quia diuturnitas tēporis pctm̄ non minuit: sed auget vt dicit Innocentius. Ad dirimendū autē hmōi matrimoniu potest procedi p̄uā accusatiōnis: sed talis accusatiō debet fieri per parentes. q̄a si extranei accusarent parentibz tacentibz z p̄p̄inquis: tāq̄ suspiciosi haberent q̄ ex malicia hoc facerēt seu ex malivolentia. z ideo per parētes aut p̄p̄inquis ē talis accusatiō z p̄batio faciēda. Quia etiā p̄p̄inquis melius sciunt cognationē seu affinitatē q̄ extranei. Nec oportet q̄ ille qui talē accusatiōnē facit obliget se ad penā talionis. Quia pena talionis habet locū quādo p̄sona accusatur de crimie. Qz tūc accusatur vel agitur pro purgatione eius qui accusatur. Sed hic solū accusatur factū q̄d est illicitū ad impediendū illud. Et ideo p̄sona accusas tale matrimoniu ad nullā penā se obligat. Si vō ille qui scit impedimentū nō accusauerit illud: cū illud sciuerit vel audierit: si velit vltēr⁹ accusare nō est audiendus nec admittendus ad accusandū. Et hoc totū habetur extra de his qui possunt matrimoniu accusare. Cū tua. Similit̄

in hac causa procedendū est per testes sicut in aliis cau-
sis. tamen vt dicūt iuriste. Multa spālia inueniuntur in
hac causa que in aliis causis nō obseruātur. scilz q̄ idē
potest esse accusator ⁊ testis: ⁊ q̄ nō iuraf de calūnia: cū
sit causa spūalis. ⁊ q̄ consāguinei admittūtur ad testifi-
cādum. et q̄ nō seruatur ordo iudiciarius omīno qz tali
denūciatione facta: potest cōtumax excoicari lite nō con-
testata. Et valet hoc testimoniū de auditu. Et post publi-
cationē testium testes possunt induci. Et hoc totuz fit vt
pctm tollat quod ex tali coniūctione pōt esse. Aduerten-
dū autē est q̄ cum ecclesia nō intendit aliquem priuare
suo iure. si decepta fuerit per falsos testes. ⁊ ad separati-
onē matrimonii pcesserit. altera psona suo iure spolia-
ta debet ei fieri restitutio etiā si alter coniugū votū emi-
serit. ita tñ q̄ ille qui tale votū emisit nō debet petere de-
bitum: sed solū reddere. Item notādū q̄ quādo alter cō-
iugum agit ad reintegrationē mrimonu aut agit peti-
torio aut possessorio. si petitorio vel vir petit vxozē sibi
restitui ī iudicio dicēdo q̄ est eius vxoz: illa negate. Pri-
mo debz exceptio mulieris audiri qua probata perimit
primā questionem. Et eadem est etiam ratio de vxoze si
petit virum: ⁊ vir neget. Exceptio viri primo debet au-
diri. qua etiam probata perimit primam questionem ⁊
absolutus est ab illa questione. Aut alter agit possessorio
scilicet quādo supponitur q̄ vxoz eius sit vel ipse sit vir
suus ⁊ q̄ cohabitauerit cum ea. vel ea cum eo tamq̄ cō-
iunx. ⁊ petit restitui sibi vel illa eum. Et ille vel illa qui
vel que petitur confitetur matrimonii. sed exceptioem
proponit contra restitutionem anteq̄ probetur exceptio
debet fieri restitutio spoliato petenti eam vel vxozē pe-
tenti eum. Excipiūtur tamen quinqz casus. Primus est
si obiciatur fornicatio publica contra petentē. Secūdo
si obiciatur consāguinitas lege diuina prohibita incōtis-
nenti probāda. Tamen si differatur pbatio oportet fie-
ri restitutionē per sententiā. Et ille qui habet conscien-

tiam de cō sanguinitate nō debet alteri reddere debitum. Tercius casus ē si obiciatur exceptio rei iudicate: a qua nō fuit appellatum. quando scilz lata est sentētia diuoritur: et non fuit appellatum de ea. tūc primo debet cognosci de prima sentētia anteq̄ fiat restitutio. Quartus est quando tanta est seueritas illius qui petit sibi restitutionē q̄ non potest secure et absq̄ periculo ille qui petitur euz eo manere. sicut vir cum p̄sequitur vxorem odio capitali. vel mulier p̄sequitur virum mortem eius procurādo. Quintus casus est quādo ille qui agit spoliavit aliū iniuste: et sine iuris ordine. et hoc fit quādo obicitur alterius sponsi vel alterius sponse exceptio. tunc enī oportz q̄ spoliator restituatur et q̄ prius debeat fieri restitutio. Notandū est etiam q̄ cum accusationes plures ex malivolentia fiant. Si duo fratres duas sorores duxerint in vxores: et per accusationē vnus fratrum separetur a cōiugio alterius sororis propter consanguinitatē: alii duo propter hoc non sunt separandi. quia in foro contencioso res inter alios acta aliis non preiudicat. Et si vnus frater repellatur a matrimonio: propter hoc nō est ali⁹ repellendus. quia per falsos testes potuit separari. Nec propter hoc oportet q̄ ille qui remanet in matrimonio suo conscienciā suam informet ex his que facta sunt fratri suo. Verūtamen circa hoc est distinguendū. quia aut ille qui manet in matrimonio habet certam conscienciā de impedimento circa illud matrimoniū probato. et tūc non debet debitum reddere aut petere. aut solum habet opinionem: et sic potest reddere et petere. Sic igitur patet de diuorcio faciendo et separatione matrimonii propter affinitatē et cōsanguinitatē. De diuorcio aut faciendo p̄pter alias causas inferius diceē cap. de trinitate

De publice honestatis iusticia quid sit. Cap. xxxi.

Petrus. Quia publice honestatis iusticia: quandā similitudinē habet ad affinitatē. ideo consequē-

per de ea michi dicas. Quid sit et unde causetur. et quo
 impedit matrimonium. **S** Publice honestatis iusticia est
 propinquitas ex sponsalibus pueniens: robur trahens ex
 ecclesie institutione propter eius honestatem. Differt autem
 publice honestatis iusticia ab affinitate. quia ut dictum
 est affinitas per carnalem copulam contrahitur per consen- **U**
 sum per verba de futuro expressum vel per verba de pre-
 senti ante carnalem copulam subsequuta. Unde post primum
 septennium publice causatur honestatis iusticia. cum etiam
 sponsalia ut dictum est supra ca. xlii. non teneant. nisi forte
 te pacto septennio puer illa sponsalia que ante septennium
 contraxerat rata habuerit et approbauerit. Impedit autem
 publice honestatis iusticia matrimonium: que admodum con- **X**
 sanguinitas et affinitas. et secundum eosdem gradus. Unde si
 quis desponsauerit puellam septem annorum vel ultra per
 verba de futuro. seu de presenti tempore nubili. quous carnaliter
 non cognouerit. tamen nullus de consanguinitate
 eius eam carnaliter poterit habere in uxorem usque ad
 quartum gradum. nec ipse aliquam ipsius puelle consanguini-
 neam usque ad quartum gradum. et si contraxerit separan-
 dus est. et hoc habetur in decre. xxvii. causa que. ii. Si quis
 uxorem desponsauerit. etc. et hoc idem dicit Iulius papa ibi-
 dem. Si quis uxorem desponsauerit vel subarrauerit: et
 siue pueniente die mortis siue irruentibus quibuscumque a-
 litis causis minime eam cognouerit neque superstes eius fra-
 ter neque ullus de consanguinitate eius eandem sibi in uxorem
 tollat ullo tempore nunquam. Scias tamen quod quous quous
 dam sentierint quod si per impedimentum legitimum sponsa-
 lia ad nichilum redigatur. nec inde oriri asserunt publice
 honestatis iusticiam. cum sponsalia propter impedimentum
 dicerentur esse nulla. quod postmodum poterat alter illo-
 rum consanguinee alterius matrimonialiter copulari. Bonifacius
 tamen octauus. li. vi. de sponsalibus contrarium determinat
 cui totaliter est adherendum quod si consensus fuerit in spon-
 salibus illis. licet nulla viderint sponsalia. sunt tamen spon-
 salia propter consensum. et causant publice honestatis iusticiam

ciā: z impedīūt sequētia sponsalia: z nō precedētia. vere
 ba cuius hec sunt. Ex sponsalibz puris z certis etiā si cō
 sanguinitas aut affinitas frigiditas aut religio aut alia
 q̄uis ratione sint nulla dū modo nō sint nulla ex cōsen
 sus defectu oritur efficac ad impediendū et dirimēdum
 sequētia sponsalia vel matrimonia nō autē ad precedē
 tia dissoluendū impedimentū iusticie publice hoēstatis
 quare ille qui prius publice cū aliqua muliere cōtraxe
 rit. z postmodū cū secunda prioris cōsanguinea idē fece
 rit ex vigore priorū sponsalioꝝ: quibus per publice ho
 nestatis iusticiā ex secūdis sponsalib⁹ subsequētā minime
 derogatur. z sic ad matrimoniū contrahendū cū prima
 remanet obligatus. Item statim subdit q̄ per sponsalia
 sub cōditione nō impeditur sequēs matrimoniū āte cō
 ditionē completā ppter publice honestatis iusticiā di
 cens. Ille vero qui per conditionē spōsalia cum aliqua
 muliere cōtrahit: si postmodū ante conditionis euentū
 cū aliqua prioris cōsanguinea per verba cōtraxerit de
 p̄senti. cū secunda remanere debet. cū ex sponsalib⁹ cō
 ditionalibz ante conditionē existentē. sicuti ex consensu
 nō habentibz z incertis: nulla publice honestatis iusti
 cia oriatur. Sic ergo patet quid sit publice honestatis
 iusticia. z q̄ tollit matrimoniū z impedit z hoc q̄tuz ad
 carnalem copulam.

De cognatione spiritali.

Cap. xxxii.

A **P** **R** **E** **T** **R** **U** **S**. Nūc de cognatione spūali in dicas. qd est
 quomodo z ex quibz contrahit. z quomō impe
 dit matrimoniū **S** Spūalis cognatio est p̄p̄i
 quitas quedā personarū proueniēs ex sacramēti datio
 ne vel ad illius tensionē. sicut baptisans: z suscipiēs de
 baptismo. vterq̄ est pater spūalis baptisati. Contrahit
 autem cognatio spūalis ex duobus sacramentis solum.
 scilicet sacramento baptismi z sacramento confirmatio
 nis: z nō ex aliis sacramētis. scilz sacramento ordinis vel
 penitētie. zc. q̄a filius sacerdotis pōt cōtrahere cum illa
 quā sacerdos pater eius audiuit de cōfessione. z idō ex ba

primo & confirmatioe generat solū spūalis cognatio que
 solū ex baptismo & p̄firmatione habet fieri. Ex cathecis-
 mo aut̄ nō impedit̄ matrimoniū cū non sit sacramentū
 sed magis sacramētale. Et ideo matrimoniū nō dirimit̄
 sed debiuter. & vix impedit̄ contrahendū. **P** Quomō
 & qualiter impedit̄ cognatio spūalis matrimoniū. **S** **L**
 Scias q̄ cognatio spūalis aut̄ p̄cedit̄ matrimoniū aut̄
 sequit̄. Si p̄cedit̄: sic impedit̄ matrimoniū contrahendū
 & dirimit̄ iā contractū matrimoniū. Si aut̄ sequat̄ iā
 contractū matrimoniū. tūc vinculū matrimonii nō di-
 rimit̄ sed actum matrimonii scilz petitionē & redditionē
 debiti q̄nq̄ impedit̄ & quādoq̄ nō. Quia si cognatio spū-
 ritualis inducat̄ causa necessitatis sicut pater vel mater
 in necessitate baptizat̄ propriū filiū in articulo mortis.
 & nō sit alius qui possit baptizare eū nisi pater aut ma-
 ter. tūc nō ipedit̄ matrimonii actū. Nec ex parte patris:
 nec ex parte matris. Si vero illa cognatio spūalis p̄tra-
 hit̄ extra casuz necessitatis: si hoc ex ignorātia fiat & nō
 ex fraude. sicut cū baptizat̄ filiū suū quē nō credit esse fi-
 lium: sed magis alienū. & diligentia adhibuit. tūc ex neu-
 tra parte talis etiā cognatio spūalis sequens actū ma-
 trimonii impedit̄. Si v̄o fiat ex malicia: & fraude. sicut
 cum quis baptizat̄ filiu suū scienter vt elongetur a sua
 cōiuge. vel ex alia malicia. tūc ille qui baptizat̄ vel cui
 actu cōtrahit̄ illa cognatio spūalis quia scilz filiū suū
 accepit. isto modo amittit̄ ius petēdi debitū. Sz tenetur
 alteri petēti reddere debitū qui non est in culpa. Qz ex
 culpa & malicia vnius nō debet alter incōmodū repor-
 tare. nec innocēs priuari suo iure occasione nocētis. Si
 vero ābo cōiuges fuerint in culpa debent separari quo
 ad thozū. nō quo ad vinculū. Et sic p̄z q̄n cogna° spūalis
 ipedit̄ nrioniū & dirimit̄: & quo° **P** Inter quas p̄sonas **D**
 cōtrahit̄ cogna° spūalis **S** Inter q̄tuor p̄sonas. Ad cui-
 ius euidētia scias q̄ tres s̄t spēs cognatiois spūalis. vna
 d̄z paternitas q̄ p̄trahit̄ iter baptisante & baptisatū. iter
 confirmante & p̄firmatū. vel suscipiente & susceptū. Alia

dicitur cōpaternitas que contrahit̄ inter generantē carnaliter scilz patrem ⁊ matrē ⁊ regenerantē spūaliter scilicet baptizantē et suscipientē. Tercia dicit̄ fraternitas spūalis que contrahit̄ inter generatū carnaliter a patre vel matre carnali ⁊ regeneratū spūaliter a patre vel matre spūali. Item species cognationis spūalis. que dicitur paternitas impedit matrimonū ⁊ dirimit iam contractum. quia pater spūalis nō potest habere filiōlā suam. que est eius filia spūalis. nec filius spūalis matrē spūalem. ⁊ sicut gnatione carnali pater ⁊ mater non possunt cōtrahere matrimonū cum filio suis. sic nec in cognatione spūali. Quia baptizans se habet vt pater et gerit psonam christi. ⁊ suscipiens se habet vt mater: ⁊ gerit psonam ecclesie. vt dictū est de baptismo ca. iiii. f. Et idō isti duo excludūtur a matrimonio respectu filioꝝ spūalium. Similiter secunda species que dicit̄ cōpaternitas excludit a matrimonio vtrosq; parentes tam carnales q̄ spūales. quia pater carnalis nō potest habē in vrozē matrē spūalem filii sui que ē eius cōmater. nec pater spūritualis eius cōmatrem que est mater carnalis filioli sui. Similiter tertia spēs cognationis spūalis impedit matrimonū. scilz fraternitas que excludit omēs filios ⁊ filias. siue ante natos siue post natos patris ⁊ matris spūritualis. ⁊ hoc solum respectu persone illius per quā solum in baptismo vel in cōfirmatione cognatio spūalis est cōtracta scilz filioli vel filiole. Quia omēs alii filii vel filie parentū spūalium possunt cōtrahere matrimonū cum filiis ⁊ filiabus paternoꝝ suoꝝ. Cū per ipos nulla cognatio spūalis contrahat̄. Et sic patet q̄ cognatio spūritualis impedit matrimonū contrahendū ⁊ dirimit cōtractum inter psonas predictas. scilz inter spūales parentes ⁊ filios spūales ⁊ inter carnales ⁊ spūales parentes. ⁊ inter filios carnales ⁊ spūales filios per quos cognatio spūalis contrahit̄ solūmodo. ⁊ nō inter alios. Et sic sunt quatuor psonae excluse a matrimonio pro cognatione spūali. scilz patres: cōpatres: filioli: ⁊ filii carnales.

les compatrū. ¶ Nūquid potest cognatio spūalis ab vno coniugū contracta in alium trāsire. vt si vir absente ei^o vxore vel vxor. absente viro leuet vel baptisat puerum. Nūquid alter coniugū absens efficitur compater z paternus pueri ratione alterius cōiugis. **S** Quandoq; sic z quādoq; nō. quia tamen iste modus cognationis in directe sumitur. z nō directe. sicut est ille qui est inter baptisatē z baptisatum. seu suscipientē puerū z parentes carnales pueri. Sed est indirecte per factum alterius cōiugis altero absente. Ideo notandū est q; si alter coniugū leuet puerū alterius sine suo compari coniuge: ante q; matrimoniū eius fuerit in eos carnaliter consummatū sed solum per verba de presenti confirmatū: sic ille qui absens est per sui coniugis actionē nō contrahit spūalē cognationem. quia nondū effectus est vna caro cum eo qui puerū leuauit aut baptisauit. quia per vnionem carnis sequentē non transitur ad vnionē spūs precedentē. Si vero leuauerit vel baptisauerit puerū post matrimoniū consummatum per carnalē copulā sic distinguitur. qā aut cognatio illa spūalis contrahit per actionē vni^o cōiugis alterius filium de sacro fonte suscipiētis. z sic trāsit cognatio spūalis ab vno cōiuge in alium. cū sint vna caro quia suas actiones coicant. licet nō cōmunicent suas passiones. verbi grā. Johānes z maria cōiuges sunt vna caro per carnalē copulā conjugalem per matrimoniū eoz consummatū. Maria suscipit de sacro fonte puerum duoz coniugū. scilz martini z berthe Johāne viro suo ignozante z absente. vel ecōuerso. Johānes suscipit puerū z maria ignozat per actionē illius marie iohannes efficitur cōpater martini z berthe. z ecōuerso. Maria fit cōmater predictoz per actionē iohannis. nec pōt post mortē marie: berta cū iohanne matrimonialiter copulari. nec martinus cū maria post mortē iohānis. nec etiā cū baptisato pōt coniūx que absens fuerat copulari. Aut illa cognatio spūalis contrahit per factū alterius puerū vnius cōiugis suscipientē. z tūc aut ille puer ē ex

De Sacramento

eorum coniugio et sic non potest absens ut dictum est cum leuante puerum in matrimonium contrahere similiter nec cum suscipiente. aut puer non est ex eorum coniugio: sed ex alio. et sic potest cum suscipiente puerum alter coniux cuius puer non est matrimonialiter copulari. quia sic non transit cognatio spiritualis a matre in virum. nec e converso. ut si bertham leuauerit puerum marie quem habuit ex alio quam a iohanne: post mortem marie poterit iohannes cum bertham matrimonialiter copulari. Unde usus. Que michi vel cuius mea natum fonte leuauit. Nec mea comater: fieri mea non valet uxor. Si qua mee mater non ex me fonte leuauit. Hanc post facta mee non me neutram habere. Notandum est etiam quod inter suscipientem puerum et leuantem et baptizantem. nulla cognatio spiritualis contrahitur. nec inter eos aliqua compaternitas: nec cognatio spiritualis est. Similiter inter virum et uxorem suam: si simul leuant puerum de sacro fonte non contrahitur aliqua compaternitas: nec cognatio spiritualis. Similiter ut dictum est nec inter eos et baptizantem. Etiam si plures leuant puerum non propter hoc contrahitur inter eos aliqua cognatio spiritualis: nec paternitas quia unus solus ad leuandum sufficit: sed solum inter parentes carnales pueri et suscipientes de sacro fonte est compaternitas. Unde usus. Unus semper erit copater spiritualis Alter carnalis: nec fallit regularis. Et hec de cognatione spirituali ad presens tibi sufficiant

¶ De cognatione legali quid sit.

Cap. xxxiii.

f **¶** Etrus. Nunc de cognatione legali ad presens michi dicas que sit et quomodo matrimonium impediatur. **S**
¶ Cognatio legalis est propinquitas ex adoptione pueniens. Adoptio autem est extranee persone in filium vel nepotem vel deinceps legitima assumptio. Unde ubi natura deficit in generatione filiorum ars supplet defectum per adoptionem. Et nota quod cum propinquus succedat in hereditatem. ideo propinquus non adoptatur: sed extraneus. Et sicut vir potest adoptari in filium. Ita et mulier potest adoptari in filiam vel nepotem: **P** Que sunt persone que possunt adoptare. **S**

Personae libere quae possunt de hereditate sua disponere. Ubi
 serui nec iuuenes infra .xv. annos. etiam mulieres non pos-
 sunt aliquem adoptare in filium vel nepotem. nisi ex speciali con-
 cessione principis. Illi etiam qui habent perpetuum impedimen-
 tum filiorum generationis sicut sunt frigidi non possunt adopta-
 re. quia non indigent solatio filiorum. sed illi qui habuerunt li-
 beros et amiserunt vel qui non habuerunt propter impedimen-
 tum accidentale et non perpetuum et habuere potuerunt tales
 possunt adoptare. Similiter iunior seniori adoptare non
 potest: sed oportet quod adoptans praecedat tempore adoptati tanto
 quanto potuisset ipsum naturaliter generasse. scilicet octodecim
 annis. Et quod adoptans debet super adoptatum dominari: quod non es-
 set conueniens si iunior seniori adoptaret. **P** Quomodo fit **D**
 adoptatio **S** Sicut est duplex generatio. quedam naturalis
 et imperfecta sicut est eorum filiorum qui in fornicatione generantur
 et tales non participant in hereditate patris. Alia est gene-
 ratio perfecta que fit in matrimonio. et tales sunt heredes pa-
 tris. Ita etiam est duplex generatio et adoptio legalis. quedam
 imperfecta et simplex. et sic non transit adoptatus in potesta-
 tem adoptantis. Et isto modo quilibet adoptare potest quemlibet
 etiam sine auctoritate principis. sed solum auctoritate alicuius
 magistratus. Et talis adoptatus non transit nec suc-
 cedit in hereditate adoptantis. nec adoptans tenet tali ado-
 ptato dimittere aliquid in testamento suo nisi velit. Est
 autem alia adoptio perfecta que non fit nisi auctoritate
 principis: nec sic adoptare potest: nisi ille qui est sui iu-
 ris. Et sic succedit adoptatus in hereditate ipsius ado-
 ptantis: et bonis eius. Et talis adoptio dicitur arrogatio
 vel adoptatio perfecta. In quo differunt adoptio et arro-
 gatio in quatuor differunt. Primo quia arrogatus est sui **I**
 iuris. sed adoptatus est qui est alieni. Secundo quia arro-
 gatus transit in potestate arrogantis. sed adoptatus non
 Tercio arrogatus habet de necessitate legitimam partem
 vel successionem in bonis arrogantis: siue eum emanci-
 pet siue decedat. debet ei quartam partem bonorum suorum
 relinquere ut legitimam suam. sed adoptatus non habet in

bonis adoptatis legitimā. nec tenet ei aliquid reliquere
 Quarto arrogatio nō fit nisi auctoritate principis. i cuius
 ius potestate sūt om̄s qui sūt sui iuris. s; adoptio fit au-
 ctoritate illius magistratus cōpetentis. ⁊ sic p; quid sit
 k adoptio **P** Nūc dicas quom̄ ipsa ipedit matrimoniū.
S Quia vt dictū est lex p̄hibet inter illas p̄sonas mat-
 moniū coniūgi quas necesse ē simul cohabitare sicut di-
 ctū est de cōsanguineis ⁊ affinib; Eo q̄ talib; cōcupiscē-
 tie pateret locus. Et q̄a filius adoptatus cōuersat in do-
 mo patris adoptatis. sicut filius naturalis J̄o leges p̄-
 hibent m̄rimoniū iter eos copulari. Et hm̄oi p̄hibitio
 per ecclesiā ē approbata. Unde nicholaus papa dicit. q̄
 l adoptiui nō possunt coniūgi naturalib; filiis. Aduer-
 tendū est aut̄ ad sciendū inter quos adoptio p̄hibet ma-
 trimoniū fieri q̄ triplex est cognatio legalis. Prima est
 descendentiū q̄ contrahit̄ inter patrē adoptantē: ⁊ filiū
 adoptatū. ⁊ filiū filiū adoptati: ⁊ nepotē. ⁊ deiceps Sc̄da
 ē inter vxorē adoptatis filiū adoptatū ⁊ inter patrē ado-
 ptantē ⁊ vxorē filii adoptati. Et iste due cognationes le-
 gales impediūt p̄petuo matrimoniū. Tercia est iter filiū
 adoptatū ⁊ filiā naturalē. ⁊ hec q̄nq; impedit ⁊ q̄nq; nō
 q̄a manente filio adoptato in ptate patris adoptatis. nō
 pōt cōtrahere matrimoniū cū filia naturali. S; mortuo
 patre adoptate vel emancipato filio adoptato. pōt ma-
 trimoniū cōtrahi inter eos. Similiter iter patrē adoptā-
 tem ⁊ matrē naturalē siue patrē. nulla p̄pinq̄uitas p̄tra-
 hitur ex hm̄oi adoptione. nec m̄rimoniū impedit̄. Sic
 ergo p; q̄ cognatio legalis prima ⁊ secūda impediūt et
 dirimūt m̄rimoniū. Tercia q̄nq; impedit ⁊ q̄nq; non. vt
 dictum est. Sic patet de cognatione legali.

¶ De impedimento criminis.

Cap. xxxiiii.

P Etrus. De impedimēto criminis consequēter m̄
 dicas. ⁊ que sūt crim̄ia impediētia m̄rimoniū.
S Crim̄ia impediētia m̄rimoniū plura sunt et
 differentia. Quedā sūt que semp̄ impediūt contrahendū
 ⁊ aliq̄n dirimūt contractū. ⁊ aliq̄n nō dirimūt. Quedaz

sunt que semp impediunt cōtrahenduz ⁊ semp dirimūt
 contractū. Que autē semp impediūt contrahendū ⁊ ali-
 quādo dirimūt iam cōtractum ⁊ aliquādo nō. sunt hec.
 Primū scilz incestus quod est cognoscē carnaliter con-
 sanguineā vxoris sue. Secundū est leuare p̄p̄riū infan-
 tē de sacro fonte. Terciū ē vxoricidiū de quo post diceſ.
 Quartum est raptus aliene sponse. Quintum est interfe-
 ctio presbiteri. Sextum est quādo aliquis facit peniten-
 tiam solemnē. In istis enī semp impeditur matrimoniū
 contrahēdum. sed nō semp dirimitur iam contractū. vn-
 de si ille qui habet aliquod predictoz impedimentoz
 in se velit matrimoniū contrahere potest per licentiam
 ecclesie. Nec prohibetur ei cum de periculo eius inconti-
 nentie timetur. Notandū est igitur q̄ illi duo casus sci-
 licet incestus ⁊ leuare puerum de sacro fonte dupliciter
 possunt contingere sicut iam dictū est. cap. xxvii. U. Aut
 ante matrimonium contractū scilicet cum quis cognos-
 uit aliquā mulierem ⁊ postea vult contrahere cum sua
 consanguinea vel leuat puerū de sacro fonte anteq̄ cō-
 trahat cum matre pueri. Et sic semper impediunt matri-
 moniū contrahendū ⁊ dirimunt iam contractum. Aut
 sequuntur matrimonium iam contractum ⁊ consumma-
 tum. Et sic non dirimunt illud matrimoniū. licet impe-
 dian ius petendi debitum a criminoso. tamen talis cri-
 minosus tenetur reddere debitum nō criminoso peten-
 ti vt dictum est supra. Sunt etiam plura alia crimina sicut
 prohibitio ecclesie. ⁊c. de quibus dictum est supra.
 Crimina vero que semper impediunt matrimoniū con-
 trahendum ⁊ semper dirimunt iam contractū sūt tria.
 Primū est quando adulter machinatur cum effectu in
 mortē viri legitimi adultere. vel adultera in mortē vxor-
 is legitime adulteri vt postea matrimoniū contrahant
 inter se: quod si contractum fuerit debet dirimi quia nō
 est verum matrimoniū. nec possunt tales legitime copu-
 lari. Unde circa hoc notandum est q̄ tripliciter vir in
 mortem vxoris vel vxor in mortem viri potest insidiari

De Sacramento

primo ratiōe culpe quia ē adultera vel adulter. Aut ratiōe nature siue p̄sone q̄a ei displicet. Aut ratiōe matrimonii. quia scilz insidians vult cū sua adultera aut suo adultero cōtrahere matrimonii. Primum est magnum peccatū q̄a scdm̄ leges ciuiles in actu ip̄so licet adulteratē interfici cū talem penā hec infligat. Secundū ē grauius peccatum. Sed tertium grauissimū. duo p̄ima impediunt matrimonii contrahendū sed nō dirimunt p̄ius contractum. Sed tertium impedit simpliciter cū quocūq̄ contrahendū. Et dirimit contractū cum adultero vel adultera. Sed non dirimit contractū cum alia persona. Secundū crimen est q̄n̄ viuēte legitimo coniuge adulter p̄stat fidem adultere de matrimonio cōtrahendo p̄ v̄ba de futuro. q̄ ducet eam in vxorem vel virū post mortem viri legitimi vel post mortē vxoris legitime ipsius adulteri. Et hoc intelligit̄ quādo adulterē scit eā habē virū; vel ipsa eū habere vxorē. Ita q̄ vterq̄ scit impedimētū p̄pter quod non possūt simul copulari. q̄z aliter nō dirimere matrimonii postq̄ esset contractū. Tertiū crimē est quando adulter de facto per verba de presentī cōtrahit matrimonii: viuente legitimo viro adultere vel vxore legitima ipsi⁹ adulteri. Et sic dirimit matrimonii. et hoc intelligitur quādo vterq̄ scit impedimētū. Si aut̄ vir habens vxorem legitimā contrahit de facto matrimonii per v̄ba de presentī cū aliqua alia muliere nō coniugata que ignorat virū illū vxorē habere. vel ecōuerso pōt̄ i eos post mortem legitimi viri vel vxoris legitime matrimonii cōsistere. dū tñ ille qui solutus erat fuerit īsciū criminis. et q̄ bona fide contraxit q̄ de nouo cōsentiat in matrimonii. dum ad eius noticiā peruenerit. Et hoc intelligitur etiam si nulla fuerit inter eos carnalis copula subsecuta. viuente legitimo coniuge. quia sic nō licet coniūgi matrimonialiter. vt habetur extra de eo qui duxit in matrimonii illam quam polluit per adulterium. Si quis vxorem. Similiter hoc intelligitur si nō est machinatus in mortem legitime coniugis. vt dicitur ibid̄

Veniens ad presentiam. Et sic patet que sunt crimina q̄
 tm̄ matrimoniu impediunt. et que impediunt et dirimunt
 matrimoniu. **P** Nūquid potest vir ppter crimē adul-
 terū vxorem dimitte et alteri nubere **S** Vir potest vxo-
 rem dimittere causa adulterii. cuz manifestū sit quia vt
 pote. Inuenit eam solam cum solo. et loco et tēpore suspe-
 cto. et nudā cum nudo. Et sic q̄tum ad thozū pōt eam di-
 mittere. Unde pōt eam acculare. et celebrabit inter eos
 diuorciū per ecclesiā. nec tenet vir reddere debitū ipsi
 petenti. et separabunt quo ad thozū. nō tamē quo ad vi-
 culum. quia vinculu matrimonii perpetuū est et manet q̄-
 diu ambo vixerint. nec potest ppter diuorciū alter eozū
 alteri nubere **P** Potest semp vir vxorem fornicariam
 dimittere **S** Septem sunt casus in quibus nō licet vi-
 ro vxorē fornicariā dimitte. Primus est si vir etiā fuerit
 fornicatus. Secundus est si vir prostituerit et duxerit eaz
 ad fornicandū. Tercius est quādo vxor credit pbabili-
 ter virū suū esse mortuū. et alteri nubit. et altero quē cre-
 debat mortuū redeunte ab illo cui post nupserat recedit
 Quartus est cum est ab alio cognita quem credebat vi-
 rum suū. Quintus est quādo fuit oppressa vi. et intelligit
 de vi absoluta que nō fit per metum. Sextus est quādo
 vir recōsiliauit sibi etiam post cōmissum adulteriū. vel
 publice adulteratē retinuit. Septimus est cum infidelis
 ab alio coniuge infideli dimissus secundū ritum suū al-
 teri nubit. Et postea utroq̄ conuerso ad fidem cogit vir
 per ecclesiā vxorē dimissam recipere. In istis ergo septē
 casibus nō licet viro vxorē fornicantē dimittere **P** Po-
 test ne vir iudicio proprio vxorem fornicantē dimittere
S Vir potest eam dimittere dupliciter. Unom̄ quo ad
 thozū tantū. et sic potest eam dimittere q̄cito cōstat ei de
 illius fornicatione. nec tamen ei reddere debitū tenetur
 nisi per ecclesiā compellat. Si tamen contigerit q̄ volū-
 tarie ei reddat debitū notā irregularitatis incurrit et bi-
 gam̄ efficiet. et generat sibi p̄iudiciū accusandi eā de for-
 nicatōe sua. Si vero p̄ ecclīaz p̄pellat ad reddēdū ei debitū

efficitur irregularis. sed nō generat sibi preiudiciū accu-
sandi eam de fornicatione sua. Aliom^o potest vir vxorē
fornicantē dimittere. q̄tum ad thozū z q̄tum ad cohabi-
tationē. z sic nō pōt dimitte nisi per iudiciū ecclie z per

Q diuorciū. **P** Nūquid pōt etiam mulier virū suū dimit-
tere causa fornicationis z adulterii. sicut vir vxorē. **S**

In causa diuorciū que fit ppter fornicationē z adulte-
riū vir z vxoz ad paria iudicant. quia sicut viro licet di-
mittere vxorem ppter fornicationē z adulteriū. Sic ecō-
uerso licet vxori dimittere virū ppter fornicationē q̄tū
ad bona matrimonii que sunt fides proles z sacramen-
tum. Quia vxoz z vir in his ad paria iudicant. Quan-
tū tamē ad bonū matrimonii quod est ples maius pec-
catū est adulteriū ex parte mulieris q̄ ex parte viri. Et
isto modo ppter certitudinē plis maior causa diuorciū
est adulteriū vxoris q̄ viri. Et sic sequit q̄ vir z vxoz in
diuorcio ad equalia iudicātur ppter fidem z sacramen-
tū. nō tamen ppter prole. z vt dictū est licet diuorciū fi-
at inter eos q̄tum ad thozū z cohabitationē. nō tamē q̄-
tum ad vinculū. quia ipsis viuentibus vt dictū est semp
manet vinculū mrimonii. nec pōt alter altero viuentē

R alii nubere. **P** Nūquid post diuorciū potest homo vxo-
rem fornicantē recōsiliare sibi **S** Si vxoz post diuorciū
de pctō suo penitentiā suā fecerit z emendata fuerit pōt
eam vir recōsiliare sibi z tenet ad virū redire: z ei debi-
tum reddere si petat: quia diuorciū datum fuit in penaz
adulterantis z in fauorē eius qui fidē seruauit. Si vero
post diuorciū icorrigibilis permāserit nec voluerit emē-
dari. Non debet eā vir sibi recōsiliari. ne sui criminis par-
ticeps videatur. Si vero cōtigerit q̄ vir post diuorciū
fornicauerit. qui prius ante diuorciū inocens erat p vxo-
rem suā que prius fornicata fuerat nō pōt cogi ad recō-
siliationē. tñ iudex ex officio suo debet eū cogē ad recōsi-
liandū vxori. vt per hoc cauea ē piculo aie ei⁹ z scādalo.

S Et eodē^o agit de vno adultero añ diuorciū sicut de vx-
ore dictū est **P** Qz filii illegitimi pbanē ex actu forni-

cariorum. et legitimi ex vero matrimonio. Ideo de talibus aliter
 queritur michi dicas **S** Quia duplex est status filiorum. quorundam
 sunt naturales et legitimi: sicut illi qui nati sunt in
 matrimonio legitimo solenniter et bona fide contracto. Alii
 sunt filii naturales et non legitimi. ut illi qui sunt nati ex
 fornicario concubitu. sicut ex concubina. Alii sunt legitimi et
 non naturales sicut sunt filii adoptivi. Alii sunt qui nec le-
 gitimi sunt nec naturales. ut illi qui in adulterio nati sunt. et
 de incestu. Et tales dicuntur spurii. Tales autem nascuntur
 contra legem positivam: et contra legem nature expresse. quia vero
 ignorantia excusat illicitum concubitum a peccato nisi sit igno-
 rantia culpabilis. ideo illi qui contrahunt bona fide in fa-
 cie ecclesie. quous sit impedimentum matrimonii. dum tamen con-
 iuges absque sua culpa illud ignoret non peccant. nec eorum
 filii sunt illegitimi. Si uterque autem contrahentium in facie ec-
 clesie sciat impedimentum quous ecclesia sustineat licet igno-
 ret nec a peccato excusantur. nec filii sunt legitimi. Similiter
 nec illi qui contrahunt in occulto clandestine excusantur a
 peccato. nec eorum filii legitimi reputantur. Scias tamen quod ille-
 gitimus filius duplex damnatum incurrit. scilicet quia non ad-
 mittitur ad actus legitimos: sicut ad officia et dignitates si-
 militer nec succedit in hereditate paterna. Veruntamen
 naturales filii possunt succedere in sexta parte tantum. Spurii
 vero in nulla parte succedunt. parentes vero eorum tenentur eis
 providere. et ad episcopum pertinere ut cogat parentes ut eis provideant
P Nunquam possunt illegitimi filii de iure legitimari **S** **T**
 Impossibile est quod illegitimus filius fiat legitimus de illegitimo
 coitu quia iam transit ille coitus et nunquam potest fieri legitimus
 coitus ex quo semel fuit illegitimus. Sed quod alio modo
 potest filius legitimari in quantum scilicet damna que illegitimus
 incurrit subtrahuntur et remouentur per legis auctoritatem
 Et sunt sex modi legitimandi filios. Duo secundum canones. Et
 quatuor secundum leges. Primus secundum canones est quando matrimonio
 sequitur. scilicet quando ille qui genuit filium ex muliere soluta et non
 per adulterium contrahit cum ea in facie ecclesie. Et hic modus
 non extenditur ad spurios. Secundus modus fit per spalem in-

dulgentiā ⁊ dispensationē dñi pape. Et hic mod⁹ etiā extēdit ad spurios Alii q̄tuor modi sūt sc̄dm leges. Primus ē qñ pater filiū naturalē vel spurīū curie iperatozis offert ⁊ legitimat eo ipso ppter curie honestatē. Sc̄dus ē qñ pater ī testamēto suo nominat eū legitimū heredē: ⁊ filius postmodū testamentū imperatozi offert. Tercius si nullus sit legitim⁹ patris filius. ⁊ filius semetipsū offert principi. Quartus ē qñ pater suo testimonio vel triū testiū subscriptiōe eū legitimū nominat ⁊ addicit naturalē Predictis ergo modis solēt filii illegitimi legitimari. Et sic de impedimento criminis. ⁊ de his que ad ipsum ptinēt ad preiens sufficiant.

De impedimento disparis cultus.

Cap. xxxv

U **P** **E**trus. Nūc de impedimento disparis cultus ē dicendū. Utrū scilz fidelis possit m̄rimoniū cōtrahere cū infideli. ⁊ si inter infideles firverū m̄rimoniū **S** Non licet fideli cōtrahere cū infideli q̄a principale bonū m̄rimoniū ē ples educāda ⁊ nutrienda ad cultū dei. ⁊ q̄a talis educatio ⁊ nutritio fit per patrem ⁊ matrē. Ideo si pater fidelis duxeret vxorem infidelē vel ecōuerso vterq̄ conaret educare puerū sc̄dm ritū legis sue. Et sic infidelis instruet filiū suū sc̄dm falsam legem suā ⁊ auerteret a lege xp̄iana. Similit̄ bonū fidei nō obseruaret q̄tum ad deū. q̄a infidelis semp niteret puerte re fidē alterius. Similit̄ nec bonū m̄rimoniū qd̄ ē sacramentū seruaret q̄a m̄rimoniū infideliū nō est pfectū signū coniūctionis xp̄i ⁊ ecclie cū nō sint baptisati sed tm̄ modo ē aptitudine signū ⁊ nō actu. Et ideo talis disparitas cultus ipedit m̄rimoniū p̄trahendū ⁊ dirimit iā contractū. Verunt̄ sciendū ē q̄ licet inter infideles nō sit m̄rimoniū p̄pletū q̄tum ad sacramentū qd̄ designat vniōnē xp̄i ⁊ ecclie. tm̄ est inter eos m̄rimoniū inq̄tū est ī officiū nature: ⁊ ī fedus societatis **P** Nūquid tenet fidelis cōuersus ab infideli cōiuge discedere **S** Si fidelis cōuersus habet spem de sua p̄iuge q̄debeat puerti. ⁊ ad fidez de infidelitate reuerti: p̄t cū ea manere. Si v̄o sciat eius

obstinationē ⁊ q̄ n̄ possit cū ea p̄morari sine cōtumelia
 creatoris. debet eā relinq̄re. **P** Nūquid licet fideli q̄ ab **A**
 infideli discessit aliud m̄rimoniū p̄trahere cū fideli. **S**
 Ad h̄mōi q̄stionis euidentia est notandū q̄ vt dictū ē ad
 m̄rimoniū tria occurrūt. Primo scilz q̄ sit iniciatū per ba
 ptismū. Sc̄do q̄ sit consumatū per verba de p̄nti. q̄a ali
 ter posset per religionis ingressuz dissolui. Tercio q̄ sit
 ratū per baptismi susceptionē. vñd̄ m̄rimoniū q̄d̄ habet
 hec tria dissolui nō potest: nisi per mortē alterius coniu
 gis. vñ m̄rimoniū infidelū cū nō sit iniciatū per baptis
 mū. q̄d̄ est ianua oīm sacramentoz solui pōt per cōuer
 sionē alterius: alio p̄manente in errore. ⁊ pōt nubere cū
 fideli. ⁊ hoc in tribz casibz. Primo qñ infidelis nō vult
 cohabitare cū fideli cōuerso. sed dimittit eū. tūc pōt fidelis
 cōuersus cū fideli nubē. ⁊ tūc primū m̄rimoniū q̄d̄ erat ip
 s̄fectum per sequēs m̄rimoniū q̄d̄ ē p̄fectū soluit. Sc̄do qñ
 infidelis vult cohabitare cū fideli: sed non sine blasphemis
 xp̄i. quā fidelis p̄uersus audire abhorret. Etia qñ non ē
 spes de p̄uersiōe infidelis. ⁊ sufficiē fuit infidelis monit⁹
 a fideli vt errorem relinquat quē nō vult relinquere. et
 tūc fidelis cōuersus nubere potest cū fideli vel religionē
 intrare: ⁊ sacros ordines suscipere. nec est postea infideli
 conuerso ad fidē fidelis qui nupsert. vel votum religio
 nis emiserit vel ordines suscepit restituēdus. quia tardi
 tas cōuersionis est ei in penā. Si tamē coniūx infidelis
 conuertat̄ ad fidē anteq̄ alter in facie ecclie m̄rimoniū
 cōtraxerit. teneat̄ ad coniugē suā accedere: nec aliā potest
 ducere ipsa viuente. Tercio quādo infidelis vult cohabi
 tare cū fideli etiā sine cōtumelia christi. sed nō sine scan
 dalo cōiugis fidelis contrahēdo ipsuz ad pctm̄. vt si vult
 eum a fide diuerrere. In his p̄dictis casibz licet fideli cō
 uerso cōtrahere cū fideli alio. **B** Notandū etiā ē q̄ pro a
 liis pctis nō soluitur matrimonii contractū q̄tum ad
 vinculum: licz soluat̄ q̄tum ad cohabitationē ⁊ quo ad
 thorum. Et hoc tamen quādoq̄ fit ad tēpus. quādo scilz
 i peratur peccantis emenda. Quādoq̄ etiā simpliciter

quando delinquēs nō vult retrahī a peccato vt dictum est supra de diuorcio. cap. xxxv. Q. Et hec de impedimēto disparis cultus ad presens tibi sufficiant.

De impedimento coactionis. Cap. xxxvi.

Etrus. Consequenter de impedimento coactionis et violentie in dicas. quod tangit in vsibus supra dictis. cū dicis: vis. Et q̄a vis ⁊ coactio generant metū. ideo primo videndū est quid sit metus. et quomō metus cadat in constantē virum. ⁊ postmodū quomodo matrimoniū ipedit ⁊ dirimit. **S** Ut scias que sit coactio de qua hic intelligit. Notandū est q̄ duplex ē coactio quedā absoluta que est maioris impetus: qui non potest euitari. ⁊ talis coactio non cadit in aīa nec in consensu viri: quia est simpliciter inuolūtaria. Alia est coactio cōditionata. scilz per metū. sicut qui scindit mēbrū putridum ne corpus pereat. vel proicit merces in mare vt se ⁊ nauē saluet. ⁊ talis coactio est quodāmodo voluntaria cōsideratis p̄ditionibz particularibz: ⁊ circumstātiis p̄sone ⁊ rerū. ⁊ talis coactio cadit in aīa viri. Unde de ista vltima coactione que fit per metū hic agit ⁊ diffinit sic. Coactio est mētis instātis vel futuri piculi causa metus trepidatio **P** Quomō cadit metus in constantē virum **S** Ad hoc vt illud scias. Notandū est q̄ differentia est inter virum constantē ⁊ inconstantē. quia vir cōstans considerat periculi qualitātē ⁊ sequit̄ rectā rationem. nec cogitur ad maius malum vt euitet minus malum. sed potius vir cōstans cogitur ad minus maluz vt euitet maius malū. Vir aut̄ incōstans nō cōsiderat qualitātē piculi nec rectā rationē sequit̄. nec euitat malū maius. sed aliqñ facit maius malum vt euitet minus malū vt cuz pctm̄ mortale facit p̄pter metuz alicui⁹ pene tēporalis. Similit̄ ē alia differētia inter eos. q̄a vir p̄stans nō cogit nisi ex forti estimatiōe ⁊ pbabili. sz vir iconstans cogit ex leui. Differt etiā vir cōstans a p̄tinaci q̄a p̄tinax nullo cogit ad min⁹ malū p̄ euitādo maius malū qd̄ facit vir p̄stans vt dictū est. ⁊ ideo vir cōstans medius est

inter inconstantē et pertinacē. quia cōstans quāq; cogitur et quāq; nō quia cogitur ad minus malū vt euitet maius malū contra pertinacē qui nā p̄ cogit. Similiter nō cogitur ad maius malū vt euitet minus malū contra incōstantē qui ad hoc cogitur. ad peccandū tñ vir constans nullom̄ cogitur. cū peccata sint maria malozū imo homo debet p̄elīgē mori q̄ mortaliter peccare. Sūt autē alia damna et p̄cipue corporalia quoz quedā sūt maiora et quedā sunt miora. Maiora autē dāna et p̄cipua sūt que ad personā hominis pertinet vel ad personā sibi coniunctā. sicut vxoris: filii. et hmoi. sicut vberatio. dehonestatio per stuprū mors. seruitus. et similia. Et ideo ex istis dānis iminentibz cōstans vir cogitur ad alia dāna corporalia miora sustinēda. et hoc habet per hos vsus. Excusare metus hos posse puta q̄ nescis. Stupri siue stat⁹ vberis atq; necis. metus aut infamie nō cadit inconstantem virū. licet sit magnū damnū vt dicunt iura. quia ei de facili pōt occurri. Quādo autē ex metu cadente incōstantē virū vir constans p̄mittit aliquid alteri. p̄pter h̄ nō cogit ad mentiendū. q̄a vult dare q̄n p̄mittit. si tamē postea vult pōt repetere restitutionē sibi fieri. vel saltem pōt iudici denūciare si p̄miserit se nō petiturā restitutionē fieri. Quā autē nō possit denūciare iudici p̄mittere nō potest cū hoc sit cōtra bonū iusticiā. quia nullus cogi potest q̄ faciat contra iusticiā. Et sic patet quomō coactio et metus cadūt in constantē virū. **N**ūc ad propositā questionē. s. quomō impedit matrimoniū consensus coactus edicto. **S** Quantū ad coactionē primā que ē per vim que est absoluta coactio. matrimoniū oīno dissoluit et tollit. eo q̄ talis coactio absoluta que sp̄aliter cadit in constantem virū. tollit vinculū amicitie. qd̄ est signū coniūctionis xp̄i et ecclie. Tollit etiā p̄petuitatē vinculi matrimoni eo q̄ talis coactio absoluta repugnat illi p̄petuitati contractus. cū possit peti restitutio in integrū. Et ideo simpliciter coactio absoluta cadens in constantē virū impedit et dirimit matrimoniū. Quantū vō ad scdāz coactio

nem condicionatā que fit per metum. qñq̄ tenet ⁊ qñq̄ nō. Tenet autē m̄rimoniū quando ille metus est leuis. Qñq̄ etiā nō tenet m̄rimoniū. quādo scilz metus talis est q̄ cadit ī constantē virū. Et licet libere cōsentiat vn⁹ ⁊ alter nō cōsentiat. m̄rimoniū nō tenet. q̄a talis metus libertatē cōsensus tollit. Similiter quia m̄rimoniū nō claudicat. oportet q̄ vterq̄ libere ī alterū p̄sentiat. ⁊ idō talis coactio m̄rimoniū tollit. Notandū tamē q̄ licet talis coactio tollat ⁊ dirimat m̄rimoniū. tñ si ille coniūx q̄ coactus fuerat post modū libere ī m̄rimoniū cōsentiat. tūc illud m̄rimoniū firmabitur ⁊ ratificabit. Unde si mulier coacta fuerit ad m̄rimoniū cōtrahendū per metū cadentē ī constantē virū ⁊ post ī m̄rimoniū libere cōsenserit: tūc illo cōsensu fiet m̄rimoniū ⁊ erit firmū. et postmodū nō poterit dirimi. dū tñ vir p̄manet ī eodē cōsensu libere cū quo p̄ius cōtraxit. Et idē est iudiciū de viro coacto sicut de muliere. Item notandū q̄ si mulier iurauerit per metū cadentē ī constantē virū se cōtrahendū m̄rimoniū cū aliquo illō iuramentū nō obligat ī iudicio fori. cū sit exortuz. ī iudicio tñ poli. ī quo iudicatur magis scōm ea que salutī aīe cōsistentis expediunt consulendū est vt si ei expediat adimpleat iuramentū. Si vero ei nō expediat per superiorē expetat de iuramento absolutionis beneficiū. Juramentū autē tractū ad peccandū. nullomō obligat: nec est adimplendū. ¶ Nunquid parētes possunt cogere p̄eros suos ad m̄rimoniū cōtrahendū. S. Absolute loquēdo nō possunt eos cogere ad cōtrahēduz m̄rimoniuz verū. tñ ex aliqua causa rōnabili pater potest iducere filiū ad m̄rimoniū cōtrahendū. sicut pro pace amicoꝝ vel patrie. Et sicut liberi tūc se habēt ad illā. cum determinate de necessitate. ita tenentē obedire parentibz. dū causa illa illos cogat aliter nō. Et p̄pter hoc sequitur quando parentes iurant sponsalia liberoꝝ semper subintelligitur ex natura contractus condicionati. scilz si liberi consentiant.

De impedimento ordinis

Cap. xxxvii.

Petrus. Postmodum de impedimento ordinis est dicendum. **S**acerdos ex vi ordinis et ex voto continentie eidem anero impedit matrimonium contrahendum et dirimit contractum. Post suspensionem ordinis sacri. impedit etiam matrimonium prius contractum secundum usum. seu matrimonium prius suscepti executionem. Si vero vir suscipit ordinem volente uxore vel ipsa sciens et non reclamante. ex tunc uxor tenetur perpetuo uouere continentiam. nec propter hoc religionem intrare. nisi de periculo continentie et castitate eius timeatur. si vero vir uxore uiuente et ignorante sacros ordines suscipit: characterem suscipit ordinis sed executione illius caret. et uxori petenti tenetur reddere debitum. ipse tamen petere non potest. Sunt autem tres ordines sacri de quibus dictum est qui impediunt matrimonium contrahendum et dirimunt contractum. scilicet subdiaconatus: diaconatus: et presbiteratus. quia in ipsis est annexa continentia ut dictum est de ordinibus. ca. vi. **B.** Minores uero ordines non impediunt matrimonium contrahendum nec dirimunt iam contractum ut ibidem dicitur. Et hoc quod dictum est de impedimento ordinis. habetur apud nos in ecclesia occidentali. quia apud grecos in ecclesia orientali aliter se habet. quia licet apud eos sacerdos impediatur matrimonium contrahendum: sicut apud nos: tamen apud eos sacerdotis ordo non impedit matrimonium vel usum matrimonii iam contracti. quia promoti ad sacros ordines in ecclesia orientali possunt uti matrimonio prius contracto cum uirgine. licet post suspensionem sacrorum ordinum: non possint de nouo contrahere. Et hec ad presens de impedimento ordinis tibi sufficiant.

De impedimento ligaminis.

Cap. xxxviii

Petrus. Michi dicas de impedimento ligaminis quid sit. **S** Impedimentum ligaminis consistit in eo quod homo ligatus cum muliere: vel mulier cum uiro per matrimonium: non potest per matrimonium alteri copulari alio uiuente cum quo contraxit prius matrimonium. Ex quo sequitur quod unus homo plures mulieres habere non potest simul. uerum tamen antiqui presbiteri ex dispensatione habuerunt propter causam

proles generāde. idō in illis eis fuit licitū. nunc autē illi-
 citū est. q̄a homo ⁊ mulier efficiunt vna caro. idō homo
 nō pōt dare carnem suā pluribz mulieribz. similiter nec
 mulier pluribz viris. ⁊ idō vir ⁊ mulier nō pōt cuz alio
 nubere suo cōiuge viuentē. ⁊ si hoc fecerit nō est m̄rimo-
 niū. **k** **P** Mulier credēs virū suū mortuū: nunq̄d pōt al-
 teri nubere licite. vel vir alteri mulieri. **S** Extra in de-
 cretali. de nuptiis. cap. dñs ac redēptor d̄z. q̄ nullus ad
 secūdas nuptias migrare presumpserit donec constet q̄
 mortuus sit coniūx eius. Unde ex sola credulitate mor-
 tis alterius cōiugis vel cōiectura leui nō licet alteri con-
 iugi m̄rimoniū p̄trahere. sed magis requirit̄ certitudo
 que per iuramenta aliquoz qui eū mortuū nouerūt ha-
 beatur. Dicit tamen hugo q̄ iuramentū vnus testis suf-
 ficat cū attestacione publice fame. aliter nō. Notandum
 tñ est q̄ quādo alter coniūgū credit alterz mortuū firmū
 ter ⁊ postea cū alio p̄trahit. si postea oriatur dubitatio
 de vita illius si de tali dubitaciōe certitudo vite coniū-
 gis prioris habeatur. alter qui cū alio contraxit nō po-
 test petere nec reddere debitū cum sc̄do. sed mortaliter
 peccaret si hoc faceret: ⁊ adulteriū cōmitteret. Si v̄o du-
 bitet solū ⁊ hoc ex causa rōnabili. tunc non debet petere
 debitū a secūdo cōiuge. sed pōt ipsi petenti debitū redde-
 re. Si v̄o dubitet ex leui ⁊ indiscreta dubitatione debet
 a corde suo abicere talē dubitacionē temerariā ⁊ potest
 petere ⁊ reddē debitum licite. **λ** **N**ūquid tenet̄ primus
 vir illā recipere q̄ sic cōtraxit cum sc̄do viro. **S** Sicut
 prius dictū est. sic dicendū est. q̄ si illa p̄traxit cū secūdo
 viro ex certa sc̄ia sciēs primū virū viue: adultera ē: nec
 tenet̄ primus vir eā recipere. Si v̄o p̄ ignorantia p̄babilē
 q̄a credebat eū mortuū qñ p̄traxit cū alio. tūc distinguē-
 dū ē. q̄a aut statī fuit reuersa ad primū cū cognitiōe vi-
 te sue habuit ⁊ sic recipere tenet̄ eā. aut nō ē statī reuersa.
 ⁊ sic nō tenet̄ eā recipere. q̄a adultera est. Et hec de impe-
 dimento ligaminis ad presens sufficiant.

De impotentia coeundi.

Cap. xxxix.

Detrus. De ultimo impedimento in v'sibz prioribz
 contēto dicas. s. de ipotentia coeūdi qđ tangit cū
 dz. si forte cohire. &c. **S** Impotentia coeūdi dupli
 ci causa puenit. vel frigiditatis vel ex maleficio **P** De
 vtroq; audire cupio. & primo de impedimēto frigiditatis:
 quomō matrimoniu impedit & dirimit **S** frigiditas ipe
 dit matrimoniu: eo q; alter coniugū dat alteri corporis
 sui potestatē. ad reddendū debitum carnalis copule. Et
 qđ frigiditas impedit hmoi redditionē: idō impedit etiā
 matrimoniu. quia frigidus ad ipossibile se obligare nō po
 test. cuiusmodi est hec redditiō. Sed notandū ē q; causa
 frigiditatis duplex ē. quedā tēporalis cui pōt subueniri
 bñficio artis medicine vel etatis. & hec matrimoniu totali
 ter nō impedit nec soluit. Alia causa ppetua cui nō pōt
 subueniri. & hec fit dupliciter. Qz aut illa cā pcessit mri
 moniu aut sequit. Si pcessit: sic ipedit matrimoniu p̄trahē
 dū & dirimit iā contractū. ita tñ q; ille qui illud ipedimē
 tū habet ppetuo maneat absq; spe p̄iugii. Ille vō ex pte
 cuius non est reptum ipedimentū nubat cui voluerit in
 dño. Si vō illud ipedimentū sequit matrimoniu iam con
 tractū & consumatū: sicut cuz aliquis hñs vxorē castrat
 vel ex infirmitate deueniat frigidus vel impotēs ad car
 nalē copulā ppter hoc nō dirimit matrimoniu iā contra
 ctū. Notandū etiā ē q; licet senibz nubere q̄uis nō pos
 sunt gnare. cū nō habeant caliditatē sufficientē ad gene
 randū. habent tñ caliditatē sufficientē ad reddendū de
 bitum carnalis copule. Et ideo concedit eis matrimoniu
 scđm q; est in remediū. et nō scđm q; est in officiu natu
 re ad generationē **P** Quomō pōt frigiditas cognosci. **O**
S Ad cognoscendū illud ipedimentū frigiditatis esse p
 petuū. ecclia tres annos statuit. i. quibz si fideliter vterq;
 operā carnali copule adimplēde dederūt & impleri non
 potuerūt iudicio ecclie possunt dissolui altero tamen p
 clamante vel vtroq;. Sed si vterq; pclamat ad iudiciū
 & profiteat ipedimentū: tūc ppter ipedimentū collu
 siois vterq; iurabit q; bona fide operā dederūt carnali

m

n

o

copule adimplēde: et eā adimplē nō potuerūt. et cū septi-
 ma manu p̄p̄inquoꝝ eoz̄ p̄sonas et statū cognoscentiū
 qui de credulitate iurabūt. Si vero alter confiteſ tantū:
 et alter negat. si vir fuerit qui puocat ad separationem
 muliere negāte: viro incumbit p̄batio. quia illi soli non
 credit. Si vero mulier puocat ad separationē viro ne-
 gante vel contrariū asserente. scilz carnalē copulā p̄ces-
 sisse: creditur viro. quia caput ē mulieris. nisi mulier ve-
 lit p̄bare impedimentū per effectū corporis. debet tamē
 maior caliditas adhiberi circa virū q̄ circa mulierē. q̄a
 frigiditas que faceret virū impotentē: nō faceret mulie-
 rē impotentē. Notandū etiā q̄ in muliere est aliud impe-
 dimentū quod dicit̄ artatio. et est impedimentū natura-
 le. et ita tollit m̄rimoniū: sicut et frigiditas viri. q̄a si non
 possit ei subueniri per artē chirurgie. et m̄rimoniū p̄cece-
 dat separāda est a viro. et viro dabit̄ licentia nubēdi alii
 et ipsa mulier inupta manebit. verū tamen si alii nubat
 et ab illo cognoscat: primo viro debet reddi. Et sic simili-
 ter de frigiditate viri. quia si vir post separationē nupse-
 rit alii et eā cognouerit: redire debet cū prima vxore. q̄a
 constat ecclesiā iudicādo impedimentū q̄ fuerit p̄petuū
 cū tēporale sit fuisse deceptā. Item notandū q̄ si vir nō
 posset cōplere carnalē copulā cū virgine: et tamē posset
 cū corrupta p̄pter hoc nō ē m̄rimoniū dirimendū. quia
 medicinaliter posset aliquomō vel instrumēto claustra pu-
 dozis frāgere et ei coniūgi. nec hoc ē cōtra naturā. q̄a nō
 fieret ad delectationē. sed magis ad medicamētū. Ulte-
 rius etiā ē notandū q̄ si alter atēq̄ cōtraxerit ignoret pe-
 nitus ipedimentū alterius. scilz q̄ sit ipotens ad coeun-
 dū. pōt separari ab eo si voluerit cū illud ipedimentū co-
 gnoscit. Si vō sciat illud ipedimentū añq̄ m̄rimoniū cō-
 trahat cū eo. nō dirimit m̄rimoniū postq̄ contractū est q̄a
 ostendit̄ q̄ aliū finē q̄rit in illo p̄tractu. et idō m̄rimoniū
 stat et nō soluit. Sic ḡo p̄z de impedimento frigiditatis.

4 De impedimento maleficiū.

Cap. xl.

Etrus. Nūc postremo de impedimēto maleficiū m̄
 dicas **S** Sicut de frigiditate dictū est. ita dicen-
 dū est de maleficio. q̄a si maleficiū sequat̄ m̄rio-
 niū iā contractū siue p̄sumatū fuerit p̄ carnalē copulā si
 ue nō. nō dirimit m̄rioniū iā contractū. Si v̄o precedat
 m̄rioniū p̄tractū sic etiā ē distinguendū vt prius. q̄a illō
 maleficiū ē p̄petuū: z sic dirimit m̄rioniū. Aut ē tēpora-
 le z sic nō dirimit. z ad hoc experiendū ecclīa tēpus triū
 annoꝝ statuit. sicut de frigiditate. quia si infra illos tres
 ānos m̄rioniū p̄sumari nō possit per carnalē copulā p̄-
 petuū maleficiū iudicat̄. z possunt ab ecclīa separari. sicut
 dictū est de frigiditate. Verunt̄ differētia ē inter frigidit̄
 tatē z maleficiū. q̄a frigiditas ipotēs ē ad oēs mulieres.
 z idō ei nō dat̄ licētia nubēdi alii mulieri. sed ex malefi-
 cio pōt hō esse ipotens ad vnā mulierē z nō aliā. z idō q̄n
 q̄ iudicio ecclīe dissoluit̄ p̄pter impedimētū maleficiū. z
 v̄triq̄ dat̄ licētia ad m̄rioniū p̄trahendū. tā viro q̄ mulie-
 ri **P** Undō puenit maleficiū **S** Ex diabolo: deo p̄mittē
 te. q̄a corruptio p̄imi pcti p̄ quā hō factus ē seru⁹ dia-
 bolo deuenit ī nos p̄ actū gnantē. z idō ptās maleficiū p̄-
 mittit̄ diabolo a deo ī hoc actu magis q̄ ī aliis actibus.
 sicut etiā ī serpētibz ostēdit̄ v̄tus maleficioꝝ magis q̄ ī
 aliis aīalib⁹. q̄a p̄ serpentē diabol⁹ mulierē tētavit. z illō
 impedimentū maleficiū deo p̄mittēte pōt esse ex ip̄essione
 demonis ī imaginatiōe hoīs ex qua tollit̄ viro p̄cupiscē-
 tia mouēs ad talē mulierē z nō ad aliā Et similiter pōt p̄-
 stare impedimentū q̄tū ad oēs mulieres impedimēto exita-
 tiois p̄cupiscētie p̄ quā carnalis copula tollit̄. vñ z male-
 ficiū p̄petuū d̄z. q̄a ei huāno ope nō pōt remediū adhi-
 beri **P** Nūqd̄ licitū ē impedimentū maleficiū p̄ aliud ma-
 leficiū amoueri **S** Nō pōt illō impedimentū qd̄ p̄ malefi-
 ciū factū ē p̄ aliud maleficiū amoueri z destrui. sicut ma-
 lefici testant̄ Et tñ si possz p̄ maleficiū adhiberi remediū
 nichilomin⁹ p̄petuū iudicat̄ impedimentū. q̄a nullo⁹ debz
 aliq̄s auxiliū demonū inuocare. Nec etiā opz q̄ si p̄pter
 aliqd̄ pctm̄ data sit diabolo potestas ī aliquē hoīem q̄

De Sacramento

cessante pctō cesset hmōi diaboli potestas. quia transeūte culpa remanet pena. Quia licet in hoc mūdo absolutus sit homo a culpa: tamē ppter reatū pene que remanet pmittit deus hominē in hoc mūdo a demonibz fatigari. Similiter sciendū ē q̄ licet exorcismi valeāt ad reprimendū plurimas demonū ifestationes: nō tamē semper valent ad reprimendū eas q̄tū ad molestias corporales diuino hoc exigēte iudicio. tñ exorcismi valēt semper cōtra illas ifestationes demonū cōtra quas sūt principaliter cōstituti. Igit̄ patet quid sit maleficiū: z q̄ separandi sūt cōiuges si sit ppetuū. z q̄ ab ecclia tempus ad eius cognitionē est taxatū. scilz trienniū. z post illō tpūs ab ecclia potest separari vt dictū est de frigiditate. verū tamē si post separationē potētia redierit. scilz se mutuo carnaliter cognoscēdo debz iter eos mrimoniū reintegrari. q̄a illō ipedimentū maleficii nō fuerat ppetuū: s̄ potius tēporale. Sic igit̄ de ipotentia coeūdi z sacramēto mrimoniū hec ad presens sufficiāt Igit̄ petre hec pauca q̄ dicta sūt de septē sacramētis tibi sufficiant que vt potui breuius de scriptis fratris thome p̄cipaliter collegi: ac petri de tarantaize z quorūdā alioz dicta iferendo. Si qua tñ iueneris min⁹ ordiate posita. nō eoz scripta culpes. s̄ meā potius ignorantia. Si aut̄ iueneris aliqua q̄ ad psens nō tenent. hoc ē ppter iuriū nouitatē. q̄ sūt postmodū p̄firmata put̄ reperī de snia excoicatio nis. z de publice hoēstatis iusticia Nec igit̄ pauca gra tuit̄ accipere. z ppterea ad maiora scripta z etiaz ad iura recurre. Pro me tamē in hoc opere fesso ipsū exora a quo oīa sacramēta virtatē obtinēt dñm videlz iesum xpm. qui cū patre z sp̄sancto viuūt z regnat deus benedictus in secula seculoz Amen.

ExPLICIT Guillelmus parisiensis Sup septem sacramentis. Impressus parisiis per Johē bonhōme. Librarium vniuersitatis parisiē. Anno dñi M^o llesimo. CCCC^o. lxxxix^o.

H D cognitionem presentis operis de administratione septem sacramentorum ecclesie. et inuentionem faciliorem eorum que in eo continentur est notandum quod qui vult inuenire aliquem casum in aliquo septem sacramentorum contentum. per tabulam sequentem inueniet in quo loco continetur et in quo foliculo. Et primo de sacramento baptismi. Et consequenter de aliis sacramentis secundum quod inferius ascribuntur.

Casus Capituli primi.

De sacramento baptismi.

folio primo.

Quid baptismus est ianua omnium sacramentorum. et quod triplex est.

Ibidem. A

Ex quibus constituitur sacramentum baptismi.

Ibidem. B

Quid aqua est materia baptismi.

Ibidem. C

Quid aqua naturalis est solum materia baptismi. et non alia aqua.

Ibidem. D

Quare aqua est materia baptismi. magis quam aliud. **ibid. E**

Que sit forma sacramenti baptismi.

folio. ii. F

Utrum si ego: et si amen sint de essentia forme.

Ibidem. G

Utrum homo possit seipsum baptizare.

Ibidem. H

Utrum possit dici baptizo te in nominibus

Ibidem. I

Utrum possit baptizari in nomine genitoris et geniti.

ibid. K

Quot modis forma baptismi variatur.

ibid. L

Casus capituli secundi.

De modo baptizandi. utrum fiat per aspersionem vel immersionem.

folio. iii. M

Utrum debeat fieri semel immersio vel aspersion. aut pluries.

ibidem N

Utrum facta unica immersione ubi plures fieri debent impediatur baptismus.

ibid. O

Que pars corporis debet immergi vel aspergi.

ibid. P

Utrum baptismus sit statim dandus vel differendus.

ibid. Q

A i

Utrum pueris gentilium vel infidelium sit baptismus ministrandus. ibidem Q

Utrū pueri reperi i biuiis sint baptisandi. ibid. R

Utrum hi de quibus dubitatur de eoz baptismo sint baptisandi. ibidem. R

Quid de pueris quos ostetrices asserunt baptisasse. folio.iiii. S

Casus capituli tercii.

Utrū quilibet homo possit baptisare. ibidē. T

Utrū solis sacerdotibz ptineat baptisare. ibidē. v

Utrum in necessitate pater aut mater possit propriū filium baptisare. ibidē A

Utrū duo hoies possint vnū puerū baptisare. ibidē B

Utrū scismatici z fideles possint baptisare. ibidē. C

Utrū adultis fecte accedentibz p̄sit baptismus ibidē D

Ad q̄d grā q̄ conferē in baptismo proficiat. fo.v. E

Casus capituli quarti.

Utrum ad leuandū puerū de baptismo debeant aliqui interesse. ibidē. f

Quot ad leuandū puerum esse debeant. ibidē S

Utrum omēs consanguinei pro vna persona ad leuandum reputentur. ibidē. T

Quot annorum debent esse puerum de baptismo suscipientes. ibidē. J

Utrum sacerdos baptisans puerū masculū pro femina debeat illum iterum baptisare. ibidē. L

Utrū matre mortua puer sit extrahendus per apertionē matris a corpore eius. et si mortu⁹ inuētus fuerit nūquid est sepeliendus cū matre. ibidē. L

Quid sit cathecismus z exorcismus. ibidē M

Utrū puero in necessitate baptisato debeat cathecismus fieri. folio.vi. N

Quis debeat p̄cedere. exorcism⁹ an cathecism⁹. ibidē O

Casus capituli.v.

De sacramēto confirmationis.

Quot sūt sacramēta que imprimūt caracterē. ibid̄ P
 Que sit materia ⁊ forma sacramēti ꝑfirmationis. Q R
 Quibz ptineat sacramētū ꝑfirmatiois mīstrare. ibid̄ S
 Utrū oēs debeāt sacramētū ꝑfirmatiois suscipe. ibid̄ T
 Qꝫ suscipiēs debet esse ieiunus ⁊ confessus. fo. vii. U
 In qua parte debeat confirmari. ibidē X
 Qꝫ cōfirmatus debet teneri ab alio quando ab episco-
 po confirmatur. ibid̄ Y
 Qꝫ per tridūū debet deferre ligaturam. ibid̄ Z

Casus capituli. vi.

De sacramento ordinis.

Quid sit sacramentū ordinis. ibidē A
 Quot sunt ordines. ibid̄ B
 Qꝫ sacramentū ordinis est vnū. ibid̄ C
 Utrū ī quolz ordine imprimat̄ caracter. ibid̄ D
 Quid vestes sacre significant. fo. viii. E
 Utrum corona sit ordo fo. ix. F
 Utrū episcopatus sit ordo. ibid̄ G
 Utrum alii sacerdotes ab episcopis possint ordines cō-
 ferre. ibid̄ H
 Utrū nō baptisatus ⁊ nō cōfirmatus possit ordiari. I

Casus capituli. vii.

Que impediunt susceptionē ordinū. folio. x. IZ
 Utrū defectꝫ cognitiois ipediat susceptionē ordinū. L
 Utrum seruitus impediat. ibid̄ M
 Utrū homicidiū impediat. ibid̄ N
 Utrū illegitimitas impediat. ibid̄ O
 Utrū matrimoniū impediat. fo. xi. P
 Utrū bigamia impediat. ibid̄ Q
 Quomꝫ ꝑtrahat̄ bigamia ⁊ quot modis. ibid̄ R
 vtrum viciū membri impediat. ibid̄ S
 vtrū possit aliqꝫ ī vna die plēs ordines suscipe. fo. xii. T
 Et vtrū furtiue suscipiens vel per saltū ꝑruetur ab ere-
 catione. ibid̄ U
 vtrum heretici degradati ⁊ hmōi possint ordines con-
 ferre. ibid̄ V
 Az

utrū ministrans in ordine suscepto existens in peccato
mortalī peccet. ibidem. X
utrū ordinatus teneat dicē horas canonicas. ibid. Y

Casus capituli viii.

De sacramento eucharistie.
De sacramento eucharistie quid sit. ibidem A
utrū panis ⁊ vinū sit materia hui⁹ sacramētī. ibid B
vtrum de alio grano a frumento siue tritico possit fieri
hoc sacramentum. ibid. C
vtrum debeat confici de pane fermentato aut azimo. folio. xii D
Quare ad consecrationē vinū requiratur. ⁊ de quo vino
debeat celebrari. ibid E
utrū aqua sit vino admiscenda. ibid. F
utrū ex solo vino sine aq̄ possit cōfici sacramētū. ibid G
vtrum hec verba. Hoc est corpus meū. sint forma huius
sacramenti. ibidem. H
utrū possit p̄secrari corpus sine sanguine. fo. xiii. I
utrū accidentia post p̄secrationē per se maneant. ibid. L
Quid de vermibus ex eis gnati sit faciens. ibid. L

Casus capituli noni.

Quis sacerdos ē solus minister hui⁹ sacramētī. ibid M
utrū sacerdos celebrās debeat esse ieiunus. ibid. N
vtrum sumptio aque vel alicuius medicine frangat ieiunium. ibidem. O
vtrum reliquie ciboz in dentibus impediant a sacramēti celebratione. ibidem. P
utrū sacerdos debeat eē p̄fessus ateq̄ celebret. fo. xv. Q
vtrum in missa sacerdos possit se abstinere a cōsecratione absq̄ peccato. ibidē. R

Casus capituli decimi.

Utrū pollutio nocturna ipediat celebrationez. z quot
 modis prouenit. ibid S
Utrum sacerdos absqz indumentis sacerdotalibz possit
 celebrare. folio. xvi. T
Utrū sacerdos possit plures missas i die celebrare. U
Utrū sacerdos post ablutionē calicis susceptā possit aliā
 missam celebrare. ibid X
De defectibz occurrētibz in missa sacerdoti. ibid y
De periculis accidentibus in missa: circa species sacra-
 menti. fo. xvii. A
Quid si sāguis stillauerit sup altare agendū ē. fo. xviii B
De qua materia debet esse calix. ibid L

Casus capituli. xi.

Quibus ministrāda est eucharistia. ibid D
Utrum peccatoribus sit ministranda. ibid E
Utrū pctōribz occulte petentibz sit neganda. ibid F
Utrū panis loco eucharistie possit dari. fo. xix S
Qua hora missē celebrari debent. ibid H
De his que dicūtur in missa. fo. xix. z. xx. J
De his que fiunt in missa. fo. xxi. z. xxii. k

Casus capituli. xii.

De sacramento penitentie.
Utrū penitentia sit sacramentū. Et quare dicatur secū-
 da tabula. folio. xxiii. L
Quid sit penitētia. z q̄ sit ei materia z forma. ibid M
Utrū in absoluendo requiratur manus impositio sacer-
 dotis. ibidem N
De quibz pctis sit pprie penitētia iniūgenda ibid O
Quā penitentia est triplex. ibid P
De solenni penitentia. ibid Q
Utrū confessio debeat fieri de quolibet peccato mortali
 z veniali. fo. xxiiii. R
Utrum quilibet fidelis teneatur de necessitate ad confi-
 tendum. ibidem. S

Utrum confessio debeat fieri proprio sacerdoti et non alii.

ibidem. T

Utrum mulier debeat confiteri sacerdoti peccatum quod cum eo commisit.

ibid. U

Utrum confessio possit fieri per interpretem vel scripturam

folio. xxv. X

Utrum confessio possit fieri in necessitate alii quam sacerdoti.

ibidem. A

Utrum sacerdos in confessione possit confitenti aliqua interrogare.

ibidem. B

Que sunt circumstantie que aggrauant peccatum. et que sunt confitende.

ibidem. C

Que sunt condiciones confessionis.

ibidem. D

Casus capituli. xiiii.

De absolute. Utrum quilibet sacerdos possit penitentem absolueri ab omnibus peccatis in necessitate.

folio. xxvi. E

Utrum quilibet sacerdos extra necessitatem possit absolueri penitentem.

ibidem. F

De expositione quinque casuum retentorum a iure pro quibus simplex sacerdos remittit penitentem superiori. fo. xxvii. G

Utrum excommunicatus prius sit absolueri a peccatis quam ab excommunicatione.

folio. xxviii. H

Utrum quilibet sacerdos possit excommunicatus absolueri. et ad quem pertinet absolutio excommunicationis.

ibidem. I

Utrum excommunicatus possit a iudice iure absolui.

ibid. L

Utrum excommunicatus pluribus excommunicationibus possit ab una sine alia absolui.

ibidem. M

Utrum iudex possit excommunicatum absolueri a peccato sicut eum absoluit ab excommunicatione. et de potestate clauium.

ibid. N

Utrum simplex sacerdos possit absolueri a minori excommunicatione.

folio. xxix. O

Utrum liceat cum excommunicato participare. et casus quibus licet et quibus non.

ibidem. Q

Casus capituli. xviii.

Utrum tota penitētia pro peccatis sit iniūgenda. vel
sit ad arbitrium sacerdotis. fo. xxx. P
Utrum infirmis sit penitentia iniungenda vel innotescenda. ibidem. Q
Utrū vnus pro alio possit satisfacere. ibidem. R
Utrū indulgētie p̄sint. z tm̄ valeāt q̄ sonant. ibid. S

Casus capituli. xv.

De partibus satisfactionis. fo. xxxi. T
Utrū in orōne semp requiratur intētio actualis. ibid. U
Utrum oratio debeat esse semp vocalis : et nunq̄ mentalis. folio. xxxii. X
Utrū ille qui obmisit diuinū officium vt horas canonicas iniūgendum sit vt iterum dicat. ibidem. Y
De oratione dominica: et petitionibus que in ea continentur. ibidem. A

Casus capituli. xvi.

De elemosina z partibus eius : et vtrum sub precepto cadat. folio. xxxiii. B
Quot sunt elemosine corporales. ibidem. C
De quo sit faciēda elemosina. vtrū de male acq̄sitis. D
Utrū de acq̄sitis ad taxillos possit fieri elemosina. ibid. E
Utrum persone subiecte facere possint elemosinā de bonis dominoꝝ sine licentia. ibidem. F
Utrum clerici debeant dare in elemosinis que sibi superfluant. folio. xxxiiii. G
Utrum propinquoꝝ vel melioꝝ danda sit elemosina. ibidem. H
Utrū ioculatoribz sit elemosina danda. ibidem. I
Utrū aliquis sibi met possit facere elemosinā. ibidē. L
Utrum elemosine que debētur pro defunctis possint differri sine peccato. ibidem. L
Utrū ex earū dilatione patiatur defunctus. fo. xxxv. M
De elemosina spūali et quot sunt. ibidem. N
De fraterna correctione. ibidem. O

Quibus incumbit fraterna correctio. ibid P
Utrum peccator possit corrigere. ibid Q
vtrum secreta monitio debeat precedere publicā denū-
ciationem. fo. xxxvi. R
vtrū religiosi peccent pclamantes publice fratres in ca-
pitulo. ibid S

Casus capituli. xvii.

De ieiunio. Utrū cadat sub precepto. ibid T
Quot sunt & que psonae a ieiunio absoluuntur. ibid U
vtrū pegrini & laborātes ieiunare teneant. ibid X
vtrū seruientes nobiliū & alioꝝ ieiunare teneantur.
folio. xxxvii. Y
vtrū pregnantēs & nutces teneant ieiunare. ibid A
Ad quē pertinet dispensatio ieiunii. ibid B
vtrū paupertas excusat semp a ieiunio. ibid C
De temporibus ieiunioꝝ ibid D
De cibariis sumēdis in die ieiunioꝝ. fo. xxxviii. E
vtrū i tēporibz ieiunioꝝ sit semel comedendū. ibid F

Casus capituli. xviii.

De restitutiōe. Utrū sit de necessitate salutis. ibid G
vtrū in furto & rapina sit restitutio facienda. ibid H
vtrū q̄s accipiēdo res suas occulte furtū pmittat. ibid I
vtrū quis pro re sua violenter detenta possit aliam rem
accipere. fo. xxxix. L
vtrū rapina sit grauius peccāt q̄ furtum. ibid L

Casus capituli. xix.

De usura. Utrum liceat aliquid recipere pro pecunia
mutuata. ibid M
vtrum ille qui damnū incurrit pro mutuatione pecunie
possit illud repetere. fo. xl. N
vtrū fauoz obsequiū & munus a manu & lingua possint
pro pecunia mutuari. ibid O

utrū omnia que lucrata sunt ex pecunia vsuraria: sint re-
stituenda. fo. xli. P

Casus capituli. xx.

Quomō damnū illatū in psona: ⁊ quomō damnū illatū
in rebus restituendū sit. ibidē Q

utrū restitutio sit semp facienda ei a quo res est ablata.

fo. xlii. R

utrū ille q̄ damnū ifert teneat semp restituē. ibidē S

utrū accipiētes res i bello teneant restituere. ibidē T

utrū p̄scriptio semper valeat. ibidē U

Casus capituli. xxi.

Utrū liceat res vendere plus q̄ valeant. fo. xliii. X

Quo° veditio ē illicita ppter defectū rei. ibidē Y

utrū venditor debeat semper dicere defectum rei ven-
dende. fo. xliiii. A

utrū res possit vendi scdm precium loci. ibidē B

utrū liceat rem vendere plus q̄ sit empta. ibidē C

Casus capituli. xxii.

De sacramento vnctionis extreme.

utrū extrema vnctio sit sacramentum. fo. xlv. D

Quibus sit extrema vnctio ministranda. ibidē E

Que sūt materia ⁊ forma extreme vnctionis. ibidē F

Que membra sunt inungenda. ibidē G

Utrū possit extrema vnctio sepius iterari. ibidē H

utrū pro qualibet infirmitate ibidē I

Que debēt inq̄ri ab ifirmis de articulis fidei. fo. xlv. l. 2

Qui ⁊ quot sūt articuli ⁊ expositio eoz. ibidē L

Casus capituli. xxiii.

De sacramento matrimonii.

Utrum matrimonium sit sacramentum. fo. xlvii. M

Utrū in eo gratia conferatur. ibidē N

utrum carnalis copula sit de essentia matrimonii. ibid. O
Quomodo sponsalia fiant. ibid. P
Quot modis sunt sponsalia. ibidem Q
utrum possint fieri sub conditione. ibidem R
Quot modis dirimuntur sponsalia. fo. xlviii. S
Quo tempore possunt sponsalia contrahi. ibidem. T
utrum carnalis copula per verba de futuro subsecuta
faciat matrimonium. ibidem. U

¶ Casus capituli. xxiiii.

¶ Utrum consensus et verba de presenti ad matrimo-
nium requirantur. fo. xlix. A
Que sunt illa verba. ibidem. B
Utrum unius conjugis consensus sufficiat ad matrimo-
nium. ibidem C
utrum non consentiens possit aliam ducere. ibidem. D
utrum muti possint contrahere matrimonium. ibidem. E
utrum per procuratores possit matrimonium contrahi. ibid. F
Utrum furiosi et amentes possint contrahere matrimo-
nium. ibidem G
utrum consensus conditionatus faciat matrimonium. ibid. H

¶ Casus capituli. xxv.

¶ Utrum alter conjugum teneatur alteri semper reddere
debitum. fo. l. I
utrum vir teneatur reddere debitum uxori non petenti. ibid. L
utrum uxor teneatur reddere debitum viro leproso. ibid. L
utrum liceat petere debitum a muliere menstrua. ibid. M
utrum licitum sit petere debitum a muliere pregnante. fo. li. N
utrum sacris temporibus liceat petere debitum aut reddere. O
utrum quilibet vir cuilibet mulieri possit per matrimo-
nium copulari. ibidem. P
de matrimonio claustrali destino et quot modis fiat. ibid. Q

¶ Casus capituli. xxvi.

Quot modis impediat matrimonium contrahendum. fo. lli. R
Casus quibus impeditur et dirimitur contractum matrimonium in generali. fo. liii. S
Utrum error persone impediat et dirimat matrimonium. ibid. T
Utrum error seruilitatis conditionis impediat matrimonium. ibid. U
Utrum error nobilitatis impediat matrimonium. ibid. X
Utrum error consanguinitatis et huiusmodi impediant matrimonium. ibidem. A

Casus capituli. xxvii.

Utrum conditio seruitutis impediat et dirimat matrimonium. ibidem. B
Utrum seruus possit matrimonium contrahere sine licentia domini sui. fo. liiii. C
Utrum vir possit se facere seruum inuita uxore. ibid. D
Utrum filii conditionem matris sequi debeant aut patris. ibidem. E

Casus capituli. xxviii.

de impedimento voti. Primo quod sit votum. ibid. F
Ex quibus habeat fieri votum. fo. lv. G
Utrum semper homo teneat adimplere quod vouit. ibid. H
Que sunt persone que possunt vouere. ibid. I
Ad quos pertinet votoz dispensatio. fo. lvi. Lz
Quo modo votum matrimonium impedit et dirimit. ibidem. L

Casus capituli. xxix.

De impedimento cognationis et quotuplex est cognatio. fo. lvii. M
Utrum consanguinitas per gradus et lineas distinguitur. ibidem. N
Utrum consanguinitas matrimonium dirimat et impedit. folio. lviii. O

Quot gradus excludunt a matrimonio. ibidē P

Casus capituli. xxx.

De impedimento affinitatis. quid sit affinitas: et unde
causatur. folio. lix. Q

Utrū in affinitate sint gradus et quomodo impedit ma-
trimonium. folio. lx. R

Quomodo procedendū est ad dirimendū matrimoniū
inter affines. ibidem. S

Casus capituli. xxxi.

De publice honestatis iusticia quid sit. fo. lxi. T

Quo^o differt ab affinitate et quo tpe causat. fo. lxii. U

Et utrū impediatur matrimoniū. ibidē X

Casus capituli. xxxii.

De cognatione spiritali quid sit. ibidē. A

Quom^o causatur vel contrahitur. ibidē. B

Et quom^o matrimoniū impedit et dirimit. fo. lxiii. L

Inter quas psonas cognatio spūalis p̄trahitur. ibidē D

Utrum cognatio spūalis transeat ab vno coniugum in
alterum. folio. lxiiii. E

Casus capituli. xxxiii.

De cognatione legali quid sit. ibidē f

Que persone possunt adoptare. ibidē G

Quomodo fit adoptatio. fo. lrv. N

Differentia inter adoptionē et arrogationē. ibidē J

Quom^o cognatio legalis impediatur matrimoniū. ibidē. L

Inter quas personas cognatio legalis impedit matris-
monium. ibidem. L

Casus capituli. xxxiiii.

De impedimento criminis: que sunt crimina que matrimonio impediunt pertractando et que dirimunt iam pertractatum. fo. lxxvi. **M**
vtrum vir possit uxorem dimittere propter crimen adul-
terii. folio. lxxvii. **N**

Casus in quibus non licet uxorem fornicantem dimittere. **O**
ibidem. **O**

vtrum propter iudicio possit vir uxorem fornicantem di-
mittere. ibidem. **P**

vtrum mulier possit virum fornicantem dimittere. ibidem. **Q**

vtrum vir possit uxorem fornicantem post divorcium recon-
siliare. ibidem. **R**

De filiis legitimis et illegitimis. ibidem. **S**

vtrum filii illegitimi possint legitimari fo. lxxviii. **T**

Casus capituli. xxxv.

De dispari cultu. vtrum fidelis possit contrahere cum
infideli. ibidem. **U**

vtrum fidelis conuersus teneatur ab infideli coniuge di-
scedere. ibidem. **X**

vtrum si discesserit ab eo possit aliud matrimonium con-
trahere. fo. lxxix. **A**

vtrum pro aliis peccatis que pro infidelitate solvatur ma-
trimonium. ibidem. **B**

Casus capituli. xxxvi.

De impedimento coactionis. et quid sit metus. ibidem. **C**
vtrum metus cadat in constantem virum. ibidem. **D**

vtrum consensus coactus tollat matrimonium. fo. lxx. **E**

vtrum parentes possunt liberos suos cogere contrahen-
dum matrimonium. ibidem. **F**

Casus capituli. xxxvii.

De impedimento ordinis. vtrum sacer ordo impediatur ma-

trimonium.
virū in ecclesia orientali impediāt.

folio.lxxi. S
ibiō D

Casus capituli.xxxviii.

De impedimento ligamini. quid sit
Utrū mulier credens virum suū esse mortuū possit alii
nubere.
Utrū primus teneatur eam recipere que sic nupsit cum
secundo.

ibiō. J

ibiō L

ibiō L

Casus capituli.xxxix.

De impotentia coeundi. vtrum frigiditas matrimonium
impediat.

folio.lxxii. M

Quod duplex est causa frigiditatis.

ibiō N

Quomodo impedimentum frigiditatis cognoscatur.

ibiō O

De artatione mulieris.

ibiō P

Utrū impotentia viri ad virginem matrimonium dirimat.

ibiō Q

Utrum ignorans impedimentum conjugis possit ab eo se
parari.

ibiō R

Casus capituli.xl.

De impedimento maleficii. vtrum impediāt et tollat ma-
trimonium.

fo.lxxiii. S

Unde maleficiū proueniat.

ibiō T

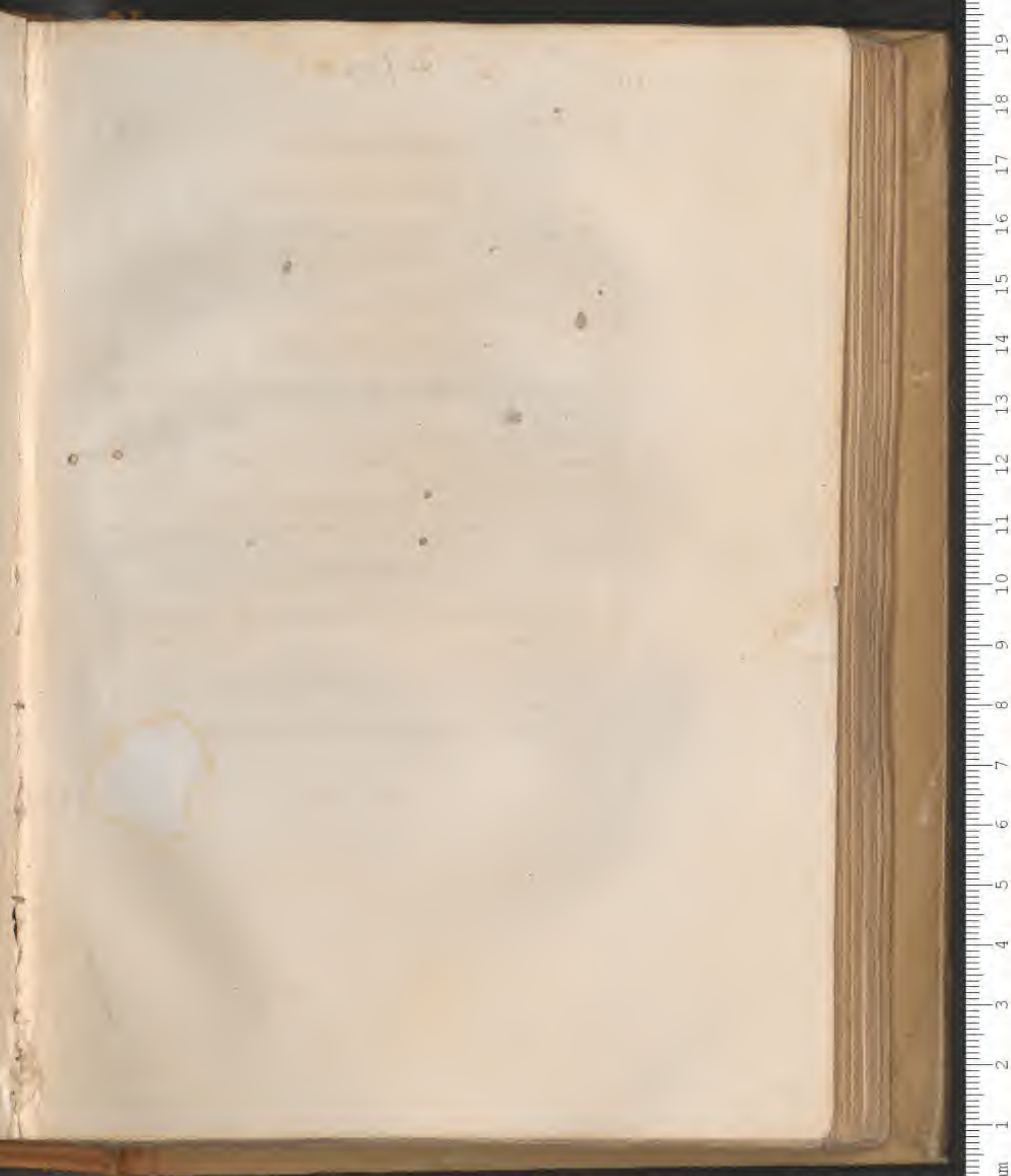
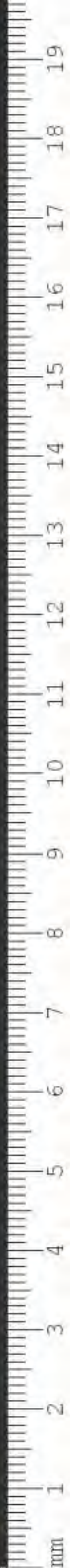
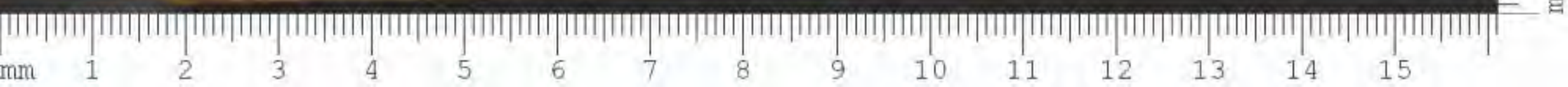
Utrū maleficii impedimentum possit per aliud maleficiū
licite amoueri.

ibiō U

Quod exorcismi ad illud amouendū nō valeant.

ibiō X

Finit Tabula.

(Nulla) *visio de sermone*

